

Limburgs
Parlement

provincie limburg

CONCEPT Notulen Statenvergadering van 1 april 2022

INHOUDSOPGAVE
Notulen 1 april 2022

	Presentielijst	Pagina 5
1	Opening, mededelingen voorzitter en vaststelling agenda	Pagina 7
2	Installatie nieuw Burgercommissielid	Pagina 7
3	Spreekrecht externen	Pagina 8
4	Vragenuur	Pagina 12
5	Notulen	Pagina 12
6	Voorraadagenda	Pagina 12
7	HAMERSTUKKEN	Pagina 12
7.1	Bekrachtiging geheimhouding opgelegd aan Provinciale Staten	Pagina 12
7.1.1	P-22-008 Bekrachtiging geheimhouding van het woordelijk verslag, de audio-opname en presentatie met betrekking tot de besloten Presidiumvergadering d.d. 25 maart 2022 (PS DOC-00252208)	Pagina 13
7.1.2	G-22-007 Gewijzigd ontwerpbesluit bekrachtiging geheimhouding Watersley Sports en Talentpark (GS DOC-00233868)	Pagina 13
7.1.3	G-22-011 Bekrachtiging geheimhouding ter inzage legging scoreoverzicht KLC gemeenten, brief GS van 22-03-2022 (GS DOC-00237578)	Pagina 13
7.1.4	G-22-010 Bekrachtiging geheimhouding advies over juridische positie Provincie ten opzichte van vliegtuigonderhoudsbedrijven op Maastricht Aachen Airport, brief GS van 22-3-2022 (GS DOC-00241837)	Pagina 13
8	BEHANDELSTUKKEN	Pagina 13
8.1	P-22-004 Statenvoorstel behandeling rapport Handelen van voormalig gedeputeerde inzake handhavingstraject Vossenbergh van 8-2-2022 (DOC-00241762)	Pagina 15
8.2	P-22-005 Statenvoorstel behandeling rapport Wegkijken als cultuur de relaties van de Provincie Limburg met oud-gedeputeerde Vreken, van 8-10-2021 (DOC-00241762)	Pagina 15

8.3	P-22-006 Statenvoorstel behandeling rapport Blinde hoeken van het integriteitsbeleid van de Provincie Limburg Enquêtecommissie van 26-1-2022 (DOC-00241762)	Pagina 15
8.4	P-22-007 Statenvoorstel behandeling rapport Engelen bestaan niet De Limburgse bestuurscultuur onderzocht rapport van 28-1-2022 (DOC-00241762)	Pagina 15
9	Moties vreemd aan de orde van de dag	Pagina 65
10	Sluiting	Pagina 65

**Presentielijst van de leden van Provinciale Staten van Limburg voor de vergadering van
1 april 2022**

Voorzitter

Roemer, E.G.M.

Statengriffier (plv.)

Bighelaar MSc. S.F.P. van den

Leden

Partij

Aanwezig

Absil, mevrouw drs. M.G.J.A.C.
Baneke, P.D.
Bastiaans, L.H.
Berghorst, mevrouw mr. A.
Bijnen, H.M. van
Caldenberg, M. van
Claassen, drs. R.A.B.
Claessens-Schepers, mevrouw Y.M.
Depondt-Olivers, mevrouw M.L.H.
Driessen, R.B.
Fischer-Otten, mevrouw A.M.J.N.
Franssen, R.J.H.
Frische, drs. G.H.C.
Geraats, J.M.L.
Heldens, ing. T.M.
Hermans, L.J.
Ijpelaar, W.A.J.
Jenneskens, MA, mevrouw M.T.P.
Jetten, mevrouw T.G.M.
Jiménez Hastenrath, mevrouw C.L.
Koopman, M SEN, mevrouw S.N.
Kuntzelaers, J.J.M.
Linden, H.M.V. van der
Lodewijks, drs. A.J.V.C.
Loomans, ir. P.J.M.
Megens, B.J.M.H.
Meziani, A.
Nijskens, H.L.M.
Palmen, BBA, mevrouw E.C.C.
Plusquin, mevrouw P.S.M.L.
Reuser, J.A.A.M.
Schuuring, mevrouw E.A.
Thewissen, drs. M.W.
Valk, MCDM, ing. R.E. van der
Vincken, drs. N.J.H.M.
Voncken-Janssen, mevrouw ing. I.D.A.M.
Wageningen, ir. J. van
Werrij-Wetzels, LLM, mevrouw M.
Westen, bc, O.D.
Westhoff, ir. R.J.H.
Wolters Gregório, J.

CDA
GroenLinks
VVD
PvdA
PVV
SP
PVV
SP
CDA
Forum voor Democratie
50PLUS
LOKAAL-LIMBURG
CDA
CDA
VVD
PVV
CDA
D66
GroenLinks
PVV
VVD
PvdA
LOKAAL-LIMBURG
VVD
Partij voor de Dieren
PVV
CDA
VVD
Fractie Palmen
Partij voor de Dieren
SVL
PvdA
SVL
SP
SVL
CDA
D66
CDA
GroenLinks
Forum voor Democratie
SP

Afwezig

Bosch, M.Th.
Ernst, R.A.M.M.
Kerseboom, mevrouw dr. S.
Mertens, mevrouw mr. K.G.M.
Smeets, B.B.P.M.

PVV
PVV
Forum voor Democratie
GroenLinks
SVL

Het college van Gedeputeerde Staten

Gaans-Gijbels, M.W.A. van

Gabriëls, G.J.W.

Roefs, mevrouw C.W.J.M.

Roemer, E.G.M.

Roest, A.G.M.

Satijn, S.H.M.

Toorenburg, mevrouw M.M. van

Overige aanwezigen

Mevrouw Y. Valten

De heer J.H.M. Coopmans

De heer A. de Laat

Notulist

Het Notuleercentrum

1 Opening, mededelingen voorzitter en vaststelling agenda

De voorzitter: Ik open de vergadering en heet u allen van harte welkom en wil u graag vragen om met mij te gaan staan, indien dat mogelijk is. Aan het begin van deze vergadering, waarin wij samenkomen om de belangen van de provincie Limburg en haar inwoners te dienen, spreken wij de hoop uit dat onze arbeid vrucht zal dragen. Mogen wij kracht en inspiratie putten uit onze geloofs- en levensovertuiging met de juiste waardering voor elkaars mening. Dat is onze bede aan God of aan elkaar. Ik heb afmeldingen voor vandaag ontvangen van de heer Ernst van de PVV, de heer Vaessen van D66, van Mertens van GroenLinks, de heer Westen van GroenLinks en de heer Smeets van SVL. Er is vandaag ook een fotograaf aanwezig voor agendapunt 2, dan weet u dat. Voor de benoeming en installatie van het nieuwe burgerraadslid tot de Provinciale Staten. Deze fotograaf zal na het agendapunt nog enkele momenten in de zaal blijven om nieuwe overzichtsfoto's te nemen. Dus allemaal netjes kijken en vriendelijk lachen, dan komt dat helemaal goed. De oplettende kijker ziet dat de plaatsvervangend griffier naast mij zit, dat betekent dat de griffier afwezig is maar die heeft daar een heel goede reden voor: Die is gisteravond vader geworden. Via deze weg wil ik de familie van harte feliciteren met hun dochter Ruby. Bij de opening van de vergadering van vandaag is een quorum vereist en de griffier en ik hebben voorafgaand aan de opening aan de hand van de presentielijst geconstateerd dat aan dit vereiste is voldaan. In het Presidium van 25 maart is besloten dat agendapunten 8.1 tot en met 8.4 gezamenlijk in twee termijnen worden behandeld. Waarbij iedere fractie een eerste termijn, maximaal tien minuten, dus vanaf acht minuten krijgt u vast een signaaltje, maar maximaal tien minuten spreektijd heeft. De volgorde van spreken wordt bepaald aan de hand van loting, de fractie die correspondeert met het nummer dat geloot wordt zal starten en de overige fracties zullen in alfabetische volgorde volgen. Na afloop van de beraadslaging komen de Statenvoorstellen afzonderlijk in stemming alsook eventueel bijbehorende amendementen en moties. Dan gaan we over tot het trekken van de nummers zodat u weet wanneer u aan de beurt bent. De griffier helpt even mee. Nummer 7: Partij van de Dieren. De Partij van de Dieren mag zo dadelijk bij dat agendapunt het spits afbijten. Indien er een verzoek tot hoofdelijke stemming wordt ingediend, zal ik door middel van loting bepalen bij welke persoon op de presentielijst ik de stemming zal starten. Ook die loting zal ik nu verrichten. Dan weet u dat ook vast, indien dat nodig is. Nummer 34: Mevrouw Plusquin. Voor zowel Provinciale Staten als Gedeputeerde Staten, en dat zal ondergetekende zijn, geldt dat u in uw eerste en tweede termijn vanaf het spreekgestoelte dat kunt doen. Interrupties van Statenleden gaan via de microfoons bij de interruptietafel. Er ligt een gewijzigde conceptagenda voor de Staten voor. Kunt u instemmen met de vaststelling van deze voorliggende agenda? Dat is het geval. Dat is aldus besloten. Ik deel ook even mede dat we in het Presidium hebben afgesproken dat voor debat niet alleen langere spreektijden gelden, ik zal ook met coulance omgaan richting het aantal interrupties. Normaal gesproken is dat vijf, maar als dat er vandaag zeven of acht worden dan zal ik daar coulant mee omgaan. In tegenstelling ook tot eerdere afspraken, zal ik vandaag een interruptie niet in twee maar in drie keer toestaan zodat we ook echt uitvoerig met elkaar het debat kunnen voeren zoals we dat graag zouden willen. Voor ik overga naar de installatie wil ik iedereen, ook die geen Statenlid is, van harte welkom heten. Dat zijn de mensen ook die thuis het debat volgen. Mensen op de publieke tribune, de vertegenwoordigers van de pers. Mensen van Gedeputeerde Staten. De ondersteuning en de griffie, allemaal welkom. Fijn dat u erbij aanwezig bent.

2 Installatie nieuw Burgercommissielid

De voorzitter: Dan zijn we nu aangekomen bij de benoeming en installatie van een nieuw Burgercommissielid en wel mevrouw Ina Boven voor de Partij voor de Dieren. Ik verzoek de bodes om het nieuw te installeren Burgercommissielid voor de fractie van de Partij voor de Dieren naar de interruptiemicrofoon te begeleiden. Aan de orde is de beëdiging respectievelijk het afleggen van de verklaring en belofte overeenkomstig de Provinciewet. Daartoe leggen alle nieuw te benoemen Burgercommissieleden in handen van de voorzitter de aan de Provinciewet voorgeschreven eed respectievelijk verklaring en belofte af. Mevrouw Boven heeft aangegeven de verklaring en belofte te willen

afleggen. Ik zal zo meteen de tekst van de verklaring en belofte voorlezen bij de interruptiemicrofoon. Normaliter tekenen we dan ook de gedragscode bestuurlijke integriteit, maar dat heeft u al gedaan. Mevrouw Boven. Ik verklaar dat ik om als Burgercommissielid benoemd te worden, rechtstreeks noch middellijk, onder welke naam of welk voorwendsel ook, enige gift of gunst heb gegeven of beloofd. Ik verklaar en beloof dat ik om iets in het ambt te doen of te laten, rechtstreeks noch middellijk, enig geschenk of enige belofte heb aangenomen of zal aannemen. Ik beloof dat ik getrouw zal zijn aan de Grondwet, dat ik de wetten zal nakomen en dat ik mijn plichten als Burgercommissielid naar eer en geweten zal vervullen.

Mevrouw Boven (Partij voor de Dieren): Dat verklaar en beloof ik.

De voorzitter: Van harte gefeliciteerd en heel veel succes. Ik wens u in ieder geval heel veel geluk en ik schors voor enige ogenblikken om u te feliciteren.

3 Spreekrecht externen

De voorzitter: Ik heropen de vergadering en kom uit bij agendapunt 3: Het spreekrecht voor externen. Er hebben zich voor deze vergadering drie sprekers gemeld, te weten mevrouw Valten, de heer Coopmans en de heer De Laat namens de Stichting Argus Buurtplatform. Ik geef allereerst het woord aan mevrouw Valten en vraag de bodes om haar naar binnen te geleiden. Het verzoek tot inspreken voldoet aan de criteria zoals gesteld in het reglement van Orde van Provinciale Staten. Ik nodig iedereen uit dan ook te doen via het spreekgestoelte. U krijgt maximaal vijf minuten het woord. Hierna krijgen Statenleden eventueel, indien gewenst, het woord om verhelderende vragen te stellen. Het is niet de bedoeling om samen in debat te gaan. Goedemorgen mevrouw Valten, aan u het woord.

Mevrouw Valten: Geachte Gouverneur, leden van Gedupeerde Staten en Provinciale Staten. Bestuurscultuur Limburg, een bestuursrechtelijke benadering of een strafrechtelijke. Engelen bestaan niet maar oplichters wel. Hierbij maak ik gebruik van mijn spreekrecht, alhoewel ik al ruim 21 jaar lid ben van <onverstaanbaar> International, een internationale organisatie die fraude en corruptie in het openbaar bestuur en het bedrijfsleven bestrijdt, sta ik hier als burger. Als ooggetuige van diverse grote financiële schandalen in het Limburgse land. Van '95 tot 2022. Ik heb dus wel meegemaakt, gezien en gehoord. Mijn aanklacht richt zich op drie aspecten: belangenverstrengeling, integriteitsschendingen of pure criminaliteit. Als reactie op het rapport Engelen 'Engelen bestaan niet' maar helaas, oplichters wel. En weggijken als cultuur is geen Limburgs fenomeen maar een Nederlands probleem. Dat leert de geschiedenis ons. Ik was rechtstreeks ooggetuige van onder andere drie grote financiële schandalen, waar uw voorganger, de heer Theo Bovens bij betrokken was. Hij speelde er ook een hoofdrol in en was er dus niet toevallig zijdelings bij betrokken. Ik noem twee schandalen: 1995 tot 2001/2001: schandaal Kamer van Koophandel Zuid-Limburg. Het betrof illegaal handelen met de gelden van ondernemers met onwettige vastgoedtransacties. Vastgelegd in een vernietigend rapport van KPMG, in opdracht van EZ. Gepubliceerd in april 2001. Het had geen gevolgen, de lijken bleven in de kast, de beerput gesloten. Theo Bovens vervulde als wethouder Sociale Zaken bij de gemeente Maastricht een hoofdrol in diverse illegale constructies. Maar omdat de beerput gesloten bleef, zette hij zich met zijn dubieuze bestuursconnecties de praktijken ongestoord door. 2004 tot 2009: schandaal Limburgs Symfonie Orkest: misbruik met subsidiegelden. Als bestuursvoorzitter bespeelde Theo Bovens ook daar de hoofdrol, samen met zijn voormalig dubieuze bestuursconnecties. En ook daar liep hij tegen de lamp. Hij loog, hij bedroog het publiek, de vrienden, de musici en het orkest. Het orkest stond op rand van faillissement en weer bleef de beerput gesloten. De lijken in de kast. Er volgden twee onderzoeken. Rapporten door onderzoeksbureau Berenschot en door Deloitte Forensic Dispute Services B.V. Het rapport Berenschot werd gemanipuleerd en alleen gericht op de toekomst. Ook Deloitte werd gedwongen heel wat onder het tapijt te vegen en op te schrijven wat het toenmalige stichtingsbestuur, onder leiding van bestuursvoorzitter Bovens, eiste. De kosten van de rapporten werden betaald door de Provincie, evenals het tekort, ontstaan door de escapades van Theo Bovens en zijn vrienden. Deze werden uit gemeenschapsgeld ...

Mevrouw Jenneskens (D66): Voorzitter, ik weet dat het niet in de orde is maar ik wil toch heel even een klein moment schorsen om met u te bespreken hoe we hiermee om moet gaan. Want het ...

De voorzitter: Ik schors de vergadering voor enkele ogenblikken.

[SCHORSING]

De voorzitter: Ik heropen de vergadering. Mevrouw Valten, er is enige reuring ontstaan omdat het lastige is dat wij u zoveel mogelijk de ruimte willen geven om uw verhaal te kunnen doen en uw mening te kunnen geven. Maar u gaat hier heel erg op de persoon, in beschuldigende richting, zonder dat het aantoonbaar is en ook op een aantal onderdelen waar ook al uitvoerig onderzoek naar gedaan is. Dus ik wil u verzoeken om te kijken of het u in de resterende tijd lukt om uw verhaal voort te zetten, zonder echt té veel, té gericht beschuldigend op personen te zijn. Als dat lukt dan kunt u uw verhaal afmaken en anders zou ik ergens een keer moeten ingrijpen. Maar dat is iets wat u niet wil en wat ik ook niet wil. Ik hoop dat het lukt. Ik geef u weer het woord.

Mevrouw Valten: Ik kom aan de clou toe. Luister, laat ik het zo zeggen. Het gaat nu natuurlijk om de relatie Berenschot en als begeleider van de onderzoekscommissie. Laat ik even verder gaan dan maak ik het ook niet zo lang. Het gaat erom, laat ik het zo zeggen, de voorwaarden hier. In mei 2021 werd besloten tot een onderzoekscommissie bestuurscultuur Limburg. Daarnaast kwam er een begeleidingscommissie. De voorwaarden voor de programmacommissie waren onder andere als volgt: zie commissie gezocht voor programma bestuurscultuur. De programmacommissie moet onafhankelijk kunnen opereren van de provincie Limburg en Limburgse politieke partijen. Commissieleden dienen op geen enkele wijze in het verleden betrokken te zijn geweest bij bestuurlijke besluitvorming in het openbaar bestuur in Limburg. Ik neem aan dat diezelfde regels golden voor de begeleidingscommissie Berenschot. Gelet op de gang van zaken van toen tot nu, stond in mei 2021 min of meer al vast dat onderzoekers, zo mag ik dat als burger ook interpreteren, met de wetenschap die ik heb, niet als doel hadden te ontdekken maar af te dekken. Zoals ik dat dan ervaar te doen gebruikelijk. Dat kunt u niet leuk vinden, maar goed. De titel Wegkijken als cultuur was mij dan ook uit het hart gegrepen. Als geen ander kan ik deze uitspraak bevestigen na 27 jaar. Extra bewijs voor de onwetende buitenstaander is wel dat voor de publicatie van onderzoeken van oktober '21 de heer Bovens een schitterend afscheid werd aangeboden en ook nog een keer burgemeesterschap. Dus voordat de uitkomsten van de rapporten bekend waren. Juist die regeerperiode van 2011 tot 2021 werd ogenschijnlijk onderzocht. Dat diende een doel, in mijn beleving. Er kwam uiteindelijk niets uit. Engelen bestaan niet, zoals ik dat zeg. Er is hier sprake van een ondergronds bestuursnet, een spel zonder woorden. Het Provinciehuis als een gratis tankstation voor sommigen en daarom gezien de gang van zaken rond dit rapport Engelen bestaan niet, zoals dit tot stand gekomen is, zou in ieder geval, zo niet moeten worden vernietigd of in ieder geval worden herzien. En de klachten dienen serieus, strafrechtelijk bekeken te worden. Daar gaat het ook om, bestuursrechtelijk of strafrechtelijk. Zonder invloed van onderzoekers die in het verleden eerder bij schandalen betrokken waren. Dat is alles.

De voorzitter: Dank u wel. Dan geef ik nu het woord aan de heer Coopmans.

De heer Coopmans: Geachte Gouverneur, Statenleden, GS-leden. Ik wil inspreken op het rapport van de commissie Visser. Ik ben één van de 144 melders en wil vanuit een algemeen belang benadering duiden waarom ik het rapport van de commissie Visser als onvolkomen kwalificeer. Op mijn gedane melding ga ik niet in. De commissie heeft 49 gesprekken gevoerd met in totaal 53 personen. Er zijn 21 melders geïnterviewd, de rest is dus blijkbaar terzijde geschoven op basis van een eerdere schifting door het ondersteunende externe bureau of omdat het voor de commissie te druk zou worden. Er zijn wel tweeëndertig bestuurders, oud-bestuurders, Statenleden, oud-Statenleden, provincieambtenaren en adviseurs van de Provincie en personen uit het bedrijfsleven geïnterviewd. Het zijn 32 personen die deel

uitmaken van een bestuurscultuur die onderzocht moet worden, 32 personen die elkaar nodig hebben of hadden, die afhankelijk van elkaar zijn/waren, die mogelijk boter op hun hoofd hebben. Hoe is dat uit te leggen? Laat ik het zo formuleren: Ik begrijp nu heel goed hoe de commissie tot haar conclusies is gekomen, maar ik heb er geen begrip voor wanneer ook maar iemand het werk van de commissie als goed, doorwrocht en waardevol beoordeelt. Er is slechts met maar 15% van de melders gesproken en met 85% van de melders niet. Desondanks staat in het rapport, ik citeer: 'De commissie heeft op basis van de meldingen en gesprekken niet kunnen vaststellen dat wet- en regelgeving niet zijn nageleefd of dat er feitelijk sprake is geweest van schending van integriteitscodes'. Die analyse is een slag in de lucht, een aanname die niet stoelt op enig betekenisvol, kwalitatief inhoudelijk onderzoek. Ik haal verder twee schriftelijke Statenvragen aan, die ik gelezen heb. Ik citeer: 'Hoe heeft de commissie geborgd dat de melders zich in voldoende mate gehoord voelen?' en tweede vraag, ik citeer: 'Op welke wijze heeft u met de melders gecommuniceerd over de afhandeling van bij de commissie gedane meldingen?'. De commissie antwoordde hierop dat de commissie zich zeer ingespannen heeft om recht te doen aan melders en dat alle melders via de mail meerdere keren op de hoogte zijn gehouden over de voortgang van het onderzoek. Dit antwoord vindt geen bevestiging in de feiten. Dit getuigt niet van serieus omgaan met wat door melders naar voren is gebracht. Met 123 melders is geen persoonlijk contact gelegd. Ook is vermeden melders in de gelegenheid te stellen te reageren op een concept van het rapport. Deze handelwijze van de commissie roept het beeld op dat men selectief heeft gewinkeld in de meldingen om vervolgens te concluderen dat het allemaal wel meevalt met de integriteit in Limburg. Het is aan uw parlement om deze vorm van weggijken tot de uwe te maken dan wel zich af te vragen of de commissie op een professionele wijze is omgegaan met de gedane integriteitsmeldingen en zonder diepgravend onderzoek wel kon stellen dat van schendingen van integriteitscodes niet is gebleken. De wijze waarop met meldingen is omgegaan en de manier van communiceren doet mijns inziens geen recht aan inspanningen van melders om hun melding voor het voetlicht van de commissie te brengen. Waarom is maar met weinig melders gesproken en waarom heeft de commissie onderzoekstijd besteed aan het trekken van vergelijkingen met andere provincies en bekritisieren van de media? Als iedere integriteitschending in het openbaar bestuur in Limburg er één te veel is dan is het onbegrijpelijk dat de commissie niet dieper heeft gegraven en de Gouverneur niet heeft gevraagd om goed onderbouwde meldingen nader te laten onderzoeken. Ik doe daarom een beroep op uw Parlement geen genoegen te nemen met deze rapportage en alsnog opdracht te geven de meldingen inhoudelijk de aandacht te geven die ze verdienen en ze te laten onderzoeken door functionarissen met de vereiste competenties en de gewenste expertise. Ik wil ook meedenken. Verder pleit ik ervoor dat alle 144 melders alsnog gevraagd wordt wat hun mening is over het eindrapport en te vernemen of ze vinden of hun recht is gedaan. De keuze is aan u. Men kan niet stellen integriteit van uiterste betekenis te vinden binnen het openbaar bestuur en vervolgens de conclusies van dit rapport tot de uwe te maken. Ik verwijs naar een uitspraak van Albert Einstein, ik citeer: 'The world is a dangerous place to live, not because of the people who are evil but because of the people who don't do anything about it'. Synoniem aan deze uitspraak is het IKL-rapport met als titel Wegkijken als cultuur. Ik citeer: 'Voor dat negeren, voor doen alsof "iets niet bestaat, bestaat een woord: weggijken'. Mijns inziens heeft de commissie te veel weggekeken. Op het gebied van integriteitsbewaking dient meer te gebeuren. Ik wil nog even iets aanvullends zeggen. Vorige week, of de week ervoor, zijn er verkiezingen geweest van de gemeenteraad, met slechte opkomst. Volgend jaar zijn er verkiezingen van de Provincie. Ik denk dat het ook heel belangrijk is dat de politiek het bestuur kort houdt, contact houdt en voeling houdt met de burgers. Die 144 melders zijn melders en burgers. Die willen ook recht hebben en dat er ook geluisterd wordt naar hetgeen ze gemeld hebben. Dat is in mijn beleving te weinig gebeurd. Dank u wel.

De voorzitter: Dan geef ik nu het woord aan de derde spreker van vandaag, de heer De Laat.

De heer De Laat: Goedemorgen voorzitter, geachte Statenleden. Namens Argus buurtplatform uit Maastricht mag ik, Alfons de Laat, u vandaag toespreken. De buurtorganisatie uit het Statenkwartier, waar vakmensen 120 jaar geleden het stadsbestuur wezen op grondrechten: de ruimte toentertijd voor vergadering. Toen onze toenmalige buurtbewoners geen gehoor kregen namen ze zelf initiatief en stichtten

het zogenaamde Volkshuis. Beweging vanuit de eerste Nederlandse industriestad, een bescheiden rol in de socialistische wereldrevolutie, die enerzijds leidde tot de Sovjet-Unie en een tweedeling in Europa. Waar Poetin nu zelfs gebruik van maakt. Hij praat over verstoring door het communisme en zijn oorlog rechtvaardigt. Anderzijds bracht de geduldige druk van de arbeiders op de gevestigde orde in Nederland het nu vanzelfsprekende algemeen kiesrecht en uiteindelijk de verzorgingsstaat. De kracht van marktwerking verenigde, met de val van de Muur, Europa en veroverde de wereld, maar kende haar eigen crisis in 2008. Griekenland ging, voor de ogen van vele huiskamers haast ten onder aan de financiële druk. In Nederland moest de zogenaamde participatiemaatschappij de verzorgingsstaat hervormen. Argus Buurtplatform, dat nationale erkenning kreeg voor haar innovatieve vorm van burgerparticipatie met kunst in het Kunstkwartier, zag tussen 2010 en 2020 de invloed van buurtbewoners op de gemeentelijke besluitvorming ingrijpend veranderen. In 2017, toen we de kritiek op de mislukte transformatie van buurtorganisaties vertolkten, werd ons de laatste kans op het in 2009 beloofde vaste eigen onderkomen ontnomen. Een eigen locatie om een nieuw initiatief voor laagdrempelige zorg met partners in de buurt vorm te gaan geven. Een vrijwillige bijdrage aan doen voor en vooral denken aan onze toekomstige samenleving. Zelforganisatie in de buurt en ons onderkomen tegelijkertijd vakkundig om zeep geholpen, zoals een makelaar zich in de voorbereiding op de openbare verkoop van voormalig Lumière voor € 600.000 liet ontvallen. Verkocht als maatschappelijk vastgoed werd het pand binnen een jaar bestemd tot luxewoningen. Reden om met argusogen de relatie met de gemeentelijke overheid in de periode 2018 tot 2022 nauwkeurig te bekijken. Te bevragen. Toetsen. Zie onze melding bestuurlijke moraliteit, de schriftelijk insprekreacties en ons verzoek tot toetsing van het besluit van Gedeputeerde Staten van 2019 met betrekking tot taakverwaarlozing van de gemeenteraad van Maastricht, nadat op vragen met betrekking tot de integriteit van het bij de beschreven ontwikkelingen betrokken wethouders aan de burgemeester en aan de gemeenteraad over de burgemeester, behalve een ontvangstbevestiging, geen enkele reactie kwam. Democratie wordt inmiddels door de gehele wereld gedeclareerd, maar of het daarbij daadwerkelijk sprake mag zijn van een rechtsstaat verankerd in de fundamentele bescherming van haar burgers? We deden ogenschijnlijk eenzame ervaringen op toen de toeslagenaffaire insloeg als een bom, de overheid tot compensatie van vele ouders dwong en de beginselen van behoorlijk bestuur eindelijk opnieuw op de agenda van de bestuursrechters plaatste. Bescherming van burgers tegen de macht van de overheid, integriteit, heeft twee gezichten: enerzijds de veelbesproken belangenverstrengeling, bevoordeelt eigen mensen. Anderzijds het onderbelichte machtsmisbruik: anderen iets op oneigenlijke gronden ontzeggen. Menselijke spiegelbeelden, die niet bij de overheid in een rechtstaat passen. Ondanks de jarenlange zegetocht van de marktwerking speelt de overheid immers nog steeds een vaak doorslaggevende economische rol. Publiek-private samenwerking. Steeds vaker met wereldburgers. Maastricht vecht voor haar plaats op de wereldkaart. Een politiek spel. Sport, sjiek en schön. Boven de eigen categorie met 125.000 inwoners. Argus ziet de gevolgen op straat en biedt schriftelijk, weloverwogen tegenspraak, die helaas wordt gezien als vijandschap en bestreden door het aloude Romeinse verdeel- en heersprincipe. Vijandschap heeft een hoge prijs. We staan buitenspel, waarin de concrete invulling van de rol burgemeester en Commissaris van de Koning in de bevordering van burgerparticipatie even moeilijk lijkt te zijn als het theoretische duale systeem. Op deze plaats willen we eigenlijk nog maar weinig woorden vuil maken aan rapport 'Engelen bestaan niet van de commissie Bestuurscultuur. We kunnen vaststellen dat u op deze manier in de toekomst met aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid geen enkele melding meer zult krijgen. Met trots en tevredenheid hebben we, ondanks het werk van de commissie Bestuurscultuur, u door de commissie onopgemerkte schendingen van de principes van behoorlijk bestuur op eigen vrijwillige kracht gepresenteerd.

De voorzitter: Wilt u met een laatste zin afronden?

De heer De Laat: Ja hoor. Dank voor uw aandacht. Graag tot ziens.

De voorzitter: Dat is inderdaad keurig een laatste zin.

De heer De Laat: Het spijt me, maar ik begrijp absoluut niet als wij jarenlang ...

De voorzitter: Het spijt mij zeer, maar u heeft van tevoren de spelregels te horen gekregen. Daar is nog over gecommuniceerd.

De heer De Laat: Het gaat om de spelregels. Ik kwam daar net aan toe. Als ik het niet mag vertellen, dat is prima, zoals u wilt. Het geeft duidelijk aan waar we samen mee bezig zijn.

De voorzitter: Dank u wel voor uw bijdrage.

4 Vragenuur

De voorzitter: Er heeft zich niemand gemeld om van het vragenuur gebruik te maken.

5 Notulen

De voorzitter: Provinciale Staten wordt gevraagd de notulen van de Statenvergadering van 18-02-2022 en de digitale stemvergadering van 18-02-2022 ongewijzigd vast te stellen. Kunnen we dat met elkaar besluiten? Dat is het geval. Dan is conform besloten.

6 Voorraadagenda

De voorzitter: Provinciale Staten wordt voorgesteld de voorraadagenda ongewijzigd vast te stellen. Kunnen we dat gezamenlijk doen? Dat is het geval. Dan is conform besloten.

7 HAMERSTUKKEN

7.1 Bekrachtiging geheimhouding opgelegd aan Provinciale Staten

De voorzitter: De heer Claassen.

De heer Claassen (PVV): Dank u wel, voorzitter. Bij de vorige Statenvergadering had mijn collega, de heer Megens, gevraagd waarom de verslagen van de overleggen Bestuurlijke Commissie Stikstof in de periode 2020 tot en met november 2021 onder geheimhouding moeten staan. Er is toegezegd dat wij heel snel zouden weten waarom dat was en, als dat langer zou duren, dat dat dan schriftelijk zou gebeuren. Maar we hebben niets vernomen en dan stel ik nu voor om de geheimhouding van dat stuk in deze vergadering weer te ontkrachten.

De voorzitter: Ik schors voor enkele ogenblikken.

[SCHORSING]

De voorzitter: Mijnheer Claassen, we zoeken het even uit. Er wordt mij verteld dat ik daar zelf in tweede termijn op gereageerd heb en daar de antwoorden gegeven heb.

De heer Claassen (PVV): Excuses, dat klopt, maar dat was toen iedereen al zo'n beetje weg. Dat was op het eind van de dag. Dus dat is waarschijnlijk gemist. Ik heb de notulen niet gezien. Ik begrijp net dat het ermee te maken had dat het IPO dat wilde. Fijn dat het IPO dat wil. Mijn voorstel is daar de geheimhouding dan toch vanaf te halen. Ik ben benieuwd wat de Staten daarvan vindt.

De voorzitter: Prima, dan breng ik dat nu in stemming, maar ik geef daarbij een negatief advies, omdat het verstreckende gevolgen kan hebben voor beraadslagingen in IPO-verband. Dat betekent dat je altijd zaken terug moet leggen. Maar ik leg het in stemming: Uw voorstel is om van dat deel de geheimhouding af te halen. Ik ontraad dat voorstel, maar het is aan de Staten om daar een besluit over te nemen. Wie is voor het voorstel van de heer Claassen namens de PVV? Dat zijn de fracties van PVV ... negen mensen zijn voor. De vraag is om het onderdeel waar de heer Claassen het zojuist over had, de geheimhouding op de beraadslagingen stikstof, zoals in de vorige Statenvergadering was opgelegd, om die geheimhouding eraf te halen. Ik heb dat ontraden, omdat dat verstreckende gevolgen heeft voor beraadslagingen binnen IPO-verband, waar iedereen vrij moet kunnen blijven spreken. Mag ik nog één keer de vingers zien van wie er voor is? Twaalf voor. Wie zijn er tegen? Tweeëntwintig tegen. Daarmee is het voorstel verworpen. We gaan verder met de hamerstukken: 7.1 de bekrachtiging geheimhouding is conform besloten.

7.1.1 P-22-008 Bekrachtiging geheimhouding van het woordelijk verslag, de audio-opname en presentatie m.b.t. de besloten Presidiumvergadering d.d. 25 maart 2022 (PS DOC-00252208)

De voorzitter: P-22-008 Bekrachtiging geheimhouding van het woordelijk verslag, de audio-opname en presentatie m.b.t. de besloten Presidiumvergadering d.d. 25 maart 2022. Conform besloten.

7.1.2 G-22-007 Gewijzigd ontwerpbesluit bekrachtiging geheimhouding Watersley Sports en Talentpark (GS DOC-00233868)

De voorzitter: G-22-007 Gewijzigd ontwerpbesluit bekrachtiging geheimhouding Watersley Sports en Talentpark. Conform besloten.

7.1.3 G-22-011 Bekrachtiging geheimhouding ter inzage legging scoreoverzicht KLC gemeenten, brief GS van 22-03-2022 (GS DOC-00237578)

De voorzitter: G-22-011 Bekrachtiging geheimhouding ter inzage legging scoreoverzicht KLC gemeenten, brief GS van 22-03-2022. Conform besloten.

7.1.4 G-22-010 Bekrachtiging geheimhouding advies over juridische positie Provincie ten opzichte van vliegtuigonderhoudsbedrijven op Maastricht Aachen Airport, brief GS van 22-3-2022 (GS DOC-00241837)

De voorzitter: G-22-010 Bekrachtiging geheimhouding advies over juridische positie Provincie ten opzichte van vliegtuigonderhoudsbedrijven op Maastricht Aachen Airport, brief GS van 22-3-2022. Conform besloten.

8 BEHANDELSTUKKEN

De voorzitter: Voorafgaande aan de behandeling van de vier rapporten wil ik de Enquêtecommissie, bestaande uit mevrouw Berghorst als voorzitter ... Neem me niet kwalijk, gaat uw gang.

De heer Heldens (VVD): Voorzitter, een ordepuntje. Volgens mij heeft zojuist bij de stemming over de bekrachtiging van de geheimhouding iemand onrechtmatig niet gestemd hier in de zaal. Ik kom uit op een minder totaal aantal uitgebrachte stemmen dan het aantal aanwezige leden in de zaal. Dus iemand heeft zich onrechtmatig onttrokken aan stemming, is mijn indruk. Ik verzoek u om dat te controleren, want anders is de stemming niet geldig.

De voorzitter: Dank u wel, u bent inderdaad verplicht om te stemmen. Mevrouw Werrij.

Mevrouw Werrij-Wetzels (CDA): Voorzitter, dat ging vrij snel. Wij waren collega IJpelaar aan het zoeken, maar volgens mij is hij even handenwassen. Dus die was niet in de zaal.

De voorzitter: Dus die was bij de stemming niet in de zaal, dat maakt één uit. Ik kan het niet meer helemaal terughalen, 100% garantie kan ik niet geven, want er is niet zo gestemd dat wij het op het kastje kunnen zien, maar ik ga ervan uit dat de beantwoording van mevrouw Werrij de oplossing is van uw vraag. Ik blijf er scherp op in voorkomende gevallen. Ik weet dat u er ook altijd zeer scherp op bent. Men is verplicht te stemmen en ik zal met u dat in het vervolg, wanneer we met handopsteken stemmen, goed controleren. Dank voor het scherphouden. We gaan naar de behandelstukken, zoals afgesproken. Voorafgaande aan de behandeling van de vier rapporten wil ik de Enquêtecommissie, bestaande uit mevrouw Berghorst als voorzitter, mevrouw Mertens als vicevoorzitter, de heer Heldens, mevrouw Voncken-Janssen en de heer Thewissen, later opgevolgd door de heer Van der Linden, enorm bedanken. De Commissie is van 9 april 2021 tot 1 april 2022 aan de slag geweest voor de Staten. Dit heeft het rapport opgeleverd. Bij dezen wil ik hen, maar ook de ondersteuning van de Griffie, bedanken voor de ongelofelijke inzet en de bewezen diensten. U heeft zich echt enorm ingespannen. Ik heb u af en toe horen zeggen: hadden we dat van tevoren geweten, oei, oei, oei, maar u heeft vervolgens met zoveel inzet het werk gecomplementeerd, wat het rapport heeft opgeleverd. Ik weet zeker dat we namens velen hier in de zaal de commissie daar enorm voor mogen bedanken. De voorzitter van de Enquêtecommissie heeft aangegeven een door de Enquêtecommissie opgesteld handboek te willen overhandigen aan de Staten en ik nodig de voorzitter van de Enquêtecommissie hiertoe uit, om dat vanaf het spreekgestoelte te gaan doen. Mevrouw Berghorst, aan u het woord.

Mevrouw Berghorst (PvdA): Voorzitter, dank u wel. Het was een enorm avontuur. Toen wij begonnen met de Enquêtecommissie heb ik tegen de Commissieleden gezegd: zie het als een boottocht. We weten dat we naar de andere kant van de wereld moeten varen, we weten ook dat er een route is, maar we weten niet wat het weer gaat doen. En dat is precies wat er gebeurd is. De Enquêtecommissie begon als Commissie en dan ben je dus geïnstalleerd als Commissie en dan denk je: en nu? Er lag geen handboek, geen plan van aanpak, er lag helemaal niets. Dus heeft de Commissie gemeend om zelf een handboek te moeten maken. Omdat het de eerste keer is, en hopelijk ook de laatste, laten we hopen dat niemand dit handboek ooit nodig heeft in dit huis. Maar als het zo is dat we opnieuw een enquête-onderzoek moeten doen, dan ligt er vanaf nu een handboek waarmee duidelijk is welke stappen je moet doorlopen, hoe je moet omgaan met alles wat de wet van een Enquêtecommissie vraagt en geeft het ook een indicatie van budgetten. En dat is misschien wel een goed idee, als we dit nog een keer willen doen. Er is een vertrouwelijke versie van het handboek, waar geheimhouding op ligt. Dat handboek heb ik vertaald naar een versie waar geen geheimhouding op ligt en waar jullie allemaal gebruik van kunnen maken. Ik wil dat graag aanbieden aan de voorzitter van Provinciale Staten, maar niet voordat ik een dankwoord uitspreek aan de mensen van de Griffie, die ons dag en nacht, zon- en feestdagen en weekenden, het maakte allemaal niet uit, hebben ondersteund en geholpen. En ook een dankwoord aan het ambtelijk apparaat, wat de Enquêtecommissie geholpen heeft om dit onderzoek tot een goed einde te brengen. Het was een eer om de voorzitter te mogen zijn van de eerste parlementaire Enquêtecommissie van de Provincie Limburg, maar ik ben heel erg blij dat het klaar is [aanbieding handboek].

De voorzitter: Dank u wel, mevrouw Berghorst. Daarnaast behoort er conform artikel 4 eerste lid sub a van de Verordening op het recht van enquête door provinciale Staten van Limburg 2018 door uw Staten besloten te worden tot het opheffen van de provinciale Enquêtecommissie. Mag ik aannemen dat met algemene stemmen de provinciale Enquêtecommissie onder dank voor bewezen werk langs deze weg via een mondeling besluit wordt opgeheven? Dank u wel, dan is conform besloten. Na afloop van de vergadering ligt er voor alle Statenleden een hardcopy klaar van het door de Enquêtecommissie opgestelde handboek.

- 8.1 **P-22-004 Statenvoorstel behandeling rapport Handelen van voormalig gedeputeerde inzake handhavingstraject Vossenbergh van 8-2-2022 (DOC-00241762)**
- 8.2 **P-22-005 Statenvoorstel behandeling rapport Wegkijken als cultuur de relaties van de Provincie Limburg met oud-gedeputeerde Vreken, van 8-10-2021 (DOC-00241762)**
- 8.3 **P-22-006 Statenvoorstel behandeling rapport Blinde hoeken van het integriteitsbeleid van de Provincie Limburg Enquêtecommissie van 26-1-2022 (DOC-00241762)**
- 8.4 **P-22-007 Statenvoorstel behandeling rapport Engelen bestaan niet De Limburgse bestuurscultuur onderzocht rapport van 28-1-2022 (DOC-00241762)**

De voorzitter: Dan gaan we naar de beraadslaging over de onderzoeksrapporten. Zoals eerder toegelicht, worden de agendapunten 8.1 tot en met 8.4 gezamenlijk besproken in twee termijnen, waarbij iedere fractie in eerste termijn maximaal tien minuten spreektijd heeft. Gezien de aard van het debat worden zeven of acht interrupties toegestaan en per interruptie mogen drie vragen gesteld worden in plaats van de gebruikelijke twee. Let wel, dat is bedoeld om een vraag te stellen, niet om hele betogen te houden. Daar heeft u ruime spreektijd voor. Ik open de start van de behandeling van de vier rapporten, te weten het Handelen van voormalig Gedeputeerde inzake handhavingstraject Vossenbergh van 8-2-2022, Wegkijken als cultuur de relaties van de Provincie Limburg met oud-Gedeputeerde Vreken van 8-10-2021, Blinde hoeken van het integriteitsbeleid van de Provincie Limburg rapport Enquêtecommissie kwestie Koopmans van Provinciale Staten Limburg van 26-1-2022 en Engelen bestaan niet De Limburgse bestuurscultuur onderzocht, het rapport van 28-1-2022. Ik open hierbij de eerste termijn van Provinciale Staten en ik geef het woord aan mevrouw Plusquin namens de Partij voor de Dieren.

Mevrouw Plusquin (Partij voor de Dieren): Dank u wel, voorzitter. Ik begin maar meteen op het hoogste niveau, dat van de engelen, de hemel die nog niet op ons is neergedaald. De engelen die niet zouden bestaan. Met dat citaat heeft de Commissie Bestuurscultuur wel de nodige misverstanden gewekt. Als je het citaat van James Madison leest, de founding father van de VS, zoals aangehaald in het rapport, dan gaat het juist om de checks and balances en effectieve controle op het bestuur en niet om een berustende en misschien zelfs cynische houding tegenover bestuurders, die ook maar feilbare mensen zijn. In de vragensessie hebben de rapporteurs duidelijk gemaakt dat die eerste, ik noem het maar de Madison-interpretatie, in de publiciteit is ondergesneeuwd. Dat in de conclusies 2 tot en met 4 op pagina 21 van alles naar boven is gekomen, waarover je jezelf als provinciaal bestuur vragen moet stellen. Ik kom daarop terug. Aan de andere kant hebben de rapporteurs, ook door interviews, alle ruimte geboden voor die tweede interpretatie. De interpretatie van: ach, overal is wat loos en het blijft mensenwerk. En door de media-analyse, waar zij de onderzoeksopdracht verder voerend dan waar die voor bedoeld was, aan te vullen. Waarom was die media-analyse? Omdat, zegt het rapport, meerdere respondenten daarop gewezen hadden. Geen wonder, want onder de geïnterviewde waren liefst zes Statenleden en nog eens zestien gemeentelijke en provinciale bestuurders of voormalige gemeentelijke en provinciale bestuurders, die deel van het probleem zijn en daarmee in feite in het rapport een recht op weerwoord kregen op de meldingen. Een weerwoord dat de media, die nu in de conclusies de schuld krijgen van een eenzijdig beeld dat zou zijn gecreëerd, niet is gegund. De media hebben het gedaan. De voorzitter van de Commissie had het zelfs in een interview over mediocratie. Dat idee schept de comfortabele illusie dat er eigenlijk reëel gezien niets aan de hand is. Terwijl bijvoorbeeld in de rapportage over het IKL expliciet wordt aangegeven dat zonder de media de gevraagde gedragingen helemaal niet aan het licht waren gekomen.

De voorzitter: De heer Kuntzelaers.

De heer Kuntzelaers (PvdA): Dank u wel, voorzitter. Ik hoor mevrouw Plusquin hier een beeld schetsen, dat uit al deze rapporten bij elkaar het beeld zou ontstaan dat de media de schuld krijgen en dat er geen kritiek is op het functioneren van de overheid of de politiek. Is dat het beeld wat u uit alle vier rapporten bij elkaar heeft gelezen? U gaat er volle bak in. U besteedt drie minuten van de spreektijd die u heeft aan de media. Kunt u uitleggen waarom u deze focus kiest in uw betoog?

De voorzitter: Mevrouw Plusquin.

Mevrouw Plusquin (Partij voor de Dieren): We hebben tien minuten spreektijd, dus ik ben net aan het opwarmen. Ik ben begonnen met de verwijzing naar de engelen, dus ik had het met name over dat rapport. Ik heb nog meer, dus...

De voorzitter: De heer Kuntzelaers.

De heer Kuntzelaers (PvdA): U kiest er expliciet voor om woorden als mediocratie hier als introductie van uw statement te hanteren. Vindt u het niet gepaster om de focus te leggen, daar waar ook volgens alle rapporten uiteindelijk de crux van het verhaal zit? In plaats van het statement te maken dat de media hier door vier rapporten worden aangevallen.

De voorzitter: Mevrouw Plusquin.

Mevrouw Plusquin (Partij voor de Dieren): Ik heb niet gezegd: vier rapporten. Ik ben nu bij mijn toelichting over het rapport Engelen bestaan niet. En ik vind het wel rechtvaardig om dat te benoemen. Het stond niet in de onderzoeksopdracht, dus het heeft mij ontiegelijk verbaasd. Ik kom er zo nog op terug.

De voorzitter: Gaat u verder.

Mevrouw Plusquin (Partij voor de Dieren): Dank u wel. Zonder die media waren dus die gevraagde gedragingen helemaal niet aan het licht gekomen, terwijl de conclusie dat er in Limburg niets afwijkends aan de hand is, alleen wordt onderbouwd door een overzichtje van twee jaar klachten bij de Nationale Ombudsman. Hoogleraar bestuurskunde Peters heeft met die uiterst magere bewijsvoering in een eerdere reactie de vloer aangeveegd. Ook andere experts, zoals gisteren in het AMC, daar kwamen drie universitaire experts aan het woord die de conclusies niet of slecht onderbouwd vinden. Jammer dat de Commissie de keus heeft gemaakt om niet de diepte in te gaan op die meldingen, maar wel evenveel en zelfs nog iets meer bestuurders, Staten- en raadsleden te interviewen dan melders: 22 versus 21. Bestuurders en volksvertegenwoordigers, die weliswaar context kunnen geven, maar ook, en dat mag je niet vergeten, deel van het probleem zijn. En ook maar heel weinig, niet meer dan twee, personen uit het bedrijfsleven en de maatschappij. De keuze is gemaakt om maar een beperkte nadere analyse te maken van de meldingen en maar in twee gevallen een melding diepergaand te beoordelen. Dat laat op zijn minst veel melders met een onbevredigd gevoel achter. Dat hoorden we ook van de inspreker. Een gevoel, dat ik ook bij meer collega's heb beluisterd, dat met dit onderzoek niet de onderste steen is bovengekomen. Er wordt veelvuldig gebruikgemaakt van termijn als veel, menig, meerdere, maar er is niet naar voren gebracht hoeveel Statenleden of andere melders zich negatief hebben uitgelaten over de rol van de media. Ik zie in ieder geval mijn antwoorden, als één van de zes ondervraagde Statenleden, op de gestelde vragen over de media niet terug. Zo werd PS bijvoorbeeld door waarnemend Gouverneur Remkes geïnformeerd dat er naar aanleiding van bepaalde transacties reden was om een melding te maken bij het Meldpunt, die vervolgens de zaak terzijde schoof omdat er geen persoonsgericht onderzoek in de opdracht zat. Verdwenen er zaken in de Bermudadriehoek of is die onderste steen nu bovengekomen? Wij zijn daar niet van overtuigd. Ondanks dat is er ook uit de beperkte analyse wel het een en ander naar boven gekomen dat te denken geeft. Dat valt uitgebreid te lezen in hoofdstuk 5 tot en met 7. En de Commissievoorzitter legt er in de informatiesessie expliciete nadruk op en ook in een drietal bevindingen en hoofdconclusies is dit

terechtgekomen. Er is sprake van machtoefeningen, die niet altijd getuigen van gematigdheid, proportionaliteit en terughoudendheid. Er werd in de praktijk onvoldoende tegenspraak geboden of weerwoord binnen en buiten het provinciaal bestuur. Bovenstaande kwam uit een zwak ontwikkelde praktijk van betekenisvolle en effectieve checks and balances binnen bestuursorganen. Wat gaat we daaraan doen? De Commissie legt die vraag geheel en al bij PS en GS neer, wat toch wel een gemis is, omdat in de opdracht aan de Commissie wel degelijk ook het formuleren van aanbevelingen en concrete bouwstenen voor een gewenste nieuwe bestuurscultuur was opgenomen. Waarom zijn die niet in het rapport terechtgekomen? Is er tijdens de rapportage hierover contact geweest tussen het College, dat de onderzoeksopdracht moest bewaken, en de rapporteurs? Zo ja, is hierover gesproken? Zo nee, waarom niet? Graag een reactie. Wat betreft hoe nu verder ondersteunt de Partij voor de Dieren van harte de motie van de PvdA, waar onze naam ook onder staat. Maar er is meer dat we kunnen doen. In de reflectie van GS wordt gerefereerd aan een rapport van het Bureau Vertrouwenspersoon, dat bij ons niet meteen een bel deed rinkelen. Om welk rapport gaat het? We zitten dan in het omgaan met conclusie 2 over tegenspraak en weerwoord. Bedenk dat in het werkbelevingsonderzoek de score op de vraag "Ik voel me vrij om binnen de Provincie Limburg mijn afwijkende mening te uiten" toch wel magertjes was: een 6,6. Eerder hebben wij aangedrongen op een publiekrechtelijke regeling voor klokkenluiders conform de EU-richtlijn die al in december vorig jaar geïmplementeerd had moeten zijn. Daar heeft toenmalig CdK Remkes een reactie op toegezegd, maar die is nog niet gekomen. Komt het College daar alsnog mee en wanneer? Wat betreft het rapport Blinde hoeken staan we achter de conclusies en aanbevelingen, die op grond daarvan gedaan worden. Behalve aanbeveling nummer 19, waarbij Provinciale Statenleden de mond worden gesnoerd met het Presidium als bovenmeester. Dat kan natuurlijk nooit. Ontluisterend zijn en blijven de rapportages over de IKL-affaire. In nog geen tien jaar tijd was de heer Vrehen via maar liefst 129 verschillende financiële stromen verbonden aan de Provincie, waarmee in totaal 93 miljoen euro gemoeid was. In negen van de tien cases is het hem gegund zonder concurrentie van derden. En ook al waren de projecten van de heer Vrehen in het algemeen geen succes, steeds weer kreeg hij nieuwe opdrachten en subsidies. Maar niemand trok aan de bel. Het rapport Goodijk voegt daaraan toe dat bij bepaalde handelingen sprake was van belangenverstrengeling. Maar het College reflecteert in haar brief dat de schijn van belangenverstrengeling niet altijd is voorkomen en dat de machtsverhouding niet altijd in balans is gebleven. Waarom die keuze? De provinciale informatievoorziening was niet op orde. Pas na publicaties in de media kwam er een onderzoek, waarin alle schimmige constructies aan het licht kwamen. Voor ons is dat de wereld op zijn kop. Als subsidiegever kan je niet blind zijn voor good governance bij gesubsidieerde instellingen. Standaard zal het College daar aandacht aan moeten schenken. Voorzitter, tot slot, al met al is de natuur bij de IKL-affaire de grote verliezer. Naast de vrijwilligers zijn de Limburgse natuur en het broodnodige natuurherstel de echte dupe van deze zaak. Dat was de natuur al in deze periode, omdat door het toenmalige College geld dat voor natuur bestemd is, daarvoor niet gebruikt is. Daar gaan we het volgende week nog over hebben. Alles bij elkaar, heel veel redenen om die optelsom van schade van a tot z te herstellen.

De voorzitter: Dank u wel, mevrouw Plusquin. Dan geef ik nu het woord aan de heer Kuntzelaers namens de PvdA.

De heer Kuntzelaers (PvdA): Dank u wel, voorzitter. Net voor Kerst 2020 was het, toen de parlementaire enquête tot wasdom kwam via de motie van Van Caldenberg. Het is ongeveer anderhalf jaar later dat we hier staan met het resultaat. Een voetonderzoek, waaraan zojuist decharge is verleend, grondig, professioneel, integer. Het laat ook met name zien dat, als je iets ten volle onderzoekt, je ook conclusies kunt trekken waarover je daarna niet met zijn allen tot in de eeuwigheid meer hoeft te discussiëren. Dat is misschien bij een aantal andere rapporten anders. We behandelen vandaag namelijk nog drie andere rapporten, maar niet voordat ik uitgebreid dankzeg aan de Commissie, de ondersteuners en allen die meewerkten aan de parlementaire enquête, omdat dat vanuit dit huis en vanuit onze Provinciale Staten een enorme effort was en waar ik trots op ben, dat wij die op die manier zorgvuldig hebben afgerond met z'n allen. De drie andere rapporten, Vossenbergh, Wegkijken als cultuur en Engelen bestaan niet. In de media was er met name op de laatste twee onderzoeken veel kritiek en was er veel discussie. Het is vandaag aan

ons om conclusies te trekken en bovenal om een weg naar de toekomst toe te zoeken. Dan ga ik één voor één in op de rapporten en dan begin ik bij Vossenbergh, want dat staat mooi bovenaan het lijstje als we vandaag beginnen. Dat is een onderzoek wat is uitgevoerd op de manier zoals wij dat hier standaard volgens de procedure zouden moeten doen, namelijk een melding die wordt onderzocht via ons interne systeem en daar komt een conclusie uit. Dat is zoals een melding afgehandeld dient te worden. Er zat één enorme misser in dat systeem natuurlijk en dat is dat alles al in de media stond, waardoor het oordelen over een melding al gedaan is en waardoor de discussie al in de breedte gevoerd wordt, terwijl het onderzoek nog moet plaatsvinden. Maar desalniettemin een goed onderzoek. Wegkijken als cultuur zegt in een mooie zin: oordeel aan Provinciale Staten, maar ook aan de samenleving. Dat vond ik een conclusie die wel past bij alle discussies die wij voeren, want officieel gaan wij daarover, daar waar een integriteitsschending plaatsvindt. En wij geven dan dat oordeel, maar natuurlijk is er buiten ook een mening en een oordeel en zijn wij verantwoordelijk voor dat beeld wat er is over de politiek, over Provinciale Staten, en dienen wij ons daarvan bewust te zijn. Geen belangenverstrengeling, maar wel met een heel dikke komma, dat is eigenlijk bij de meeste onderzoeken de grove lijn. Er is een beeld ontstaan van, ze noemen het in Wegkijken als cultuur een vriendenrepubliek. En er is weinig gedaan om dat beeld weg te nemen. Dat is ook een taak van ons allemaal, Gedeputeerde Staten maar ook Provinciale Staten, om ervoor te zorgen dat we dat beeld van ons als organisatie, als politiek, zo zuiver mogelijk houden. Daarom heeft het geholpen dat de parlementaire enquête heel grondig onderzoek heeft gedaan en ook een hele set verbeterpunten of in ieder geval aanbevelingen aan de Staten doet, met de vraag of wij die over kunnen nemen en kunnen laten uitwerken door de Griffie. Ja, daar is behoefte aan, maar er is ook behoefte aan discussie over die aanbevelingen, over de ideeën die daar genoemd zijn. Zijn dat de oplossingen? Ik vind dat we die discussie nog moeten gaan voeren. In de motie die wij indienen staat ook: werk die zaken uit, vul die ook nog aan met de acties die komen uit de andere rapporten en datgene wat we vandaag ophalen in dit debat. Om zo hier in de Staten en de Commissies de diepte in te gaan hoe we echt die stap voorwaarts kunnen maken, hoe integriteit in dit huis verbeterd kan worden, hoe we zelf kritisch naar ons eigen handelen kunnen kijken, maar ook anderen kunnen controleren en de volgende keer kunnen aanspreken op datgene wat anders zou moeten. Ook de parlementaire enquête concludeert: geen belangenverstrengeling. Laten we ook even stilstaan bij het feit dat we daar blij mee zijn natuurlijk. Laten we ook koesteren het feit dat de heftigste overtreding niet heeft plaatsgevonden en daarna ons bewust zijn dat er een hele serie aan zaken is die absoluut niet kan. Problemen met de borging van integriteit, intense dominante bestuurscultuur, the checks and balances niet op orde. Zaken die echt fundamenteel anders moeten en waarmee we aan de slag moeten. In Wegkijken als cultuur werd nog benadrukt dat één van de grote problemen waarom er weinig gedaan wordt, het beperkte beeld of de beperkte intelligence zoals dat genoemd werd, was namelijk het feit dat de informatiehuishouding in dit huis niet op orde is. Het feit dat je niet weet of er één persoon honderd-zoveel opdrachten krijgt, omdat je op verschillende afdelingen verschillende mensen een opdracht kunt geven zonder dat daar een centraal overzicht van was. Ook in de onderzoeken die later gedaan werden, bleek dat het moeilijk was om informatie op te vragen en in één keer een dossier of het volledige beeld van een bepaalde situatie te krijgen. In de motie die wij indienen, vragen wij ook om een serieus verbetertraject om die informatiehuishouding in dit huis beter te organiseren. Ik weet dat de organisatie al bezig is met verbetertrajecten, maar wij zouden daar graag een intensivering in zien, om dat deel te verbeteren en daarmee ook incidenten in de toekomst te voorkomen. Dan Engelen bestaan niet. Mijn collega die zojuist sprak, gaf er veel woorden aan. Voor een deel is dat terecht, want de inspreker die een melding had gedaan, de tweede inspreker volgens mij, liet heel duidelijk blijken dat de afhandeling van hoe er omgegaan was met de melding, niet voldeed aan de verwachting die gecreëerd was. Heel eerlijk, dat was ook voor ons als fractie de conclusie. Niet iedere melding heeft de juiste aandacht gekregen om nu te kunnen zeggen: daarmee is het afgerond en afgedaan, zoals dat zou moeten. Het zou zo sterk zijn als we die mensen de kans geven, als ze een melding hebben die over de Provincie gaat, wel te verstaan over dit huis en wat hier gebeurt, ze de mogelijkheid bieden om via het reguliere traject die melding nogmaals in te dienen en op die manier ervoor te zorgen dat alle melders volledig in hun waarde gelaten worden en ook gewaardeerd worden voor het feit dat ze een poging doen om iets aan de kaak te stellen. En dat de organisatie ook de kans krijgt om het daarmee af te ronden en, als er niets aan de hand blijkt, ook te zeggen: dat was het dan,

zonder dat daar nog discussie over hoeft te zijn. Als je niet de diepte ingaat, kun je namelijk ook heel moeilijk conclusies trekken. Dat was eigenlijk het dilemma van Engelen bestaan niet. Doordat er op sommige punten niet de volledige diepte is behaald, is er ook de mogelijkheid om te twifelen aan de conclusies die in het stuk stonden. Wij hopen dat we die conclusies, of in ieder geval de melders, kunnen waarderen en daarmee ook het einde van dit stuk kunnen inluiden. Eén van de belangrijkste zaken is dat we straks een punt kunt zetten achter al deze meldingen en incidenten hier in de Provincie en dat we naar de toekomst toe verder kunnen. Daarbij helpt het als we dit keurig afhandelen, daarbij helpt het als we een betere informatievoorziening organiseren, daarbij helpt het als we de aanbevelingen volwaardig uitwerken en komen tot die volgende stap. Laten we dat hopelijk doen voordat het 2023 is en de volgende periode begint, zodat we de nieuwe Staten in staat kunnen stellen om met een schone lei te beginnen. Tot zover.

De voorzitter: Dank u wel, mijnheer Kuntzelaers. Dan geef ik nu het woord aan de heer Claassen namens de fractie van de PVV.

De heer Claassen (PVV): Dank u wel, voorzitter. Als je alle titels van de onderzoeken achter elkaar zet, lijkt op een pakkende eerste zin van de smartlap of een schlager, uitgebracht door het platenlabel CDA Records met een klein gastoptreden van de PvdA. Die zin zou kunnen klinken als: hij pakte de telefoon en liet mij verstaan: weggijken is een cultuur met blinde hoeken voor engelen die niet bestaan. Met een blijvend door je hoofd spokend refrein: het is niet strafbaar wat ik doe, schat, maar netjes is het niet, het is niet altijd oké, schat, maar gelukkig niemand die het ziet. En dit adagium van de vier rapporten ligt op het bordje van Provinciale Staten en wij moeten hier iets van vinden. De betrokken personen zijn niet meer vertegenwoordigd in de Staten en wat de PVV betreft rest ons nu alleen nog op basis van deze rapporten en de daaruit vloeiende aanbevelingen vooral, naar voren te kijken. En in algemene zin, en dat heeft de PVV het afgelopen jaar altijd al aangegeven, zou uit alle rapporten naar voren komen dat er niets strafbaars heeft plaatsgevonden, maar wel dat heel veel aspecten "de schijn van" hadden en de vraag gesteld had moeten worden: kan dit allemaal wel, is dit wel chic? Maar niemand die die vraag stelde of durfde te stellen, of dat wel deden tot het wellicht te laat was en er toen wel vragen werden gesteld. Ik kan een voorbeeld geven van een vraag die recent aan de PVV-fractie werd voorgelegd: is het chic als een hogere ambtenaar, die waterbeleid in zijn portefeuille heeft, hoog verkiesbaar staat op de kieslijst van het waterschap? En wat is dan het antwoord? Welk antwoord moet je dan geven? Ik hoopte al dat er één iemand zou opstaan, want daar is het debat voor bedoeld, dat we het daar eens met elkaar over hebben: wat doe je als zo'n vraag wordt voorgelegd aan jou als fractie. Ik stel meteen de tegenvraag, mijnheer Kuntzelaers, wat zou u doen?

De voorzitter: Mijnheer Kuntzelaers.

De heer Kuntzelaers (PvdA): Dank u wel, voorzitter. Ik zou proberen insinuaties die te herleiden zijn naar mensen te voorkomen in mijn betoog. Dat zou ik doen, is het antwoord aan de heer Claassen, en ik vraag hem ook om daarin terughoudendheid te betrachten in zijn betoog.

De voorzitter: Mijnheer Claassen.

De heer Claassen (PVV): Dat was ook de laatste opmerking waarin ik dat doe, maar ik doe het bewust. Want ik stel de vraag: wat doe je als je als fractie zo'n vraag krijgt? Even nog als antwoord, dus de tijd nog niet laten lopen. Wat doe je als je zo'n vraag krijgt; dat puzzelt ons ook en dat puzzelt denk ik eenieder, want dat zijn wel de vragen die bij ons op het bordje komen. Ik heb het antwoord niet, voorzitter, ik heb het antwoord niet, collega's, maar het puzzelt ons wel. Wat de uitkomsten van de onderzoeken betreft, vindt de PVV dat er te snel door de voormalige CdK en ook de betrokkenen opgelucht is gereageerd. Want er is immers wel wat aan de hand en bovendien net zo erg als in de rest van Nederland. En hoe erg is dat, hoe triest is dat. Blijkbaar heeft het interne morele kompas gehaperd of het kompas is af en toe maar eens uitgezet door bestuurders en hun vrienden. Voorzitter, verdiepend onderzoek naar bewust weggijken, daar durfde geen enkele onderzoeker zijn vingers aan te branden, lijkt wel. Wel een beetje erin wroeten, maar

blijkbaar durft geen van allen hierover een harde uitspraak te doen. Termen als: enigszins blijk van, we hebben het antwoord niet gekregen, het bewijs of de e-mail is niet teruggevonden, het past niet in de scope van het onderzoek, het was geen onderzoeksvraag en zo verder en zo verder, zijn regelmatige terugkerende, en overigens in onderzoeks-methodologische en in juridische zin prachtige, in de kiem smorende dooddoeners. Uit de diverse onderzoeken is duidelijk geworden dat de zogenaamde checks and balances, en welke zijn dat dan precies, de operationalisatie van macht en tegenmacht niet overal geregeld was of zelfs niet aanwezig was. En, voorzitter, is dat dan nu wel het geval? Zo ja, wat is er de afgelopen jaren gedaan om dat op orde te krijgen? En wat is er dan op orde gekregen? En als dat niet het geval is, wat gaat GS daar dan nu aan doen? Uit het onderzoek Engelen bestaan niet blijkt dat er meldingen zijn gedaan, die bij het onderzoek werden geormerkt als een casus, maar buiten de scope van de opdracht vielen om hier verder onderzoek naar te doen. Hier, voorzitter, dient de CdK wat de PVV betreft zijn rol te pakken. In het onderzoek Engelen bestaan niet zouden al die meldingen door de CdK als integriteitsmelding worden geïnterpreteerd en worden opgepakt. Ik vraag u, bent u bereid dit te doen? De PVV is er zeker voorstander van dat we vandaag in gesprek of in debat gaan, zoals u wilt, over wat de aanbevelingen betekenen voor de drie grootste actoren vanaf vandaag en de toekomst. Wat betekent het voor het handelen van GS, wat betekent het voor het mogen handelen van ambtenaren en de transparantie voor ieders handelen, en wat betekent het voor het handelen van Provinciale Staten? Voor toekomstig handelen van GS en de individuele Gedeputeerde betekent dit volgens de PVV dat regelmatig het interne kompas geijkt moet worden, zeker als Deputés langer dan vier jaar aan de slag zijn en zeker als Deputés langer uit hetzelfde politieke vaatje tappen. De CdK kan en moet hier een rol in spelen door krachtig, scherp en kritisch in gesprek te gaan over de keuzes die bestuurders maken. Maar ook Statenleden dienen een gesprek te allen tijde en in openbaarheid met hen aan te mogen gaan en kunnen gaan, politiek van aard of niet. De PVV vraagt aan de CdK als voorzitter van het College om twee toezeggingen. We roepen iedere afzonderlijke Deputé op, dus niet als College, maar als afzonderlijke Deputé, om voor 3 juni inzichtelijk te maken en met PS te delen, hoe zij de checks and balances zoals zij die nu definiëren, hoe zij macht en tegenmacht, hoor en wederhoor, met het ambtelijk apparaat per portefeuille hebben ingeregeld. En deze uitkomsten met elkaar te vergelijken en mogelijk te kunnen komen tot een kader voor heel Gedeputeerde Staten. De PVV doet daarnaast het voorstel aan de CdK om de haalbaarheid te onderzoeken en op welke wijze een zienswijze of advies van ambtenaren een plek kan krijgen in een Statenvoorstel. Of, als zij deels afwijkt van de keuzes van het College, het College de ruimte moet krijgen te onderbouwen waarom zij dit doen. Dit verhoogt volgens de PVV de bestuurlijke transparantie die hoogstnoodzakelijk is. Tot slot, voorzitter, Provinciale Staten heeft een controlerende taak en moet die ook goed kunnen uitvoeren. Dat kan zij alleen doen als zij alle informatie vraagt en alle informatie tijdig krijgt. Daar heeft zij diverse instrumenten voor en die gebruiken wij vaak ook. Maar bovenal, en dat draagt de PVV altijd uit, begint integer handelen bij ieder individu, bij iedere individuele politicus. Dit is niet te vangen in regeltjes en als de Staten dan die controlerende taak inzet en uiteindelijk normatief handelt voordat genoeg genoeg is, dient zij heel serieus genomen te worden en hun visie of standpunten niet afgedaan te worden als politiek met een kleine p, niet als onevenwichtig parlement en niet als effectenstorm en zeker niet als onbetrouwbaar.

De voorzitter: Dank u wel. Mevrouw Jenneskens.

Mevrouw Jenneskens (D66): Voorzitter, ik ben al een aantal minuten aan het luisteren naar de heer Claassen en zijn reflectie en ik vroeg me af hoe de PVV-fractie reflecteert op haar eigen handelen. Dan doel ik specifiek op de twee moties die vroegen om het aftreden van het vorige College en het voordragen van de vorige CdK, de heer Bovens. Mijn vraag aan de fractievoorzitter van de PVV, want hij heeft het net over individuele verantwoordelijkheid, is: hoe reflecteert u hierop, heeft u er spijt van, vindt u het op grond van de onderzoeken nog steeds verstandig dat u die stap heeft gezet?

De voorzitter: De heer Claassen.

De heer Claassen (PVV): Het antwoord is volmondig ja. Dat heb ik al vaker gezegd en u heeft het nu voor de derde keer gevraagd. Ik zal niet van mening veranderen dat we nog steeds volledig achter die twee moties staan. U zweeg toen ze werden ingediend, even ter memorabilia.

De voorzitter: Mevrouw Jenneskens.

Mevrouw Jenneskens (D66): Voorzitter, dan heb ik nog een vraag aan de heer Claassen, want hij refereert net aan de onderzoeken. Eén van de onderzoeken stelt dat de onervarenheid van een aantal Statenleden en een nieuw parlement een versterkende werking heeft gehad, omdat de gevolgen van ons handelen soms niet volledig duidelijk waren. Waren de gevolgen die de motie zou hebben, vooraf duidelijk bij de heer Claassen? Want hij gaf in interviews telkens aan dat het hem had verrast. Hij heeft er toch geen spijt van. Hoe reflecteert u daar dan op?

De voorzitter: De heer Claassen.

De heer Claassen (PVV): Ik voel helemaal niet de behoefte om voor de derde keer dit gesprek met u aan te gaan. Ik ga over mijn eigen antwoorden. Het staat vandaag niet op de rol. Als u dat wil, mag u het de volgende keer als agendapunt agenderen en dan gaan we er nog een keer met elkaar over babbelen, maar vandaag heb ik er geen zin in om dat met u te doen.

De voorzitter: Dank u wel. Tot slot, mevrouw Jenneskens.

Mevrouw Jenneskens (D66): Voorzitter, het lijkt een beetje alsof de heer Claassen het eng vindt om te reflecteren op zijn eigen handelen, terwijl ook dat onderdeel is van de Limburgse bestuurscultuur. Dus ik stel u de vraag nog een keertje, even heel open: hoe reflecteert u dan op de conclusie dat het handelen van de Staten, uw motie, dat u daar de gevolgen onvoldoende van had overzien? Wat is daar dan uw reactie op?

De voorzitter: De heer Claassen.

De heer Claassen (PVV): Dan heeft de onderzoeker het bij het verkeerde eind.

De voorzitter: Dank u wel, gaat u verder met uw betoog.

De heer Claassen (PVV): Tot slot, voorzitter, kunnen wij als PVV-fractie de adviezen uit de diverse rapporten overnemen? Dit antwoord is niet eenvoudig te geven, omdat enkele adviezen zeker goed te implementeren zijn, omdat deze simpelweg al bestaan, maar worden aangescherpt. Anderzijds staan er adviezen in die in concept door de Griffie vertaald zijn naar potentiële acties, die volgens de PVV leiden tot onvoldoende en ineffectieve regeldruk, maar daarnaast ook de potentie hebben te veel invloed te hebben op vrijelijk politiek handelen. Met andere woorden: het onmogelijk maken van het politiseren van integriteitsschendingen. Dit vraagt dus een nauwgezette analyse en hoort zeker niet thuis bij het Presidium in primaire zin. Ons voorstel zou zijn dat GS alle adviezen gebruikt om tot een Statenvoorstel te komen of via integriteitsbevordering naar FEB of van FEB-opdracht naar de Commissie integriteitsbevordering, maar in ieder geval dat het in alle openbaarheid besproken kan worden. Tot zover, voorzitter.

De voorzitter: Dank u wel, mijnheer Claassen. Dan geef ik nu het woord aan de heer Van Caldenberg namens de fractie van SP.

De heer Van Caldenberg (SP): Engelen bestaan niet; wij zijn allemaal boeffjes, zei Paul Frissen hier achter de tafel, geïnspireerd op de Federalist Papers No. 51. Het mensbeeld dat daarachter schuilgaat, is nogal cynisch en ook niet overeenkomstig overigens met de opvattingen van James Madison over de menselijke aard. Het was Madison die samen met Benjamin Franklin en Alexander Hamilton belangrijk was bij het

opstellen van datgene wat de Amerikaanse samenleving nu kent als hun grondwet. En de Federalist Papers waren brieven die zij geschreven aan de bevolking om uit te leggen waarom het hebben van die grondwet voor de Verenigde Staten belangrijk was. In die brieven pleitte Madison voor een republikeinse vorm van bestuur, waarin niet één persoon of instantie alle macht had of naar zich toe kon trekken, maar voor een systeem van checks and balances, dat samen een evenwichtige regering moest bevorderen. In tegenstelling tot Paul Frissen geloofde James Madison wel, ondanks de noodzakelijke kritische blik en de nodige dosis argwaan, in de aanwezige deugden in de menselijke natuur. Want die rechtvaardigden namelijk om een systeem van zelfbestuur voor het volk in te voeren, juist om ze te beschermen tegen de gevolgen van tirannie. Het is daarom ook goed om vast te stellen dat de meeste Limburgers gewoon deugen en dat hen geen blaam treft voor de ontstane bestuurscrisis. Dichterbij huis in Europa en in Nederland werd ook de basis gelegd voor onze democratie. De grondwet van Thorbecke van 1848 was gebaseerd op Montesquieu, de trias politica. De nieuwe grondwet had vooral als gevolg dat de koning aanzienlijk minder macht had, minder te zeggen kreeg en uiteraard was die koning daar heel boos over. De scheiding der machten werd geregeld. Beste mensen, onze voorouders zijn ooit begonnen aan het experiment dat democratie heet en wij hebben het geluk gehad dat wij de deugden ervan, de vooruitgang ervan, hebben mogen observeren en bestuderen. En tegelijkertijd heeft onze democratie te maken met enorme vertrouwenscrises. Het gezag van de politiek in de samenleving neemt af. Steeds minder mensen nemen de moeite om deel te nemen aan vrije verkiezingen in ons land en het aantal echte democratieën in de wereld neemt af. Waarom rekent iedereen het juist de politiek aan dat we zoveel problemen kennen? Het antwoord is vrij simpel, dat is het citaat: Het is immers steeds de politiek geweest die het voortouw heeft genomen in de ontwikkelingen. De overheid als baken. Schuift het baken meer liberaal en minder sociaal, dan volgt de samenleving. Schuift het baken van de overheid richting meer solidariteit en duidelijke regels omtrent het dienen van het algemeen belang, dan volgt die samenleving. Expliciet door middel van wetten en regels, maar ook impliciet laat de overheid burgers weten waar het baken heengaat. Het citaat gaat nog verder: Waar wantrouwen heerst, is transparantie de oplossing. De ramen moeten open. Laat iedereen maar binnenkomen en rondkijken. Vertel en leg uit. De tijden zijn veranderd. Geëmancipeerde burgers laten zich niet met een kluitje in het riet sturen. Je kunt ze misschien één keer voor de gek houden, maar de volgende keer wordt het al een stuk moeilijker. Aldus Jan Marijnissen in 2010 bij de Thorbecke-lezing. Beste collega's, wij mogen niet toestaan dat wij als parlement machteloos staan als het College ons weigert informatie te leveren of haar informatiehuishouding niet op orde heeft. Wij mogen als volksvertegenwoordiging als geheel dit niet toestaan. Ook als dat onze eigen politieke kleur niet uitkomt. Want uiteindelijk leidt dat tot de uitholling van onze democratische verhoudingen van de verschillende machten binnen de overheid en daarmee uitholling van het vertrouwen van de burger in die overheid. Als het parlement al geen informatie krijgt, hoe kunnen wij dan verwachten dat het parlement het beleid aan de burger kan uitleggen. Laat staan dat de burger deze handelingen kan volgen, om over goedkeuren nog maar niet te spreken. Er wordt geconstateerd dat machtsuitoefening door bestuurders niet altijd getuigde van waarden. Deze cultuur dwingt mensen tot kruiperig gedrag en blokkeert vormen van creativiteit. Belangenverstrengeling was er niet, maar de schijn wel. Deze wijze van machtsuitoefening kan op zichzelf al aanleiding zijn om het vertrouwen op te zeggen. Niet omdat ze per se de wet overtreedt of crimineel gedrag vertoont, maar omdat ze niet past bij het gedrag dat onze bevolking vraagt van zijn gezagsdragers. En het is bovendien de morele ondergrens die we absoluut niet kunnen hanteren. Tijdens het introductieprogramma van deze Statenperiode sprak voormalig Statenlid en Gedeputeerde Robert Housmans over integriteit en hij sprak: je moet jezelf in de spiegel kunnen aankijken. Toen dacht ik bij mezelf: iemand zonder moraal kan zichzelf altijd in de spiegel aankijken, want die staat onverschillig tegenover datgene wat hij ziet. Het argument dat je alleen jezelf in de spiegel moet kunnen aankijken, geldt voor politici en vertegenwoordigers van de overheid niet. Want het is immers niet dat ze aan hunzelf verantwoording schuldig zijn, maar aan de bevolking. Onverschilligheid of langdurig onderdeel uitmaken van een cultuur van weggijken, maakt dat er blinde hoeken zijn in het integriteitsbeleid en dat betekenisvolle checks and balances in de praktijk zwak ontwikkeld zijn, binnen én tussen de bestuursorganen. Er is sprake van een doorgeslagen balans van de macht van het College ten opzichte van die van de volksvertegenwoordiging, waarbij er niet simpelweg vanuit mag worden gegaan dat, zolang het juridisch gezien niet strafbaar is, het daarom wel maatschappelijk acceptabel moet zijn. Was er nog

voldoende vertrouwen dat met het destijds zittende provinciebestuur het handelen van de overheid nog langer te verantwoorden was naar de burger of dat het zittende College van destijds het lerende vermogen aan de dag zou leggen? En wat waren de risico's geweest als ze waren blijven zitten? De vraag is uiteindelijk met nee beantwoord, wat geresulteerd heeft in het opstappen van het voltallige College. Dat was zeker niet lichtzinnig. Van een op hol geslagen kudde parlementariërs was geen sprake. Van een perfecte storm evenmin. Ingrijpen was geen foutje uit onervarenheid, maar zeer noodzakelijk. Ingrijpen door het parlement naar aanleiding van een opeenstapeling van handelingen of het nalaten daarvan, die afkeuringswaardig was. Genoeg is een keer genoeg. Die checks and balances zitten niet voor niets in ons parlementaire systeem. Die zijn er om gebruikt te worden als dat nodig is. Ieder College geniet in beginsel het vertrouwen vanuit het parlement en de bevolking, ongeacht welke politieke kleur zij heeft. Maar als het erop lijkt dat de meerderheid van het parlement het vertrouwen heeft verloren in het College, dan zou men zich beter afvragen hoe het handelen van het College ertoe heeft geleid dat het vertrouwen verloren is, dan diegenen neerbuigend te verwijten dat ze het vertrouwen verloren zijn. Want als we dat doen, winnen we het immers niet terug. Collega's, is nu de onderste steen boven? Nee, nog lang niet. Er zijn meer vragen gerezen dan antwoorden gegeven en dat is best teleurstellend. In de aanloop naar dit debat heb ik enkelen van u gevraagd, en mensen op straat ook, waar zij hun foto's bewaren. In veel gevallen was het antwoord: ergens op zolder in de kast onder het stof. En dat is zeker niet wat we willen voor alle meldingen die gedaan zijn. Daar ligt nog een enorme opgave voor ons. Tegelijkertijd ben ik hoopvol over hoe we nu verdergaan.

De voorzitter: U heeft nog één minuut.

De heer Van Caldenberg (SP): Dat gaan we net redden, hoop ik. Het systeem dat onze voorouders hebben bedacht, zodat de bevolking zelf het bestuur kan inrichten zoals zij dat wil, bevat voldoende gereedschap om te kunnen ingrijpen als het nodig is onder uitzonderlijke omstandigheden. Hoe moeten we dan verder? Verdere democratisering brengt mensen uiteindelijk dichter bij elkaar en dat is de beste manier om burgerschap te bevorderen, de weggijkcultuur die is ontstaan, te overwinnen en het verantwoordelijkheidsgevoel van ons allen te ontwikkelen. Want verantwoordelijk zijn we, of we dat nu willen of niet. Verantwoordelijk zijn we voor onszelf, onze familie, onze vrienden, onze collega's, onze provincie, ons land en zelfs onze wereld. Daar kunnen we niet voor weggelopen. De oplossing voor die problematische democratie is dus méér democratie. Beste collega's, versterk uw rol in het parlement. Matig niet, maar probeer juist te versnellen in uw zoektocht om meer te weten te komen. In het belang van uw bevolking. Er wordt vaak gedacht dat mensen zich hebben afgekeerd van de politiek, maar dat is een misverstand.

De voorzitter: Komt u tot een afronding, u bent echt door uw tijd heen. Dat betekent: nog één zin.

De heer Van Caldenberg (SP): Dat is een heel lange zin.

De voorzitter: Dan druk ik u weg.

De heer Van Caldenberg (SP): Ja. Even kijken...We gaan dat in de tweede termijn doen, voorzitter.

De voorzitter: Dat lijkt mij een prima oplossing. Dank u wel, mijnheer Van Caldenberg. Dan geef ik nu het woord aan de heer Thewissen namens de fractie van SVL.

De heer Thewissen (SVL): Dank u wel, voorzitter. Ik nodig ten eerste de heer Claassen uit om zijn smartlap tijdens de kerstborrel ten gehore te brengen. Ik hoop niet dat ik daar spijt van krijg. Voorzitter, ik zal eerst afzonderlijk kort op de vier onderzoeken reageren om daarna mijn betoog te vervolgen. Laat ik beginnen met het onderzoek inzake handhaving Vossenbergh. Als burger mag je bijna nergens meer eendjes voeren of je krijgt een boete. En als je als burger je restzak een uur te vroeg buiten zet, word je als crimineel behandeld. En als er per ongeluk een batterij in de groenbak terecht komt, word je bijna aan de hoogste boom gehangen. De handhaving is helemaal niet geïnteresseerd in uw verhaal, u bent schuldig en u krijgt straf.

Maar deze casus en de desbetreffende politici lijken overal mee weg te komen. Geen actieve herinnering hebben of iets foutief herinneren, lijkt hiervoor voldoende. Beseffen wij echter wel wat hier het gevolg van is? En realiseren we ons wel welk precedent hiermee wordt geschapen en hoe bedrijven in soortgelijke situaties hierop gaan reageren? Dan Wegkijken als cultuur. Ik citeer: de Provincie heeft vooral erg weinig gedaan. Dat staat er echt: de Provincie heeft vooral erg weinig gedaan. Als het niet letterlijk zo in het rapport stond vermeld, zou je het een karikatuur kunnen noemen. Ik citeer: 'De Provincie is minimaal onoplettend geweest, slordig en zelfs naïef. Voor dat negeren, voor dat doen alsof iets niet bestaat, bestaat een woord: weggijken.' Einde citaat. Voorzitter, weggijken is niet ingrijpen waar dat wel gewenst is. Wegkijken is de ander niet aanspreken waar dat wel noodzakelijk is. Wegkijken is zelf excuses bedenken om het maar niet te hoeven zien. Wegkijken is het niet nemen van verantwoordelijkheid, als we weggijken daar waar ingegrepen moet worden. Als we dit negeren en niets doen, keuren we daarmee het gedrag goed. Zo zijn we medeschuldig aan het in stand houden daarvan, medeschuldig aan de cultuur van weggijken. Dan kom ik bij Blinde hoeken van integriteitsbeleid. Hoe is te verklaren dat een zeer ervaren bestuurder niet in de gaten had dat de manier waarop vragen van Statenleden beantwoord werden, alleen maar leidde tot meer wantrouwen richting hem van diezelfde Statenleden? Hoe kan het dat een bestuurder met een gigantisch politiek fingerspitzengefühl blind en doof bleek voor de emoties van de Statenleden ten aanzien van zijn handelen? Hoe kan het zijn dat een door de wol geverfde bestuurder, die alom geprezen werd voor zijn enorme ervaring, de motie voor een parlementaire enquête niet heeft zien aankomen? Is het de overtuiging dat alles wat niet verboden is, wel mag? [geschreeuw op de achtergrond]

De voorzitter: Ik schors de vergadering.

[SCHORSING]

De heer Frische (CDA): Dank u wel meneer de voorzitter. Ja goed, wat er vanmorgen gebeurd is, dat heeft ons allemaal denk ik behoorlijk aangegrepen. Zoals wellicht bekend, is een collega onwel geworden. Het goede nieuws is dat ik in ieder geval kan melden dat het relatief goed met haar gaat. Ze is hier onderzocht. Ze hoeft niet naar het ziekenhuis. Ze is opgehaald en onderweg naar huis om daar in ieder geval verder uit te zieken. Dus dat is het goede nieuws. En ik wil ook op deze plek, ik heb dat net in het Presidium ook al gedaan, gebruikmaken van de gelegenheid om enkele collega's in deze zaal te bedanken, want er is buitengewoon professioneel opgetreden door met name onze collega's Pascale Plusquin, Emma Palmen, en René Claassen, die niet alleen professioneel hebben gehandeld, maar daarin ook hun rust wisten te bewaren. Waardoor ze niet alleen bij onze collega die het betrof die rust en dat vertrouwen hebben kunnen inboezemen dat ze in goede handen was, maar hebben dat ook naar de andere collega's in de omgeving uitgestraald. En ik zou daar van deze plek een grote dankbaarheid en grote complimenten voor willen uitspreken. Dank. Wij zijn vervolgens een half uur geleden met het Presidium bij elkaar gekomen, omdat, zoals ik net al aangaf, dit toch wel in ieder wat losgemaakt heeft, om met elkaar de afweging te maken om de vergadering al dan niet voort te zetten. Waarbij de collega's met name richting de CDA-fractie hebben aangegeven dat zij daar als eerste de lead wilden leggen in het beantwoorden van de vraag hoe verder te gaan met dit debat. Die afweging is gemaakt, en de CDA-fractie heeft aangegeven dat ze er voorstander van zijn om het debat voort te zetten. Enerzijds in de wetenschap dat het relatief goed gaat met de collega. Maar belangrijker nog omdat er contact is geweest, en de collega zelf heeft aangegeven dat zij er grote voorstander van zou zijn als het debat vandaag voortgezet zou worden. Vervolgens heeft de fractie aangegeven dat het debat niet door haar fractievoorzitter gevoerd zou worden maar door de vicefractievoorzitter, mevrouw Depondt. En is er daarnaast in het Presidium afgesproken dat, omdat er nog iets geredigeerd moet worden aan de bijdrage, dat mevrouw Depondt dan als laatste zal spreken. Een tweede mededeling is dat mevrouw Fischer, van de fractie van 50PLUS, heeft gevraagd of haar bijdrage door een collega kan worden voorgelezen, omdat zij vanwege persoonlijke omstandigheden het debat niet verder kan bijwonen. Het reglement van orde laat dat toe op het moment dat daar geen bezwaar toe is. En mevrouw Jenneskens heeft verklaard om dat voor haar rekening te nemen, zoals dat in een eerdere vergadering ook al een keer heeft mogen doen. Dus ik ga ervan uit dat dat voor u geen bezwaar is. En ik

denk dat het goed is voorzitter, dat wij op deze wijze de vergadering met elkaar gaan voortzetten. Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel meneer Frische. Het is inderdaad formeel even punt van orde. Daar zou ik aan willen toevoegen dat uiteraard de heer Thewissen gewoon zijn betoog vooraan opnieuw kan starten, want hij was al begonnen. Het lijkt me een beetje raar om halverwege het betoog nu verder te gaan. Ik kijk even rond of wij met deze wijzigingen in kunnen stemmen. Dat is het geval. Dan is daartoe besloten. Ook van mijn zijde dank aan eenieder. En vooral ook heel veel beterschap, want dat is denk ik wel door iedereen hier onderschreven. Ik hoop dat het heel snel weer heel goed gaat. Dan geef ik nu het woord aan de heer Thewissen.

De heer Thewissen (SVL): Dank u wel voorzitter. Heel apart om inderdaad hier, gezien wat er gebeurd is, opnieuw te beginnen. Ik sluit me volledig aan namens onze fractie bij de woorden. En ik wens inderdaad namens onze fractie ook desbetreffende collega enorm veel beterschap. Het eerste gedeelte van de tekst zal u bekend voorkomen. Dat klopt. Die heeft u al eens gehoord, maar ik zal opnieuw beginnen. Nou voorzitter, ik zal eerst afzonderlijk kort op de vier onderzoeken reageren om daarna mijn betoog weer algemeen te vervolgen. Zoals gezegd begin ik met het onderzoek handhaving Vossenbergh. Als burger mag je bijna nergens meer eendjes voeren of je krijgt een boete. En als je als burger je restafval een uur te vroeg buitenzet en als er per ongeluk een batterij in uw groenbak terecht komt, word je bijna aan de hoogste boom gehangen. En de handhaving is dan helemaal niet geïnteresseerd in uw verhaal. U bent schuldig en u krijgt straf, punt. En deze casus, en deze betreffende politici, die lijken overal mee weg te komen. Geen actieve herinneringen hebben of een selectieve herinnering, lijkt hiervoor voldoende. En oprecht de vraag: beseffen we wat hier het gevolg van is? Realiseren we ons welk precedent hiermee wordt geschapen, en hoe bedrijven in soortgelijke situaties hiermee om zullen gaan? En dan Wegkijken als cultuur, er is al veel over gezegd. De Provincie heeft vooral erg weinig gedaan. Het staat er echt. En als het niet letterlijk zo in het rapport stond, dan zou je het een karikatuur kunnen noemen. En ik citeer: 'Ook de Provincie is minimaal onoplettend geweest, slordig en zelfs naïef. En voor het negeren, voor het doen alsof iets niet bestaat, bestaat een woord: weggijken', einde citaat. En voorzitter, weggijken, is niet ingrijpen waar dat wel gewenst is. Wegkijken is de ander niet aanspreken waar dat wel noodzakelijk is. Wegkijken is zelf excuses bedenken om maar niet te hoeven zien. Wegkijken is het niet nemen van de verantwoordelijkheid, en als we weggijken, daar waar ingegrepen moet worden. En als we dit negeren en niets doen, dan keuren we daarmee dat gedrag goed. En zo zijn we medeschuldig aan het in stand houden ervan, medeschuldig aan een cultuur van weggijken. Blinde hoeken van het integriteitsbeleid. Ik ben begonnen met een aantal vragen, die zal ik hier opnieuw stellen, om daarna meteen aan te geven waarom ik die stel. Hoe is het te verklaren dat een zeer ervaren bestuurder niet in de gaten had dat de manier waarop vragen voor de Statenleden werden beantwoord, alleen maar leidde tot meer wantrouwen? En hoe kan het dat een bestuur met een gigantisch fingerspitzengefühl blind en doof leek of bleek voor de emoties van de Statenleden ten aanzien van zijn handelen? En hoe kan het dat een door de wol geverfde bestuurder, die alom geprezen werd en wordt voor zijn enorme ervaring, de motie voor een parlementaire enquête niet heeft zien aankomen? Is het de overtuiging dat alles wat niet verboden is, wel mag? Is het hoogmoed? Is het arrogantie? Vragen waar ik de antwoorden niet op heb, en ook niet verwacht ze ooit te krijgen. Voorzitter, we hebben elkaar kijkhard nodig om elkaar te wijzen op blinde vlekken, zeker daar waar ons morele besef ons wel eens in de steek laat, ons morele kompas kan haperen, en ons geweten even nalaat. Als we onze eigen blinde vlekken wel zelf zouden zien, dan heetten ze geen blinde vlekken. Dit vereist dus dat anderen dit doen. Alleen zo voorkomen we dat we ziende blind en horende doof blijven. En als laatst bij dit agendapunt: Engelen bestaan niet. We kunnen lezen, is vanmorgen ook even aan gerefereerd, dat, ik citeer: 'De ontstane bestuurscrisis mede door onervarenheid van de vele nieuwe Statenleden is ontstaan.' Zou het niet juist zo zijn dat bij politiek ervaren Statenleden de kans groter was geweest dat alles bij het oude zou zijn gebleven. Dat de in onderzoeken geconstateerde problemen dan nooit het daglicht hadden gezien. Is het nou niet zo dat juist de oude politiek staat voor het we drinken een glas, doen een plas en alles blijft zoals het was. Voorzitter, de vragen die mij bezighouden zijn, ten eerste: Wat zijn nou de overeenkomsten en de resultaten en conclusies van de vier

onderzoeken? En ten tweede: Wat leveren ze nou concreet op? En samenvattend omschrijf ik dat als volgt: iedereen is verantwoordelijk en daarmee niemand. Want als iedereen verantwoordelijk is, kan daarmee niemand worden aangesproken. Want de teneur is namelijk: engelen bestaan niet. Het uit te leggen als dus wie denkt u wel dat u bent om mij ergens op aan te spreken. En, ja natuurlijk, er is altijd ruimte voor verbetering. En net als op school had ik liever een 3, een vette onvoldoende, of een dikke 8, een ruime voldoende. Een 3 of 8, heel duidelijk. En ik baal eerlijk gezegd wel van het ontbreken van die duidelijkheid in deze rapporten. Want de kans is levensgroot dat iedereen de resultaten en conclusies zo leest en zo uitlegt, en dat deze alleen het eigen beeld bevestigen. En begrijpelijk ook, want iedereen claimt graag de overwinning. In politieke kring is er sprake van opluchting. Zie je wel, niets van waar. Niets aan de hand. Een storm in een glas water. En ze zien hierin de bevestiging en de uitnodiging om op gebruikelijke voet verder te gaan. En de interim-CdK wist niet hoe snel hij, de inkt van het conceptrapport was nog niet droog, van de daken kon schreeuwen dat Limburg weer verder kon, en dat het onderhoud ook hoognodig was. Was dit meer wens denk je, of was dit gebaseerd op feiten? En de burgers, de kiezers, die zien zichzelf ook bevestigd worden in hun gelijk. De drie insprekers zijn hier een prachtig voorbeeld van. Dat er niets deugt van de politiek. Dat de politici van alle kleuren zich altijd de hand boven het hoofd houden, en dat politici altijd overal mee weggelopen. En wij kunnen daarvan vinden wat we willen, maar dat beeld buiten deze zaal, en met de insprekers die in deze zaal zitten, dat hebben we te accepteren. Vanuit ons betreft zijn er dan ook alleen maar verliezers. En voorzitter, ik heb het al vaker gezegd, en ik herhaal het hier nog een keer: We zullen blij moeten geven van zelfreflectie. We moeten eindelijk eens naar ons gedrag durven kijken en ernaar handelen. Zolang we hier niet herkennen dat alleen wij zelf volledig verantwoordelijk zijn voor ons eigen doen en laten, tot dat moment zijn wij ook niet serieus te nemen. We besteden miljoenen euro's om Limburgs zelfredzaam en sterker te laten worden, en de regie en het stuur van hun leven in eigen hand te nemen. Daar hoort verantwoordelijkheid nemen bij. Iedereen is wel eens op schoolreisje geweest vroeger, neem ik aan. Je ging op de achterbank zitten, dat was stoer, en je vertrouwde erop dat de chauffeur je op de plek van bestemming bracht. Nu als PS-lid is het niet stoer meer om je verantwoordelijkheid bij een ander te laten liggen. Sterker nog, doen we dit wel, dan mogen we ons oprecht afvragen voor de rol van volksvertegenwoordiger. We hebben de mond vol van de lage opkomst bij de gemeentelijke verkiezingen. De schuld en oorzaak hiervoor, worden bij de burgers gelegd. Deze zouden cynisch zijn. De echte cynische zijn echter politici die binnen de wet en het bestuursrecht opereren, en zich bijna verzekerd weten dat ze ongestraft dat ze met het gedrag weggelopen. Nogal logisch dat je daar als gewone man en vrouw mismoedig en argwanend van wordt. Sterk nog, blijkbaar krijg je gewoon ook nog een verklaring omtrent goed gedrag. Je vraagt je af wat voor misdaad je moet begaan om er geen te krijgen. Politici zeggen in koor dat de burgers hun niet meer vertrouwen. Ze zeggen er niet bij dat politici elkaar zelf nog minder vertrouwen. Het wantrouwen is nergens zo groot als in de politieke arena. Dus zullen we starten met zelf het goede voorbeeld te geven. Als wij elkaar namelijk vertrouwen, en dat we woord en daad uitdragen, volgt een toename van het vertrouwen van de kiezers in ons automatisch. Daar wil ik dolgraag in geloven. En dan dit voorzitter, als PS zijn we slechts met 47 mensen die allemaal voor hetzelfde belang strijden, het belang van Limburg. We hebben elkaar keihard nodig. Ongeacht verschillen van kleur, een andere kijk op de wereld, en mogelijke oplossingen. Als we dat eens gaan beseffen, dan nemen we onze onderlinge situatie ook serieus. Dan hebben we de plicht om elkaar beter te maken. Dan zijn er nooit excuses te bedenken om elkaar niet aan te spreken op ongewenst bedrag, om weg te kijken. Als we ons namelijk wel verschuilen achter excuses, dan verzwakken we elkaar, en daarmee Provinciale Staten als collectief. Want dan ontnemen we elkaar de mogelijkheid om onszelf te verbeteren. En als we dat dan toch moeilijk vinden, en dat blijkt af en toe zo te zijn, laten we dan het fractiebudget gebruiken om onszelf hier als Statenlid en fractie in te ontwikkelen. Of we doen niets. Dat kan ook. Dan spreken we elkaar niet aan, nemen onze verantwoordelijkheid als Statenlid niet serieus en we verzwakken elkaar. Dan blijven we willens en wetens met een berg op ons hoofd rondlopen. Dan houden we weggelopen als cultuur in erin. Voorzitter, met alle constatering uit de onderzoeken, met alles wat we nu weten, kunnen we toch niet anders dan ernaar handelen. We moeten durven zien dat de keizer geen kleren aan heeft, en dat ook durven zeggen. Eind dit jaar volgt blijkbaar nog een nieuw rapport van de rekenkamer las ik in de krant. Een rapport dat antwoord dient te geven op de vraag wat de Provincie Limburg van alle affaires heeft geleerd. Laten we nu asjeblieft

met z'n allen de kans grijpen om te zorgen dat we dan met aantoonbare voorbeelden en vol overtuiging kunnen antwoorden: veel, heel veel. En voorzitter, als inleiding op mijn afronding, dit is dan ook een oproep aan ons allen om alles op alles te zetten om dit te voorkomen. Laten we Limburg en ons onszelf die blamage besparen. Dat we een niet nader bij naam te noemen interim CdK ongelijk bewijzen door ons als politiek met een vetgedrukte hoofdletter P te profileren. Ik sluit af met mijn laatste zin. Ik gun iedere Limburger, iedere provinciale ambtenaar, het voltallige College, en ons als Statenleden, dat we aan het eind van dit jaar naar aanleiding van het rapport van de Rekenkamer, oprecht en vol overtuiging met elkaar zeggen: We dronken een glas, deden een plas en niets is meer zoals het was. Dank u.

De voorzitter: Dank u wel meneer Thewissen. Dan geef ik nu het woord aan de heer Nijskens, namens de fractie van de VVD.

De heer Nijskens (VVD): Ja dank u wel voorzitter. Onderzochten en onderzoekers hebben het nooit gemakkelijk. Vier rapporten, weliswaar van uiteenlopende zwaarte, maar allemaal met een stevige link naar integriteit. Een begrip dat moeilijk te vatten is, en vooral in hoofden leeft. Regels helpen, maar dat doen ze alleen als die regels niet gebruikt worden om zich achter te verschuilen. Ook dat geldt voor onderzochten en onderzoekers. Strafrecht lijkt wat dat betreft wat helderder. Regel is regel. Straf is straf. Gelukkig is die stap niet gezet hoeven te worden. En toch knaagt er iets, en ook daar zijn de rapporten eensgezinder over dan vooraf gedacht. Ik zal de rapporten nalopen. Bestuurscultuur, nog moeilijker te begrijpen dan integriteit. Het wordt over GS gesmeerd maar ook over PS en ook over de organisatie. Dat is nogal wat. Over wisselende poppetjes, soms ongewild, snel van positie of zelfs van het toneel. Die cultuur blijft en die cultuur die heerst. Bij de technische briefing, wat een woord eigenlijk, heb ik gevraagd: maar wat beveelt u ons aan? Onze collega van Samen voor Limburg, die net voor mij ook het woord heeft gevoerd, deed zelfs een bijna theatrale bede met hetzelfde beroep op die onderzoekers. Veel meer dan Verantwoordingsethiek, ook weer zo'n woord, propageren volgde niet op die vragen. Het rapport stelt gelukkig meer, maar daarmee niet een gemakkelijkere weg. Ingewikkelde regelgeving leidt tot wantrouwen door onbegrip van belanghebbenden. Ze staan voor hun gevoel met 3-0 achter, terwijl de macht juist denkt het goede te doen. Wat een paradox. Binnen de macht is er te weinig gehoor en begrip voor tegenspraak, maar ga dat maar eens organiseren. Het grote financiële vermogen van onze provincie. De daaruit voortvloeiende ambities en politieke wensen, vereisen een grote aandacht voor rolzuiverheid, vereisen bovendien een groot gevoel van verantwoordelijkheid, en dus van één verantwoordingsprocedure. Elkaar aanspreken moet op basis van feiten, en niet op basis van een oordeel over veronderstelde intenties. Bevindingen van de enquêtecommissie zijn minder abstract. Een feitenrelaas met naar het lijkt kleine tekortkomingen. Is dat een gevolg van de cultuur die heerste, de snelheid van processen, de macht die samenklonterde? Gelukkig, geen strafbare feiten, maar toch een zware lijst van aanbevelingen, van met name onszelf. Het handboek voor het zoeken, screenen, toetsen van kandidaat Gedupeerden, moet voor kandidaat Statenleden natuurlijk ook geschreven worden. Transparantie als wapen tegen ongewenst handelen in welke vorm dan ook. Niet alleen bij het benoemingsproces, maar ook in de hele informatiehuishouding. En ook dit is nogal wat, en dit vraag nogal wat. Politieke controle geborgd in de bestuurscultuur en bij integriteit en bij alle beleidsterreinen. Bij het IKL-rapport kon ik ondanks de ernst van de zaak, een glimlach niet onderdrukken. In 6.3.0 is de term 'know your client' opgevoerd als een belangrijk toetsingsinstrument. Know your client. En dan een IKL-rapport lezen. Dat is dus allerm minst een garantie. De publieke opinie kan niet anders dan belangenverstrengeling vermoeden. En alleen door definiëring blijft slechts de schijn van overeind. Het rapport de vertrouwenspersoon over het mogelijk niet integer handelen van de heer Geurts, leverde feitelijk geen algemene aanbevelingen op. Zo hadden er eigenlijk vandaag 100 rapporteren kunnen liggen als alle meldingen die binnenkwamen op de oproep van onze waarnemend gouverneur als input voor het rapport Engelen bestaan niet, ook daadwerkelijk geleid hadden tot nader onderzoek. We zijn overigens van mening dat al die meldingen ook nader onderzocht moeten worden. Dat doet recht aan de melders, maar ook aan de bestuurders waarover kennelijk gevoelens bij inwoners leven. De insprekers hebben eigenlijk een soortgelijke oproep ook gedaan. Maar hoe nu verder? Goede bedoelingen is niet voldoende. Systemen moeten werken, en moeten goed ontworpen worden. Er moet in een continu proces gewerkt worden aan

professioneel bestuurlijk samenspel tussen zowel het college van GS als Provinciale Staten, maar ook met de ambtelijke organisatie. Beleidsbeslissingen moeten ondubbelzinnig en transparant met burgers en belanghebbenden gecommuniceerd worden. En steeds vaker krijgen we geluiden dat dat gewoon niet gebeurt. Voldoende tijd inruimen voor complexe besluitvorming met voldoende elkaar opvolgende stappen kan daarbij helpen. We zijn er bijvoorbeeld mee bezig bij het MRA-dossier maar ook bij de toekomst van de Brightlands campussen. Het debat voeren op basis van ideologische uitgangspunten, feiten en cijfers heeft natuurlijk de voorkeur. Hoe verleidelijk het ook is om beelden en vermoedens te gebruiken voor politiek gewin. Een beeld zegt natuurlijk veel meer dan 1000 woorden. Provinciale rollen moeten duidelijk zijn. Zeker als die rollen conflicteren. Een goed systeem van checks and balances is daarvoor essentieel. Wij dachten eigenlijk, dat hebben we toch. Maar kennelijk deugt het niet. Transparantie bij benoemingen van kandidaat gedeputeerden moet beter en eerder in het proces. Dat geldt natuurlijk ook bij opdrachtverlening aan derden. De informatiehuishouding moet beter. En tenslotte, de verhouding tussen enerzijds de bestuurlijke vrijheid van GS, en de controle van PS daarop, moet verduidelijkt worden. Tot zover de eerste termijn.

De voorzitter: Dank u wel. Ik zie iemand naar voren rennen. Ik neem aan dat dat is om u een vraag te stellen. Dat heb ik goed ingeschat. De heer Van Caldenberg aan u het woord.

De heer Van Caldenberg (SP): Ja voorzitter, want ik hoor de heer Nijskens spreken over wij moeten die checks and balances verbeteren zodat ze eigenlijk beter deugen. De vragen die ik aan hem heb is hoe gaan we er met z'n allen nou voor zorgen dat als wij hier in deze zaal of het College in de collegezaal een besluit nemen wat niet uitvalt zoals ik of u dat gehoopt had, dat dan wel redelijk en proportioneel is voor diegene die in die minderheid zitten. Want uiteindelijk beslist die meerderheid in het algemeen belang. Maar wij doen het met z'n allen uiteindelijk ook voor de mensen die de negatieve gevolgen van die beslissingen kunnen ervaren. En die dan veelal zo'n melding kunnen doen. Dus hoe gaan we dat regelen?

De voorzitter: De heer Nijskens.

De heer Nijskens (VVD): Ja, dat hoe van dat regelen is natuurlijk heel lastig om mij nu dat laten te beantwoorden. Ik zal een voorbeeld geven. Toen indertijd het PIP van de molens in Venlo speelde, toen hebben wij als fractie een oproep gedaan bij belanghebbenden om met ons in gesprek te gaan. Daar hebben diverse mensen en groeperingen gebruik van gemaakt. Wij hebben hun verhaal aangehoord en wij hebben hun verhalen gewogen bij het uiteindelijke besluit. We hebben ook teruggegeven waarom dat wij besloten hebben zoals we besloten hebben. En voor een aantal was dat dus iets anders wat zij gehoopt hebben, en voor een aantal was het een bevestiging. En het probleem met checks and balances is natuurlijk van heb je als besluitvormend orgaan om die andere kant te horen. Sonderende bijeenkomsten meer publiek toegankelijk te laten zijn. Ook gewoon echt de tijd te nemen voor dat soort dingen. Niet alles is een hamerstuk. En ik denk dat dat methodes zijn om het in ieder geval beter te doen.

De voorzitter: Dank u wel. Uw vraag was voldoende beantwoord zie ik. Dan geef ik nu graag het woord aan mevrouw Jenneskens namens de fractie van D66.

Mevrouw Jenneskens (D66): Voorzitter, als mensen engelen waren, zou er geen bestuursmacht nodig zijn. Het voelt vreemd om het debat te beginnen met de woorden die je hebt voorbereid, en tegelijkertijd ook toepasselijk. Want als vandaag ons ook weer één ding heeft laten zien, is het dat Statenleden ook mensen zijn. Laat ik dan ook beginnen met beterschap te wensen aan onze collega, en dankbaarheid uit te spreken aan onze collega's, en hoe zij vandaag hebben opgetreden. Het engelencitaat van James Madison, wat al veel vaker besproken is, ging vooraf aan de grondwet van de Verenigde Staten. En toen ik mij het afgelopen jaar dieper en dieper inlas op het fenomeen bestuurscultuur, kwam ik uit bij Daalder, politicoloog, die uitlegt hoe onze bestuurscultuur alleen te begrijpen is door te kijken naar de Republiek van de Verenigde Nederlanden. En waar ik aan het begin van dit debat nog wat afstand voelde, onwennig als het was om weer samen in die bankjes te zitten, voelt het in alle ongemak als vandaag ook weer iets meer als samen. En laat

mij dan vandaag dan om te beginnen vooral één wens uitspreken. Dat dit debat deze eerste april ook een nieuw begin kan zijn van de bestuurscultuur die we wel willen. Waarin we samen op weten te trekken. Dus voorzitter, maar eigenlijk vooral collega's, laat ons vandaag nou eens een begin maken aan die Verenigde Staten van Limburg. Voorzitter, het wat een perfecte storm met verwoestende gevolgen volgens de commissie. En wat achterbleef bij D66 is verre van fraai. Conclusies getrokken voordat er onderzoek was, oordelen uitgesproken. Stichting IKL failliet, een verlies voor het Limburgse landschap en de duizenden vrijwilligers, onze provincie maandenlang bestuurlijk onthoofd, en boven alles, mensen beschadigd. Onbedoeld wellicht, maar toch. Daarin is ook dit parlement, deze Verenigde Staten, medeverantwoordelijk. Want als je in de twee jaar die voorafgaan aan dat moment vorig jaar, de remmen één voor één onklaar hebt gemaakt, is het makkelijk om te zeggen dat jij die auto misschien niet dat laatste duwtje hebt gegeven richting het ravijn, maar dan kun je eigenlijk niet, zoals sommige collega's ook vandaag opnieuw doen, alleen maar kijken naar de ander, naar wat er niet klopt in het onderzoek. Want als we heel eerlijk zijn, hebben we allemaal iets bijgedragen. Degene die de auto heeft geparkeerd, degene die de koppeling in zijn vrij heeft gezet, degene die de handrem er af heeft gehaald, en al die anderen die wellicht een klein beetje wind die richting op hebben geblazen. We hadden het allemaal wat beter kunnen doen. Namens D66 blik ik dan ook vooral terug op een periode van groeiend ongemak. Artikelen in de krant die aanwezen dat er iets miszat, maar Staten die er de vinger niet achter kregen en door hun gebrek en inzicht in afwegingen en navolgbaarheid van besluiten en het soms onvoldoende inzichtelijk maken van bestuurlijke verantwoording, groeide ons ongemak, en daarmee ook de machteloosheid. Op een gegeven moment ontbrak ons het vertrouwen dat we er iets aan konden veranderen. En dan zul je soms harder schreeuwen of feller debatteren dan je achter gepast vindt. We hebben ervan geleerd, en we hopen onze collega's ook. Want als we hier nog niet van leren, waarvan dan wel. Voorzitter, de aarde die draait om de zon, en niet om de politiek. Het zou er ook in dit huis over moeten gaan wat we doen voor Limburg, niet alleen met wie of hoe.

De voorzitter: De heer Van Caldenberg.

De heer Van Caldenberg (SP): Ja, mevrouw Jenneskens gaf aan, het ontbrak ons, en dat betrof ze specifiek ook op haar eigen partij, aan vertrouwen. En gaf daarna aan wat ze daarvan geleerd had. Mijn vraag is: kan mevrouw Jenneskens duiden waarom het bij D66 opgegeven moment ontbrak aan vertrouwen?

De voorzitter: Mevrouw Jenneskens.

Mevrouw Jenneskens (D66): Ja voorzitter, volgens mij is dat wat ik net heb gezegd, dat je vragen stelt. Dat je ofwel uit de antwoorden... Je stelt opgegeven moment vragen, en de antwoorden die daarop komen, die voldoen onvoldoende om te kunnen vertrouwen op de achterliggende feiten.

De voorzitter: Daar is nog een vraag over van de heer Driessen.

De heer Driessen (Forum voor Democratie): Ja, en in navolging voorzitter op de vraag van de heer Van Caldenberg dan, u geeft aan er ligt ook deel van het probleem bij de Provinciale Staten. Dan wil ik graag van mevrouw Jenneskens weten: wat had de Provinciale Staten anders kunnen doen om dat vertrouwen dan wel voor zichzelf terug te winnen?

De voorzitter: Mevrouw Jenneskens.

Mevrouw Jenneskens (D66): Nou voorzitter, ik denk dat dat een gedeelde verantwoordelijkheid is. Dus ik ben begonnen met reflecteren vanuit D66 omdat ik vind dat elke politiek partij dat zou moeten doen. Wat anders had gekund en dat, denk ik, de-escalerend had kunnen werken, is als we wat meer tijd hadden genomen. Als we wat meer rust hadden bewaard. En een van de vragen die we onszelf hebben gesteld is,

toen op een gegeven moment het vertrouwen ontbrak, zijn er klappers en klappers en klappers opgehaald. En op gegeven moment vroeg ik me af: Met welke informatie zou dat vertrouwen nu wel terugkomen? Wat kan er nu nog gebeuren om dat vertrouwen terug te krijgen? Ik heb daar nog altijd zelf de antwoorden ook niet op.

De voorzitter: Dank u wel. En ook de heer Thewissen heeft nog een vraag.

De heer Thewissen (SVL): Ja, dank u wel voorzitter. Ik hoor mevrouw Jenneskens zeggen dat ook zij, en de fractie van D66, er veel van geleerd heeft. Maar als ik terugblik naar alle discussies in dit huis over integriteit, wij hebben ook gezegd we hebben ervan geleerd, en er kwam meer papier. Mijn vraag is: wat heeft concreet mevrouw Jenneskens en de fractie dan hiervan geleerd?

De voorzitter: Mevrouw Jenneskens.

Mevrouw Jenneskens (D66): Ja, best een boel denk ik. En dat gaat niet alleen over integriteit. Het gaat ook over de manier waarop wij hier met elkaar debatten voeren, en de manier waarop integriteit als politiek wapen is gebruikt. Hoe slecht het kan zijn als je alles maar laat gebeuren. Dat is denk ik het belangrijkste wat ik ervan heb geleerd. Maar verder deel ik wel de opvatting van de heer Thewissen dat meer papier of nog meer regeltjes zonder dat we aan dat gezamenlijk functioneren iets doen, dat dat niet de oplossing is.

De voorzitter: Dank u wel. Gaat u verder met uw betoog.

Mevrouw Jenneskens (D66): Voorzitter, het wordt tijd om verder te kijken naar wat we gaan doen voor Limburg. Maar vandaag blikken we nog één keer terug om vooral vooruit te kunnen kijken. En laat ik in eerste reactie op alle onderzoeken namens D66 heel helder zijn: dat iets niet strafbaar of buiten de regels is, zegt wat ons betreft nog altijd niets over de wenselijkheid van sommige dingen. Ook met de beste intenties bedoeld, kan het niet de bedoeling zijn dat zoveel opdrachten op zoveel manieren naar één iemand gaan. En of het bewust was of niet, elke ambtenaar in dit huis moet zich vrij voelen om bestuurders van repliek te dienen. En elke Limburger moet erop kunnen vertrouwen dat de Provincie er voor de mensen is. Met vier onderzoeken blijft er tegelijkertijd een heleboel knagen. We weten wel meer, maar begrijpen we het nu echt. En waar de onderzoeken misschien onbevredigend zijn, moeten we wel verder. Namens D66 wil ik dan ook vooral kijken naar de toekomst, en concrete voorstellen doen waar wij kijken dat nog iets te winnen is. Ik begin bij het onderzoek over het handelen van de voormalig Gedupeerdere Vossenbergh. Daarin zien wij, dit is geen incident, maar het is onderzocht omdat er een melding over is gekomen. D66 merkt vaker dat er soms het idee is dat er ruimte is tussen het beleid van het bevoegd gezag van de Provincie, en de uitvoering door de RUD. Dat levert risico's op voor bestuurders en zelfs Provinciale Staten. D66 is voor slimme vergunningverlening, zeker bij grondstoffen met een negatieve economische waarde. We willen hier strenger voor waken en er meer inzicht in. Kan dit worden meegenomen als aandachtspunt door het College? Voorzitter, dan de enquête. De twijfel die we hadden bij het steunen over de motie, ging over de geschiktheid van het middel van dergelijk onderzoek. En die twijfel is terecht gebleken, blijkt uit de conclusies van de commissie. Tegelijkertijd is het meest inzichtbare, herleidbare onderzoek, met concrete handvatten die ons helpen dit in de toekomst beter te doen. Op deze plek dan namens D66 ook vooral een groot compliment en woord van dank aan de enquêtecommissie en al onze collega's die hierin zo veel tijd en energie hebben gestoken. D66 wil graag alle aanbevelingen van de enquêtecommissie overnemen. Al hebben we best vragen bij de voorgestelde uitwerking, bijvoorbeeld waar het gaat om de praktische implementatie over verstrekkend voorstel als een lobbyverbod. We dienen de motie van de Partij van de Arbeid mede in maar zouden dat punt ook een stapje verder willen zetten. Bijvoorbeeld waar het gaat om giften aan politici of campagnes. Die zouden wij graag in een openbaar register opnemen. Kan dat worden meegenomen in de uitwerking? Wij verwachten dat er in het verlengde van deze aanbevelingen nog meer winst te behalen valt door de voorgestelde procedures veel breder in te zetten. Wij rekenen er dan ook op dat we hier nog in de Presidium en PS over verder zullen spreken. Dan voorzitter, we kijken als cultuur, een

onderzoek waar we moeite mee hebben in methodiek en proces. We vinden het lastig om de conclusies te delen als ze wat ons betreft onvoldoende met feiten worden ondersteund. Want dat iets met de beste intenties gebeurt, maakt het niet wenselijk. En hoewel het onderzoek van de controle meer nog dan het rapport een illustratief beeld schetst van de complexiteit van opdrachten en relaties, blijft bij ons de gedachte: er was wel degelijk iemand die er meer van kon weten, en dat was de ontvanger. De onderzoekers concluderen te weinig tegenspraak en overzicht en dat er geen belletje ging regelen. En toch weten we nog altijd niet hoe dat nou precies kan. En belangrijker nog wat we concreet nu zouden kunnen doen om dat in de toekomst te voorkomen. Een grote gemiste kans wat D66 betreft. We zouden hier dan ook graag mee aan de slag gaan om dat preciezer te maken. Wat is er nodig om dat belletje wel te laten rinkelen? Hoe zorgen we dat dat eerder aangehaalde Know your Client uit 6.3 wel gaat werken? En hoe versterken we die betekenisvolle keten van checks and balances? Zijn er vergelijkbare zaken te bedenken die nu nog spreken? Hierop vragen we een reflectie aan het College. Dan tot slot voorzitter, Engelen Bestaan Niet. Limburg heeft nog nooit zo graag bij de rest van Nederland gehoord als na het lezen van de conclusies van dit rapport. Maar dat het in onze provincie volgens de onderzoekers niet erg is of anders is dan elders in het land, is wat D66 betreft allerminst geruststellend. De zwak ontwikkelde praktijk van betekenisvolle en effectieve checks and balances is voor iedereen een probleem. Maar voor onze Provincie, die niet alleen dominee en koopman is, maar ook bankier, grondboer, vliegveld uitbater en campuseigenaar, is dat op z'n allerzachtst gezegd zwaar problematisch. D66 heeft hier al vaker aandacht voor gevraagd. We zien het op meer plekken terug. Hoe ga je bijvoorbeeld om met een bedrijf dat subsidie krijgt vanuit het LEF maar tegelijkertijd haar vergunning consequent overtreedt met nadelige gevolgen voor het milieu? Hoe ga je om met die verschillende petten van de Provincie? Hoe zorg je voor adequaat toezicht zonder onzuiver te worden in je besluitvorming? Dat blijft de vraag van D66 en de stap die wij graag zouden willen zetten. Maar hoe? Voorzitter, we missen tevens de reflectie naar de andere bestuurslagen, en hebben daar een concrete vraag over. De meldingen die nu zijn opgenomen in de motie-Kuntzelaers en de afhandeling daarvan, zien vooral meldingen over de Provincie Limburg. Maar wat gebeurt er met die meldingen die niet over de Provincie gaan, vragen wij aan de CdK: houdt dat hier op of worden zij doorverwezen?

De voorzitter: De heer Franssen.

De heer Franssen (LOKAAL-LIMBURG): Dank u wel voorzitter. Als ik zonet beluister in de woordvoering van mevrouw Jenneskens, mag ik daaruit de conclusie trekken dat D66 geen voorstander is dat de Provincie deelneming heeft in andere bedrijven c.q. organisaties?

De voorzitter: Mevrouw Jenneskens.

Mevrouw Jenneskens (D66): Voorzitter. Nee. D66 vindt het belangrijk om die betekenisvolle checks and balances sterker te maken juist omdat we al die rol hebben. Wij zijn voor een ondernemende overheid. Wij zijn ervoor dat we ons geld laten renderen als dat het belang van Limburg dient. Maar we zijn op zoek naar hoe we daar vanuit de Staat een veel beter toezicht op kunnen houden vanuit al die verschillende petten.

De voorzitter: De heer Franssen.

De heer Franssen (LOKAAL-LIMBURG): Als ik uw antwoord dan goed beluister, dan zegt u zelf de Provincie heeft een aantal verschillende petten op. Maar hoe meet u dan het belang van de ene pet ten opzichte van de andere pet? En als je veel petten op hebt, dan zou je dat toch bescheiden dienen te houden. En nu blijkt uit onderzoeken, en in uw woordvoering mijns inziens, dat u eigenlijk voorstander bent van de bescheiden petten om zodoende een verbetering te laten plaatsvinden.

De voorzitter: Mevrouw Jenneskens.

Mevrouw Jenneskens (D66): Nee voorzitter, dat ben ik niet eens met de heer Franssen. Waar het om gaat is, het is prima dat wij petten hebben, maar ze kunnen elkaar soms raken en zeker bij casuïstiek die ik net aanhaalde, is het dan belangrijk om enerzijds zorgvuldig te zijn en die petten te scheiden, maar anderzijds wil je niet dat je vanuit die zuiverheid en die verkokering het bredere plaatje mist. Wij zijn op zoek naar hoe je daarvoor kunt zorgen.

De voorzitter: Tot slot? Nee? Voldoende voor nu. Dank u wel. Gaat u verder met uw betoog.

Mevrouw Jenneskens (D66): Voorzitter, namens D66 pleit ik vandaag vooral voor het versterken van de informatiepositie van de Staten, want het is een nevenfunctie en wij kunnen niet alles en al helemaal niet alleen. We hebben het al vaker gehad over hoe het initiatief voor informatie vaak bij GS ligt, maar wij zijn op zoek naar hoe we dat nog verder kunnen versterken. De commissie Versterking PS is er al mee bezig. Namens D66 zeg ik vandaag, als wij het nodig is, zien wij er heel graag een voorstel voor naar PS komen, want dit mag wat kosten wat ons betreft. Een ander voorstel dat we vandaag graag zouden willen doen, is een meer open proces van formatie. En we willen graag een voorstel uitgewerkt zien, in de uitwerking van dit debat, hoe dat er uit zou kunnen zien. En dan tot slot voorzitter, ik begon met de wens voor de Verenigde Staten van Limburg, en ik zou er ook graag mee eindigen. Laat dit alsjeblieft een nieuw begin zijn. Van een parlement ook dat verder kijkt dan het eigen gelijk en omziet naar het gezamenlijke geluk van al die Limburgers voor wie wij op die stoelen zitten.

De voorzitter: Dank u wel mevrouw Jenneskens. Dan geef ik nu het woord aan, even kijken, de heer Driessen namens de fractie van Forum voor Democratie.

De heer Driessen (Forum voor Democratie): Dank voorzitter. Geachte ambtsgenoten, vandaag vergaderen we dus middels onze controlerende taak over het rapporteren, over het functioneren van hen die wij controleren. Op zich al een overpeinzing waard. Maar allereerst uiteraard felicitaties aan de enquêtecommissie voor het gedegen ten uitvoer brengen van dit zware politieke instrument. Een unicum in de Limburgse politiek. Een helder feitenrelaas op papier. Waarvoor hulde naar mevrouw Berghorst en de heer Heldens. Dat we het niet meer hoeven te gebruiken. Voor de andere opgestelde rapporteren met vaak gereserveerd taalgebruik en triviale vaststelling, voelen we ons weinig genoodzaakt tot een bedankje. Gezien hetgeen geleverd zou het andersom wellicht op zijn plaats zijn, waarvan akte. Maar, we gaan vandaag niet in op de vaak waanzinnige feiten die we in dit en de andere rapporten hebben kunnen teruglezen. De misstanden, waddaden, of welke andere eufemisme je ook wilt gebruiken voor deze aan misdaad grenzende feiten, is geschied. Alle buiten het zicht van de rechtelijke macht, en schijnbaar dus vaak ook binnen de door ons gestelde kaders. En daar ligt het probleem. Het is de hoogste tijd om de kaders wat strakker te omlijnen en concreet hier met elkaar maatregelen te treffen. En zoals op veel terrein, kan dit zonder vaststelling van de problemen die eraan ten grondslag liggen. Want alle goede bedoeling en conclusies uit het rapport ten spijt. De fundamentele problemen blijven onderbelicht. Dit zijn onzes inziens en allereerst het mechanisme van subsidiestromen an sich, waar geld uitgedeeld wordt buiten de wetten van vraag en aanbod, is gesjoemel een wetmatigheid. Maar we snappen dat niet iedere taak vermarkt kan worden, en dat gemeenschapsgeld nodig is voor uitvoer van puur publieke taken. Wel pleiten we voor het herzien van zoveel mogelijk bestaande subsidies naar concrete opdrachten, c.q. aanbestedingen, met heldere eisen en doelstellingen, ook voor stichtingen. De ex-bestuurders moeten na hun bestuursperiode vrij staan te doen wat ze willen. Maar er dient toezicht dat de subsidiestromen buiten het zicht op invloed van hen blijven. En dan komen we logischerwijs bij onszelf. En daar gaat het volgende punt over. Want als dusdanig benoemd in de rapporten, is PS simpelweg tekortgeschoten in haar controlerende taak. Niet alleen in de periode die we hier hebben mogen meemaken, maar op z'n minst een handvol bestuursperiodes terug. Zij heeft niet weten te voorkomen dat de uitdelers van opdrachten en gemeenschapsgeld nadat men hier de deur uitliep via allerlei constructies plots aan de ontvangende zijde kwamen te staan. Laten we dan ook voorkomen dat we ons in de toekomst moeten wenden tot dure externe onderzoeksbureau ter compensatie van onze eigen gebreken. We moeten gaan nadenken over een permanente monitor op subsidiegelden hier

binnen PS. Daarnaast is een invitatie aan het ambtenarenapparaat om hier hun handelen eens tegen het licht te houden, ook geen overbodige luxe, en enige reflectie ook wenselijk. We dienen er blind op te kunnen vertrouwen dat zij in dienst staan van de mensen binnen het gouvernement, en niet die daarbuiten. En we hopen dat we daar een weg voor kunnen zetten van wederzijds vertrouwen. We steunen dan ook de motie van de PvdA die inzet op een vervolg geven aan de conclusies uit deze onderzoeken. En dan, last but not least, een derde, en onontkoombaar. Waar al die duurbetaalde rapporten er netjes van wegblijven, nemen wij hier de vrijheid man en paard te benoemen. Want allerlei inzichten richtlijnen, et cetera ten spijt, we hebben helaas altijd te maken met menselijk handelen. En dit vaak discutabel handelen had hier in Limburg een algemene deler, want dat gebrek aan integriteit of financiële prudentie, enig schuldbewust zijn, morele maatstaaf, zelfreflectie, maatschappelijke verantwoordelijkheid, of op zijn minst onoplettendheid. We zagen het terug bij bestuurders in tal van gremia op het hoogste niveau. Hier in het gouvernement tot aan de commissariaten en dorpsraden overal in onze provincie. Iedere bestuursperiode rouleerden hun namen. Niet enkel in al die functies maar ook, helaas, in de krantenkoppen. Van schandaal naar schandaal iedere keer maar weer. Helaas het is waar. En zij die schoen past, trek hem maar eens aan, ook als die wringt. Want wringen doet het ook voor onze burger. Dat hebben ze namelijk laten zien in de afgelopen verkiezingen. Die schoen die wringt voor onze burger en het aanzien van de politiek daalt. En in de laatste plaats is dit geen politieke vrijbuitery maar een keiharde vaststelling, Bescheidenheid zal ons sieren als Statenleden en als partijen. Want het lijkt erop in Limburg dat we met deze coalitie dan wel gekozen hebben voor iets nieuws, maar het besef moet waarschijnlijk nog indalen. En wij rekenen dan ook op onvoorwaardelijke steun van al onze collega's in deze zaal, om dat beeld van deze personen en deze kiezers proberen te herstellen. Onze partijculturen, als die er zijn, mogen immers nooit doorsijpelen in onze bestuurscultuur. En het is verder niet persoonlijk naar de partijen. En als laatste wil ik aanstippen dat de vruchtbare bodem voor nepotisme en discutabele herverdeling van middelen begint bij een grote overheid. Want wij zitten in een land en een provincie waarbij wij de overheid steeds meer taken en bevoegdheden gaan geven. Zowel in financiële zin als in juridische zin. En deze uitdijende overheid is prima in staat, hebben wij de laatste tijd gezien, om deze naar eigen inzicht te verdelen zonder enigszins rekening te houden met de gevolgen voor de burger of hoe de burger hier tegenaan kijkt. Dank u wel voorzitter.

De voorzitter: Dank u wel meneer Driessen. Dan geef ik nu het woord aan mevrouw Palmen namens de Fractie Palmen.

Mevrouw Palmen (Fractie Palmen): Dank u wel voorzitter. Ik ga het een stuk korter houden in ieder geval, want ik heb sowieso lang na moeten denken of ik vandaag wel zou willen of moeten staan omdat ik mij zelf steeds de vraag stelde: kan ik er nog iets van vinden of over zeggen dat ook echt verandering gaat brengen? Onderzoeken, rapporten, debatten, werksessies, meldpunten en meer. Dubbele agenda's, elkaar de maat nemen, het kwam allemaal voorbij. En het maakte me afwisselend boos, verdrietig, en opstandig. Hebben wij dit hier in dit huis en daarbuiten echt nodig om fatsoenlijk met elkaar om te gaan? Ontbreekt de intrinsieke motivatie, fatsoen, omgangsvormen, transparantie, eerlijkheid, dat zou toch een vanzelfsprekendheid moeten zijn. Net als het voelen van verantwoordelijkheid en het scheiden van feiten en emoties, ook bij een extraparlementair college. Maar ook, gaan deze papieren bevindingen ook echt tot verandering leiden? De gemoederen zijn inmiddels iets bedaard en hebben wij weer veel, en gelukkig ook fysiek, met elkaar gesproken. En met het omarmen van de bevindingen, de reflecties en conclusies, zou ik hier mijn inbreng kunnen eindigen. Eind goed, al goed zou men kunnen zeggen. Maar de realiteit is echter anders, en velen die mij zijn voorgedaan, refereerden daar ook al aan. Het vertrouwen vanuit de samenleving in de politiek en de overheid is kleiner dan ooit. Melders die aangeven niet gehoord te worden en teleurgesteld weer de deur dichttrekken. Dat is maar één voorbeeld. Op de website van de Provincie moet ik behoorlijk vaak doorklikken en zoeken om tot een meldpunt te komen. Dat moet beter. Onlangs alles klinkt vanuit de samenleving nog steeds, of wellicht nog harder, de stem van de burger die zegt niet gehoord, gezien of begrepen te worden. En dat er niet met melders, althans niet met de meesten, persoonlijk een gesprek is aangegaan, is te betreuren. Een persoonlijk keukentafelgesprek biedt zoveel meer dan een geschreven document. Het is een gemiste kans en een voedingsbodem voor meer argwaan

en wantrouwen, terwijl het nu juist gaat om het herstellen van vertrouwen. En wat kan een inwoner van Limburg dan nog, of de ambtenaar, het raadslid of anderszins betrokken. Integriteitsbesluiten geven geen mogelijkheid tot bezwaar. En wanneer een commissie zegt dat er niets aan de hand is zonder een open en transparant gesprek aan te gaan, staat de melder wederom met lege handen. En dat laatste is nou juist iets wat wij niet meer willen. Dat verdient een blijvende andere aanpak. Er is werk aan de winkel. Met andere woorden voorzitter, en dan sluit ik af, iedere organisatie heeft zijn en haar cultuur. En woorden op papier gaan niet leiden tot een cultuurverandering. Dat moet uit de praktijk komen. Dat begint met te erkennen dat een bedrijfscultuur erin sluipt en af en toe eens opgeschut moet worden. Het voelt wellicht vertrouwd, maar door een kritische blik van een ander, schijnt er een ander licht. En alleen met erkenning en intrinsieke motivatie, een moreel kompas, verantwoordelijkheidsgevoel en geaccepteerde tegenmacht, kan er een cultuurverandering op gang komen.

De voorzitter: De heer Van Caldenberg.

De heer Van Caldenberg (SP): Voorzitter, in de afscheidsbrief van mevrouw Palmen aan de CDA-fractie, gaf zij aan dat er onvoldoende opvolging is gegeven, en dat het pijnlijk is geweest om te constateren dat er kansen om door te pakken met betrekking tot integriteit onbenut zijn gebleven. Dat wordt verder in de brief niet gespecificeerd. Maar dit is het debat, dus ik zou graag van mevrouw Palmen weten welke kansen er dan onbenut zijn gebleven?

De voorzitter: Mevrouw Palmen.

Mevrouw Palmen (Fractie Palmen): Ik denk de kans om de spiegel te draaien, om aan zelfreflectie te doen, om te kijken hoe het anders kan of in ieder geval open te staan voor kritiek, en daarmee aan de slag te gaan.

De voorzitter: De heer Franssen.

De heer Franssen (LOKAAL-LIMBURG): Dank u wel voorzitter. In navolging van de vraagstelling van mijn collega. Als u nu terugkijkt op de periode dat u onderdeel was van een bepaalde fractie hier, kunt u dan die constatering van mij eigenlijk ondersteunen dat er te weinig tegenmacht werd geboden?

De voorzitter: Mevrouw Palmen.

Mevrouw Palmen (Fractie Palmen): Ik weet niet of ik hier nu een soort van uitgebreide verantwoording moet gaan afleggen waarom ik uit het CDA ben gestapt, want dat was volgens mij wel duidelijk. Als u het heeft over tegenmacht bieden, is dat in zijn algemeenheid te weinig zo, niet alleen binnen de eigen partij of hier provinciaal of lokaal, maar ook landelijk. Je ziet het overal: er is overal een gebrek aan tegenmacht, of geaccepteerde tegenmacht.

De voorzitter: Mijnheer Franssen.

De heer Franssen (LOKAAL-LIMBURG) In navolging van uw antwoord, mag ik de vraag dan misschien anders stellen? Als je de integerheid bekijkt van CDA-gedeputeerden, want eigenlijk hebben we constant te maken met deputés die bij een partij behoren, en als je dan in het licht bekijkt hoe de afhankelijkheid was ten aanzien van de rollen die de bestuurders hadden ten aanzien van de fractie, hoe is dan uw kijk hierop?

De voorzitter: Mevrouw Palmen.

Mevrouw Palmen (Fractie Palmen): Ik denk nogmaals, hetzelfde antwoord. Ik denk dat het in zijn algemeenheid goed is om meer tegenwicht te bieden. Dat geldt voor iedere fractie, dat geldt voor iedere

gedeputeerde, ook in een extraparlamenteair college of in een coalitie. En de partijen die die tegenmacht willen geven moeten dat ook willen en kunnen, en ook doen. En de andere partij zal dat moeten accepteren en daarmee aan de slag moeten gaan. En dat dat niet altijd even goed is gegaan, niet alleen in mijn eigen voorheen partij, maar in alle partijen, is denk ik wel evident. Anders hadden we hier nu niet zo gestaan.

De voorzitter: Tot slot mijnheer Franssen.

De heer Franssen (LOKAAL-LIMBURG) Ja dank u wel, voorzitter. Tot slot, hoe kijkt u dan naar het stemgedrag van de door u verlaten fractie ten opzichte van de vraag en de uitslag die hier in PS naar voren kwam, dat een meerderheid besloot tot een enquête? En als ik mij goed herinner heeft uw fractie daar een andere mening over gehad. Hoe kijkt u daartegenaan?

De voorzitter: Mevrouw Palmen

Mevrouw Palmen (Fractie Palmen): Ik denk echt dat u zich dan toch tot mijn voormalige fractie moet wenden. Want ik vind het hier nu niet de plek om dat te doen.

De heer Franssen (LOKAAL-LIMBURG) Nee oké, dan doe ik hem concreter naar u toe. Als u nogmaals dat besluit zou moeten nemen, hoe staat úw fractie dan tegen dat besluit?

De voorzitter: Dit was eigenlijk de vierde keer, maar vooruit. Mevrouw Palmen.

Mevrouw Palmen (Fractie Palmen): Ja, ik vind het heel lastig om dat nu zo een-twee-drie te beantwoorden. Laat ik het in algemeenheid zeggen: sta ik open voor alle vormen van onderzoek, transparantie, eerlijkheid. Als dat nodig is is dat nodig. Dus ja, dan zou ik daar waarschijnlijk voor gestemd hebben. Maar goed...

De voorzitter: Dank u wel. Gaat u verder met uw betoog, of was u klaar?

Mevrouw Palmen (Fractie Palmen): Een heel klein stukje nog. We moeten elkaar ook de tijd en ruimte gunnen om hieraan te werken. En er zijn aanknopingspunten genoeg die hier positief aan bijdragen. Ik wil graag positief eindigen vandaag, voorzitter. Dus alles dat ik voor vandaag nog kan meegeven, is: houd de spiegel elke dag vast, draai deze regelmatig, blijf kritische vragen stellen, en accepteer een andere manier van kijken. Elkaar aanspreken moet iets positiefs zijn, waar men van leert. Net als transparantie en echt luisteren. Wegkijken kan niet. Aan de slag. En ik denk dat de motie van de PvdA die er ligt daar een mooi startpunt voor is. En die ondersteun ik dan ook van harte. Tot zo ver.

De voorzitter: Dank u wel, mevrouw Palmen. Dan geef ik nu het woord aan mevrouw Jetten namens de fractie van GroenLinks.

Mevrouw Jetten (GroenLinks): Ja dank u wel, voorzitter. Het doet deugd dat we hier eindelijk staan om de rapporten te bespreken rond het onderwerp integriteit in de Provincie Limburg. Ja, helaas niet om het te beëindigen, maar wel om een nieuw begin te maken. Wat is er voorgevallen de afgelopen periode, en wat zijn de do's-and-don'ts in het provinciaal bestuur. Vier rapporten behandelen we vandaag. En over het eerste rapport kan ik redelijk kort zijn. Wat GroenLinks betreft is deze kwestie hiermee afgedaan. Dan ga ik door naar het tweede rapport, het rapport Wegkijken als cultuur. Dat legt wat GroenLinks betreft de kern van een discussie bloot. Wat dit rapport aangeeft is dat het volgen van het protocol niet betekent dat er integer gehandeld is. Eigenlijk is dit onderscheid tussen rechtmatig handelen en integer handelen de kern van de discussie. Integer handelen gaat veel verder dan rechtmatig handelen. Integriteit heeft te maken met betrouwbaarheid, eerlijkheid, oprechtheid. Dat zegt het rapport. En zelf zou ik daar nog graag transparantie aan willen toevoegen. We lezen in de verschillende onderzoeken en in de publieke uitingen uit het verleden door het College dat er voortdurend is voldaan aan de wet en aan de interne integriteitscodes. Op papier

klopt het allemaal. Maar nogmaals, het verschil tussen je houden aan de wet en aan papieren afspraken, kan iets anders zijn dan integer handelen. De constatering die de opstellers in dat onderzoek doen vindt GroenLinks ontluisterend om twee redenen. De informatiehuishouding was, en is misschien, dusdanig slecht op orde dat patronen in het handelen van de Provincie niet op tafel komen. Pas na publicatie in NRC stelt de desbetreffende Gedeputeerde de vraag hoe het eigenlijk zit met het IKL en de directeur. En als er vragen gesteld worden over de hoeveelheid aan relaties met een partij, met een persoon, dan wordt dat weggewuifd en wordt er niets mee gedaan. In het licht van de eerdere definitie van integriteit, betrouwbaarheid, eerlijkheid, oprechtheid en transparantie, kun je je dan afvragen of hier sprake is van integer handelen. De onderzoekers constateren, ik citeer, en mijnheer Thewissen had hetzelfde citaat, dat 'de Provincie onoplettend, slordig en zelfs naïef is geweest. Men bleef bijna altijd afzijdig, terwijl men had kunnen en moeten ingrijpen. En als er vragen werden gesteld werd er geen gevolg aan gegeven.' Einde citaat. Er is sprake van een cultuur van weggijken op alle niveaus. Het rapport van de Enquêtecommissie meldt: 'Er is geen belangenverstrengeling vastgesteld en er zijn geen onregelmatigheden in de besluitvorming ten aanzien van de ontgrondingsprojecten in GS vastgesteld. En er zijn geen indicaties van de aanwezigheid van andere geldstromen aangetroffen.' Daar zijn wij blij mee, met die uitkomst. Dat is goed nieuws. Echter, op basis van het KPMG-onderzoek volgt dat de gemaakte beheerafspraken het risico op de schijn van belangenverstrengeling niet hebben kunnen afdekken. Dat geeft de Gedeputeerde later zelf ook toe. Een aantal conclusies van de Enquêtecommissie zijn in de ogen van GroenLinks zeer ernstig. Ten aanzien van de rol van de Gedeputeerde is dat de constatering dat de Gedeputeerde in 2014, 2015 en 2017 diverse malen tekortgeschoten is. Dit heeft vooral betrekking op de uitvoering van de gemaakte beheerafspraken en het informeren van PS. En hij is tekortgeschoten in het regelen van zijn contacten met de commerciële partijen. Voor beide gevallen stelt de commissie dat de politieke sensitiviteit van de Gedeputeerde onvoldoende was. Ten aanzien van de rol van de CdK constateert de commissie dat deze een aantal malen is tekortgeschoten. Wat betreft de momenten van aanstelling en herbenoeming van de Gedeputeerde in relatie tot de beheerafspraken: die zouden worden vastgelegd over het handelen van de Gedeputeerde inzake ontgrondingskwesties. GroenLinks vindt het erg zorgelijk dat de commissie constateert dat die afspraken nooit zijn vastgelegd en niet zijn gedeeld met het ambtelijk apparaat. Dat roept bijna de vraag op hoe serieus CdK en GS integriteit als gespreksonderwerp en wijze van handelen oppakten. En ik citeer: 'Het duurde vier jaar tot er een nieuwe gedragscode voor Gedeputeerden kwam. Dat wekte de indruk dat het College minder prioriteit gaf aan integriteit dan PS. Op de achtergrond speelde een verschil van opvatting over integriteit een rol. PS liet zich leiden door waarden, GS was op zoek naar regels en normen.'

De voorzitter: De heer Franssen.

De heer Franssen (LOKAAL-LIMBURG) Ja, dank u wel. In uw woordvoering geeft u aan dat u uw bezorgdheid uitspreekt over de termijn dat iets onderzocht werd: die vier jaar geeft u aan. In mijn betoog spreek ik de bezorgdheid uit dat wij in december een besluit nemen, vervolgens eind januari wordt er voortgang daarin gemaakt, en we zien eigenlijk pas eind april dat we in een stadium komen dat het onderzoek gaat plaatsvinden. Hoe staat u dan tegenover het feit in deze, ziet u daar dezelfde lijn in die u beschrijft van de vier jaren en de termijn totdat het College, eigenlijk het vorige College, besloot tot dit onderzoek? Dus de tussenliggende ruimte.

De voorzitter: Mevrouw Jetten.

Mevrouw Jetten (GroenLinks): Ja, volgens mij waar ik nu nog op duid is het onderzoek van de Enquêtecommissie. En u ook? Oké. Ja hoe ziet u dat? Minder dan anderhalf jaar is geen vier jaar. Maar het gaat langzaam, dat klopt. Tegelijkertijd, goede onderzoeken hebben tijd nodig. Maar de tijdspanne baart mij zorgen.

De voorzitter: De heer Franssen.

De heer Franssen (LOKAAL-LIMBURG) Oké, dat snap ik en dat is voor mij ook helder. Maar mijn concrete vraag naar u toe is: u beschrijft in feite dat u uw bezorgdheid uitspreekt over de duur en eigenlijk dat het College indertijd vier jaar nodig had om iets concreet te maken, dat beschrijft u. Maar ik beschrijf de situatie dat wij in feite als Provinciale Staten in meerderheid besloten tot een onderzoek. En als je dan ziet dat het onderzoek na een maand pas in het Presidium wordt besproken en vervolgens na drie maanden tot uitvoering komt, ziet u daar een vergelijking in?

De voorzitter: Mevrouw Jetten.

Mevrouw Jetten (GroenLinks): Ja dank u wel, voorzitter. Ik vind dat een beetje appels met peren vergelijken, eerlijk gezegd. GS is een dagelijks bestuur, daar verwacht je toch wat meer slagkracht. Wij komen maar één keer in de maand of zo met het Presidium bij elkaar. Maar je zou inderdaad hebben kunnen zeggen: had je niet eerder een Presidium bij elkaar kunnen roepen. Dus in die zin geef ik u gelijk.

De voorzitter: Dank u wel. Gaat u verder met uw betoog.

Mevrouw Jetten (GroenLinks): Oké. Voorzitter, dit onderstreept het door mij geconstateerde verschil tussen rechtmatig en conform protocol handelen of integer handelen. Regels en een protocol om integer handelen te toetsen zijn handig, maar in essentie draait integer handelen daar niet om. Dat vang je namelijk niet in regels. Mijn opmerkingen over integer handelen en de toetsing daarvan mag in deze zaal niet beperkt blijven tot de CdK en de Gedeputeerde. Ook PS is tekortgeschoten, in effectieve controle van de beheerafspraken. Dat hebben we gewoon niet goed gedaan. Wat GroenLinks erg vindt is dat het politieke geheugen van de Staten slecht is. Politieke continuïteit is ver te zoeken. In de aanbevelingen doet de commissie daar voorstellen voor. Daar zijn we blij mee. De aanbevelingen vloeien wat GroenLinks betreft automatisch voort uit de bevindingen van de Enquêtecommissie, en hebben de instemming van GroenLinks. Dan kom ik bij Engelen bestaan niet. In dit rapport worden vele meldingen onderzocht, maar de commissie blijft in de ogen van GroenLinks een beetje hangen in een formele opstelling, zie ook de tweede inspreker van vandaag. Als er geen duidelijke constatering is dat regels zijn overtreden of strafbare handelingen zijn gepleegd, is er dan niets aan de hand? Voorzitter, in het onderzoek naar de bestuurscultuur constateert de commissie dat de dominante positie van één Gedeputeerde een feit is. In de politieke cultuur is het ontbreken van tegenmacht en zelfreflectie essentieel om tot goede democratische verhoudingen te komen, en ook een transparante bestuurscultuur te hebben voor de buitenwereld. Dit culmineert in de conclusie van de commissie dat er in de bestuurspraktijk onvoldoende tegenspraak geboden wordt of weerwoord wordt gegeven, bovenop een zwak ontwikkelde praktijk van betekenisvolle en effectieve checks and balances binnen de bestuursorganen en tussen bestuursorganen. Tegenover elke vorm van macht moet tegenmacht bestaan. Als die verhouding tussen macht en tegenmacht niet juist is en de democratie wankelt, ontstaat er een concentratie van macht bij één persoon of een groep van personen. En waar dat toe kan leiden zien we in het heel extreme momenteel terug in Rusland. Wat dat betreft zien we de gebeurtenissen van de afgelopen periode dan ook als een vorm van zelfreinigend vermogen in het Limburgse bestuur. Het beseft, wellicht onbewust, groeide dat de situatie niet was zoals die behoorde te zijn. Dan kom ik terug bij het onderzoek Wegkijken als cultuur. In een cultuur waarin weggijken de norm wordt, wordt tegenspraak niet eens gehoord, laat staan gewaardeerd. En dat is een les voor ons allemaal. GroenLinks wil lering trekken uit wat er gebeurd is: zaken anders regelen, zorgen dat de informatiehuishouding op orde is, waken voor tegenmacht, blijvend met elkaar in gesprek gaan en elkaar aanspreken, voor betrouwbaarheid, eerlijkheid, oprechtheid en transparantie. Om het vertrouwen in politiek en bestuur blijvend terug te winnen voor Limburg en de Limburgers, maar ook hier voor elkaar, voor PS en GS. Voorzitter, rest mij uiteraard mijn dankbaarheid uit te spreken aan alle onderzoekers, leden van de Enquêtecommissie en hun staf, alle ambtenaren en alle burgers die aan de diverse onderzoeken hun bijdrage hebben geleverd. Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel, mevrouw Jetten. Dan geef ik nu het woord aan de heer Franssen, namens LOKAAL-LIMBURG.

De heer Franssen (LOKAAL-LIMBURG) Dank u wel voorzitter, dat ik van de gelegenheid mag gebruikmaken. Integer handelen draait in de kern om het nemen van besluiten die men als moreel juist zou kunnen bestempelen. Een handeling zou men als moreel juist kunnen beschrijven als voldoende recht wordt gedaan aan alle betrokkenen. Bij privaat-publieke samenwerkingsrelaties voorkomt de bestuurder de schijn van bevoordeling. Vreemd is het dan om te lezen dat de heer Geurts een toezegging deed aan Vossenbergh Beheer BV dat, indien overtuigend en met gegronde onderbouwing schriftelijk aan Geurts zou worden aangegeven waarom zij meer tijd nodig hadden om noodzakelijke maatregelen te nemen, de dwangsomprocedure opgeschort zou worden, mede gezien het feit dat er een vliegenplaag heerste en omwonenden hiervan veel last hadden. Deze vliegenplaag had dus een forse maatschappelijke impact. Vreemd is tevens dat onder andere de handhavingsjurist bij de RUD, welke de rol van ambtelijk ondersteuner op zich had kunnen nemen, niet op de hoogte was van de afspraak van de heer Geurts met Vossenbergh Beheer BV, en tevens dat Vossenbergh Beheer BV wel vertegenwoordigd was met directieleden. Toen later duidelijk werd dat Geurts de gevraagde toezegging had gedaan heeft dit tot verbolging en dynamiet geleid bij de RUD. Dit kunnen we ons als LOKAAL-LIMBURG goed voorstellen. Wel bevreemdt het LOKAAL-LIMBURG dat de onderzoekers besloten geen verdergaand onderzoek te doen ten aanzien van de relatie tussen ondernemer en de Gedeputeerde. Mede omdat de heer Geurts langdurig als bestuurder werkzaam was in de betreffende gemeente waar ook het bedrijf Vossenbergh gehuisvest is. Wij als LOKAAL-LIMBURG gaan uit van de goede intenties van de heer Geurts, en vinden dit ook gedeeltelijk terug in het rapport. Maar we vinden het onderzoek niet volledig, en tevens een leermoment, niet alleen voor de heer Geurts maar ook voor toekomstig bestuurders, om in soortgelijke gevallen geen telefonische toezegging te doen, en zich altijd als men kiest voor een dusdanig overleg te laten vergezellen door vakambtenaren en te zorgen voor een zorgvuldige verslaglegging. Kan hier een toezegging door het College op worden gedaan? Het rapport Wegkijken als cultuur, de relaties van de Provincie Limburg met oud-Gedeputeerden: de conclusie van dit rapport is dat er geen belangenverstrengeling is geweest vanwege CDA-connecties. Waarom traden dan beide CDA-deputé's uit eigen beweging terug? Waarom trad een CDA-toezichthouder terug? En waarom stond het bedrijf <onverstaanbaar> al benoemd in het CDA-verkiezingsprogramma voordat het bedrijf officieel was ingeschreven en dus zichtbaar werd? Zorgwekkend is dat binnen de provinciale organisatie wel vragen werden gesteld over mogelijke gevoeligheden, maar die bleven hangen en leidden niet tot besluiten. Dit is een cultuur van weggijken. Had dit te maken met de samenstelling van het College, vragen wij ons af. Mede omdat men de heer Vreken toch zeker kende. Wij betreuren het dan ook dat de oorzaken van de weggijkcultuur niet nader geanalyseerd zijn. Voorzitter, we spreken niet over kleingeld. In de periode 2012-2021 werd voor maar liefst € 93 miljoen subsidie toegekend aan organisaties waar de heer Vreken een rol heeft of heeft gehad. Bij de Provincie ontbrak echter het totaalbeeld. Je kunt ook stellen dat de intelligentie in de organisatie ontbrak om een aantal feiten met elkaar te combineren. Ondertussen lezen wij dat er een aantal versterkingsacties naar aanleiding van schijn van belangenverstrengeling in gang zijn gezet. Geacht College, geachte voorzitter, bent u van mening dat deze acties al voldoende zijn? Wij zijn van mening dat door middel van dit debat wij gezamenlijk tot nog meer vervolgacties kunnen komen. Als men op het rapport terugkijkt en onder meer concludeert dat de hardnekkige beeldvorming rond integriteit en de schijn van belangenverstrengeling niet de aandacht had welke het verdiende, vindt LOKAAL-LIMBURG dit schokkend, mede omdat het vertrouwen in overheid en politiek ter discussie staat. Het Statenvoorstel rapport Blinde hoeken van het integriteitsbeleid van de Provincie Limburg, op 18-12-2020 werd door Provinciale Staten motie 2701, motie Caldenberg inzake belangenverstrengeling Koopmans, aangenomen. LOKAAL-LIMBURG heeft deze motie ondersteund. Hetgeen wij als fractie vreemd vonden is dat het Presidium pas in de gelegenheid werd gesteld om op 29-01-2021 een voorbereidingswerkgroep in te stellen. Dus er zat al vijf weken tussen. Ook de route om tot besluitvorming in Provinciale Staten te komen op 09-04-2021, waarin het doel en de strekking van de enquête werd vastgesteld, vinden wij veel te lang. Wij als LOKAAL-LIMBURG sluiten ons niet aan bij de mening van de voormalige CdK om door middel van beheerafspraken de schijn van belangenverstrengeling te voorkomen. De heer Koopmans had naar onze mening alleen al uit moreel oogpunt bij de aanvaarding van zijn deputéschap een commissariaat bij een ontgrondingsbedrijf per direct vanuit hemzelf dienen te

beëindigen. Later geeft de Gedeputeerde zelf ook toe dat de schijn van belangenverstrengeling onvermijdbaar is geweest. Als aanvullende opmerking bij de brief Reflectie College op rapport bestuurscultuur willen wij de Gouverneur nog een aanbeveling toedoen. Neem meldingen van bestuurders over het handelen van burgemeesters serieus, en koppel terug bij de melder of melders welke acties zijn ondernomen. Ons zijn gevallen bekend dat meldingen afgedaan worden met een kort briefje, zonder toelichting en zonder een gesprek of terugkoppeling. Dit werkt niet bevorderlijk ten aanzien van het integriteitsbeleid welke de Provincie wel wil uitstralen. Tot mijn...

De voorzitter: Er is een vraag over van mevrouw Plusquin.

Mevrouw Plusquin (Partij voor de Dieren): Ja dank u wel, voorzitter. Ik ben dat helemaal eens met LOKAAL-LIMBURG. Maar ik heb wel nog een vraag. Ik hoor u praten over transparantie en totaalbeeld, maar u heeft als LOKAAL-LIMBURG ook een eigen meldpunt Integriteit opgezet. Dat is nog steeds actief, zien we op de website. Hoe gaat u daarmee om? Zijn al die meldingen opgepakt? Gaat u dat met ons delen? Want dat geeft natuurlijk ook een totaalbeeld aan de Staten. Kunt u daar wat meer over vertellen?

De voorzitter: De heer Franssen.

De heer Franssen (LOKAAL-LIMBURG) Ja, daar kan ik iets meer over vertellen. Het meldpunt is ondertussen opgeheven, dus dit is niet meer actueel. Ja, zegt u het maar?

Mevrouw Plusquin (Partij voor de Dieren): Ja, ik heb net ook op de website gekeken, het staat er gewoon op.

De voorzitter: Volgens mij gaat de voorzitter daarover. U was klaar met de beantwoording, begrijp ik dan?

De heer Franssen (LOKAAL-LIMBURG) Nou, laat ik het toch nog even uitgebreider doen voorzitter, want...

De voorzitter: Lijkt me heel verstandig, anders gaan we op en neer pingpongen.

De heer Franssen (LOKAAL-LIMBURG) ... het is toch wel correct naar een collega toe als er een vraag wordt gesteld. Uw vraag was concreet: de zaken die bij ons gemeld zijn, kunnen we daar wat meer informatie over geven, dat was uw vraag. Zoals u indertijd in de krant hebt gelezen zijn er een aantal meldingen bij ons binnengekomen. En we hebben daar een keuze in gemaakt. Een aantal meldingen werden anoniem gedaan met het verzoek daadwerkelijk om hetgeen aangedragen werd bij ons te houden, laat ik het zo zeggen. Bij een aantal meldingen hebben wij eigenlijk de route uitgestippeld welke in zijn casus het beste zou zijn om het af te handelen. Dat is eigenlijk hetgeen wat ik u erover kan mededelen.

Mevrouw Plusquin (Partij voor de Dieren): Dus in feite werkt u op dezelfde wijze als het meldpunt Bestuurscultuur, waarop u en ik terecht kritiek hebben. Dat is een goede conclusie?

De voorzitter: De heer Franssen.

De heer Franssen (LOKAAL-LIMBURG) Nee, dat is geen juiste conclusie. Wij hebben als LOKAAL-LIMBURG naar aanleiding van hetgeen hier eigenlijk ter tafel kwam, laat ik het zo uitdrukken, direct actie ondernomen. Wij wilden dus de inwoners niet in de steek laten. En direct kwamen er ook meldingen binnen. In tegenstelling tot hetgeen hier gebeurde. Ziet u het verschil?

De voorzitter: Mevrouw Plusquin.

Mevrouw Plusquin (Partij voor de Dieren): Voorzitter, volgens mij zijn hier heel veel meldingen binnengekomen. Maar ik hoorde mijnheer Franssen ook vertellen over transparantie en het totaalbeeld. En als er een gedeelte van de meldingen blijft hangen bij een politieke partij, dan krijgen we dat totaalbeeld natuurlijk nooit. En nogmaals, ik hoor u kritiek uiten, en die kritiek is in mijn ogen ook terecht, op de commissie Bestuurscultuur, maar ik kan me niet van de indruk losmaken dat u hetzelfde heeft gedaan. En wat ik net ook zei is dat dat meldpunt echt gewoon nog op uw website staat. Het is nog steeds actief.

De voorzitter: De heer Franssen.

De heer Franssen (LOKAAL-LIMBURG) Dan wil ik op het laatste even inhaken, voorzitter. Dan wil ik daar actie in ondernemen dat we zorgen dat het meldpunt volgende week van de baan is. Waarom? Omdat wij het een goede zaak vonden. En ik heb bij de plaatsvervangend Commissaris van de Koning indertijd ook aangedrongen om zo snel mogelijk hier een meldpunt te activeren, zodat de meldingen rechtstreeks op de juiste plekken kwamen. En vanuit onze fractie en naar aanleiding, mevrouw Plusquin, van een aantal meldingen die binnenkwamen heeft dat bij onze fractie direct geleid tot actie. En daarom ben ik het niet eens met uw laatste stelling.

De voorzitter: Dank u wel. Gaat u verder met uw betoog.

De heer Franssen (LOKAAL-LIMBURG) Tot slot voorzitter, zijn wij blij dat er een meldpunt voor bestuurscultuur aanwezig was tot september, maar dat veel gedragingen helaas niet onderzocht zijn. Wij willen dat dit alsnog wordt opgepakt. En dan deel ik ook de mening van andere partijen die dat ook willen. Daarnaast blijkt uit het rapport dat er geen systematisch patroon van omvangrijke integriteitsschendingen was. Dus niet omvangrijk, maar wel aanwezig. Daarnaast vinden wij het een tekortkoming van de onderzoekers dat meerdere meldingen over bestuurlijke druk of het naar voren schuiven van mensen voor een functie, niet nader zijn onderzocht. De conclusie dat de bestuurscrisis vooral werd veroorzaakt door een perfecte storm waarin alles samenkwam in de tijd, delen wij niet. Wij zijn van mening dat Provinciale Staten over voldoende aanwijzingen beschikte en dat men de bestuurscultuur niet langer wenselijk vond. Tevens bevreemdt het niet alleen LOKAAL-LIMBURG maar ook veel inwoners, en we hoorden ook een aantal insprekers, dat Collegeleden na een eerste termijn met vragen geen verantwoording aflegden in de tweede termijn. Want de redenering is: als je niets te verbergen hebt kun je vrijuit in alle eerlijkheid de gestelde vragen beantwoorden. Door het verlaten van de arena wekt men de indruk dat er meer speelt dan hetgeen uit een onderzoek naar voren kan komen. Dank u wel, voorzitter.

De voorzitter: Dank u wel, meneer Franssen. Dan geef ik nu het woord aan de fractie van 50PLUS. En zoals eerder al is aangegeven is door omstandigheden mevrouw Fischer niet in staat om dat zelf te doen, en in overeenstemming met de Staten heeft ze afgesproken dat mevrouw Jenneskens haar bijdrage zal voorlezen. U hoort dus nu de bijdrage namens de fractie van 50PLUS.

Mevrouw Jenneskens (Namens 50PLUS): Ja voorzitter, ik denk dat ik de jongste inbrenger van de fractie 50PLUS ben, vandaag. Maar dat doe ik heel graag voor onze collega, voor Anne Marie. Dus via u voorzitter, en ook naar onze collega's. En in de tekst staat ik: ik is Anne Marie, onze collega Fischer. Ik heb al veel gehoord over wat er misging of wat er anders moest, maar dat valt ook duidelijk te lezen in de rapporten. Voorzitter, eerst een welgemeend dank jullie wel aan iedereen die zijn of haar steen bijgedragen heeft aan de totstandkoming van de vier rapporten die vandaag onderwerp van gesprek zijn. Ik spreek vooral mijn waardering uit voor mijn collega's die voor het eerst in de geschiedenis van onze Provincie een enquête gehouden hebben en daarmee een goed leesbaar, puik rapport hebben afgeleverd. À la bonheur, zouden ze in Maastricht zeggen. Dank ook aan de journalisten, die geen knip voor de neus waard zouden zijn als ze niet verder gegraven zouden hebben toen ze dachten iets op het spoor te zijn. Ze hebben ons in een spiegel laten kijken. Veel konden we zien in een gewone spiegel, maar toen we beter probeerden te kijken draaide de spiegel. Het werd een vergrootspiegel, en we weten dat je daar wazig in ziet op afstand, maar hoe

dichterbij je komt hoe beter je kunt zien wat er aan de hand is. Vier rapporten liggen voor ons, elk apart in zijn soort. Vier rapporten die mij hebben doen beseffen dat ik bij de goedkeuring van de geloofsbrieven niet zomaar ervan uit kan gaan dat ze goed gelezen zijn. Misschien moeten we de commissie van Geloofsbrieven langer tijd geven, moeten er meer mensen naar kijken, of moet er een nog verduidelijkend gesprek plaatsvinden met de beoogd Gedeputeerde, waarvan een verslag gemaakt wordt zodat ze het steeds opnieuw kunnen bekijken, en er zo ook aan herinnerd worden dat wijzigingen doorgestuurd moeten worden en belangenverstrengeling voorkomen. De losse eindjes moeten aan elkaar geknoopt worden, anders is het een gemiste kans. Let wel, engelen bestaan niet is nu geen geldig excuus meer. PS is met de goedkeuring van de Geloofsbrieven akkoord gegaan. Wie weet heeft de hiërarchie van de voormalig CDA-Gedeputeerden hier een rol in gespeeld. Een rangorde waar niemand aan kon tornen, en dus dat het wel oké zal zijn. Toen de voormalig CDA-Gedeputeerden weggingen, volgde de rest van het College al snel. Waarom, vraag ik me dan af. Ik zou misschien weggaan uit collegialiteit, maar als ik overtuigd was van mijn gelijk als ik mij van geen kwaad bewust was, reken er dan maar op dat de onderste steen boven moest komen en dan zou ik mijn onschuld aantonen. Mocht ik dan toch niet goed bezig zijn geweest, zou ik sorry zeggen voor ik wegging. Dat sorry heeft Anne Marie gemist. Ja voorzitter, er had hier veel anders gemoeten, maar alles is ook voltooid verleden tijd. Ik zal deze vier rapporten gebruiken als naslagwerk, en het maakt me bewust van wat er gebeurd is, en ik trek er lering uit. Het is mij meer dan duidelijk geworden dat er iets moet gebeuren, want we moeten niet nogmaals in zo'n rotsituatie terechtkomen. Gelukkig is er een motie gemaakt door de heer Kuntzelaers, die 50PLUS van harte mee indient, zodat we meteen in actie kunnen komen en niet pas als het kwaad al geschied is. Spreekwoordelijk zou je kunnen zeggen dat na de zonde berouw komt, en dat de put gedempt wordt als het kalf verdronken is. Dat mag nooit meer gebeuren.

De voorzitter: Dank u wel mevrouw Jenneskens, u las de bijdrage voor namens mevrouw Fischer van 50PLUS. Dan geef ik nu tot slot het woord aan mevrouw Depondt, namens de fractie van het CDA.

Mevrouw Depondt-Olivers (CDA): Ja voorzitter, er is de afgelopen anderhalf jaar heel veel gebeurd. En er is heel veel over gezegd, en er is heel veel over geschreven. En wat iedereen er ook van vindt, het was in elk geval in alle opzichten heftig. Voor ons als PS, voor het toenmalige College van GS, en misschien in de slipstream daarvan ook nog wel voor het zittende College van GS, voor de toenmalige CdK en wellicht nu ook zijn opvolger, en ook voor ambtelijke organisatie. Maar vooral ook voor het vertrouwen in de politiek bij onze Limburgse burgers. Veel collega's hebben daar al iets over gezegd. En mevrouw Jenneskens heeft het in haar woordvoering namens D66 denk ik goed verwoord. Als fractie van het CDA hebben wij het afgelopen jaar vele malen teruggekeken. Wat als de heren Mackus en Koopmans niet waren opgestapt zonder verdere toelichting, maar het gesprek met PS waren aangegaan. Wat als wij als fractie misschien toch kritischer op GS waren geweest. Wat als... zo kan ik heel veel vragen benoemen waarvan u kunt aannemen dat ze het afgelopen jaar binnen onze fractie maar ook binnen onze partij de revue hebben gepasseerd. En ik begrijp dat mijnheer Franssen uitermate nieuwsgierig is naar al die 'wat als'-vragen en de uitkomst daarvan. Ik zou hem graag willen uitnodigen om een keer een kop koffie te komen drinken bij het CDA, dan zal ik hem dat graag vertellen. En die vraag hoort uiteraard bij ons thuis en niet bij mevrouw Palmen, onze zeer gewaardeerde ex-collega. Wat de kern voor ons als CDA is, is: wat leren wij hier nou van? Hoe kunnen we onze rol beter vervullen, onze verantwoordelijkheid als Statenlid, als fractie beter waarmaken? Want dat is waar het voor ons vandaag om zou moeten gaan: hoe gaan we het beter doen? En ik ben blij dat heel veel collega's voor mij dat ook al hebben gestipuleerd. Voor wat betreft de onderzoeken: er is best veel boven water gekomen, met dank aan alle onderzoekers, alle ondersteuning, iedereen die daarbij betrokken was. En conclusies zijn ook best wel helder. Formeel is er niets aan de hand geweest. Als CDA zijn we daar wel blij mee, want terugkijkend weet u allemaal dat de focus toch echt wel primair op onze partij lag. Maar is dat dan alles? Nou, zeer zeker niet. En dat laten die onderzoeken ook zien. Er zijn issues die wij moeten adresseren. Wanneer worden sterke bestuurders dominante bestuurders. Waar ligt de grens tussen oplossingsgerichtheid en bevoordeling, of op zijn minst de schijn daarvan. Hoe kan PS voldoende tegenmacht maar vooral ook tegenkracht bieden aan GS? En wat betekent dat dan voor onszelf in ons handelen? Hoe navolgbaar zijn wij ambtenaren, GS én PS naar burgers toe? En hoe vinden we de balans

tussen aan de ene kant een actieve overheid die investeert in Limburg, en kwalitatief sterke kaderstelling en controle vanuit de gekozen volksvertegenwoordiging? En zo zijn er vele issues meer. Een sterke positief-kritische opstelling van PS en een maatschappij-georiënteerd GS is een belangrijke randvoorwaarde voor vertrouwen van burgers. Wij willen daar heel graag de focus op leggen. Wij steunen daarmee ook de motie van de PvdA en tekenen die ook mee, om concreet met alle aanbevelingen van de onderzoeken aan de slag te gaan. We hebben best wel een paar vragen over die aanbevelingen, maar die kunnen dan in een vervolgtraject wel aan de orde komen. Waar we wel op moeten letten is dat we weer heel snel vervallen in 'GS moet dit', of 'de Griffie moet dat'. Ik denk dat de focus vooral moet liggen op *wij* moeten dat. En als wij dat alleen maar invullen in een plenaire zitting in een zaal, en vervolgens naar buiten gaan met een raffel opdrachten aan derden die we vervolgens dan weer kritisch kunnen gaan beoordelen, dan doen we denk ik de kwintessens van dit debat, de basis van alles wat ik hier vandaag proef, ook wel een beetje tekort. Er is door diverse collega's gesproken over de wens om de meldingen bij het Meldpunt nog maar eens op te pakken. En hoewel wij ons als CDA afvragen of dit wel zal leiden tot satisfactie over de afhandeling, willen we die oproep wel steunen. Want er zijn wellicht inderdaad bij aanvang verwachtingen gewekt, die in de beleving van melders niet voldoende zijn nagekomen. En zo'n beeld moet de wereld uit willen we samen een volgende stap kunnen zetten. Of om mevrouw Jenneskens te citeren 'om dat nieuwe begin te maken'. Dan moet er ook niets blijven hangen. Voorzitter, integer handelen is een absolute voorwaarde voor elke bestuurder én elke volksvertegenwoordiger. Dat mag elke burger van hen, van ons, verwachten. En dat betekent ook dat we integriteit nooit politiek mogen maken, niet hier in huis maar ook niet naar anderen. En het is goed te constateren dat we samen stappen hebben gezet om integriteit niet alleen in protocollen vast te leggen maar tot continu onderwerp van onderling gesprek te blijven maken, en elkaar daar ook op te blijven aanspreken. Voorzitter, wij willen graag vooruit. En samen met onze collega's hier in de zaal, met respect voor verschillen in opvatting over inhoud, en samen met GS en de ambtelijke organisatie werken aan onderling vertrouwen. En aan het vertrouwen van de Limburgers in ons. U en iedereen in dit huis en daarbuiten mag ons daar als fractie en als CDA op aanspreken. Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel, mevrouw Depondt. Er is nog een vraag van de heer Driessen.

De heer Driessen (Forum voor Democratie): Ja voorzitter, allereerst wil ik mededelen dat ik blij verrast ben met het zelfbewustzijn van het CDA, waar ook voornamelijk haar partij <onverstaanbaar> aan refereerde. Maar net als de heer Franssen ben ik ook wel benieuwd wat dan die oplossingen zijn aan de koffietafel. Want de koffietafel als een gesloten kamer is misschien niet goed. En misschien is het ook voor de kiezer en de burger wel fijn om te weten wat dan de denkrichtingen zijn aan zo'n koffietafel.

De voorzitter: Mevrouw Depondt.

Mevrouw Depondt-Olivers (CDA): Nu zou ik het begrip koffietafel met iets anders associëren. Ik denk dat het te ver voert om daar echt inhoudelijk op in te gaan. U mag ervan uitgaan dat er, trouwens een deel heeft u ook in de media kunnen lezen, binnen onze partij, niet alleen in onze fractie, de afgelopen jaren heel intensief gekeken is ook naar het eigen functioneren. We hebben bijvoorbeeld ook niet voor niets een commissie Kaiser in het leven geroepen, die ook met aanbevelingen is gekomen, die ook opvolging vinden op dit moment. Ik zou de vraag eigenlijk willen omdraaien. Ik reageerde op de heer Franssen van wij hebben niets te verbergen, wees welkom, maar vraag het ons gewoon rechtstreeks en niet indirect. Maar het zou misschien ook wel goed zijn om gewoon met alle partijen, alle dertien zoals we hier in deze zaal zitten, dan eens heel concreet te kijken wat we er dan allemaal van geleerd hebben, en wat dat dan betekent voor niet alleen ons handelen als de publieke, politieke vertegenwoordigers van onze partijen maar misschien ook wel voor de partij daarachter. Want als je naar een aantal aanbevelingen kijkt, dan gaat dat niet alleen van hoe gedraag je je in deze zaal, maar dan gaat het ook over hoe komen kandidaatstellingen tot stand. Wat accepteer je wel of niet in termen van bijvoorbeeld dubbelmandaten. Zo kan ik een hele serie opnoemen. Ik wil daar graag bij gelegenheid de visie van het CDA op geven, maar ik ben dan ook wel heel benieuwd naar de visie van de twaalf andere in deze zaal.

De voorzitter: Dank u wel. Dat levert nog een vraag op van de heer Franssen.

De heer Franssen (LOKAAL-LIMBURG) Voorzitter, laat ik eerst even inhaken op de uitnodiging. Blij dat u mij in de gelegenheid stelt om bij u op de koffie te komen, doet u maar met melk en suiker erbij.

Mevrouw Depondt-Olivers (CDA): Ik bedoel wel letterlijk, hè.

De heer Franssen (LOKAAL-LIMBURG) Dat vind ik altijd heel prettig. Dan vanuit onze fractie zullen we daar zeker van gebruikmaken. En dan hoop ik dat er verhelderende antwoorden komen. Maar ik sluit me aan bij mijn collega Driessen. Wij zouden het ook op prijs stellen dat u de antwoorden nu ter plaatse hier in de openbaarheid deelt. Dan is iedereen geïnformeerd, en dan denk ik, hebben we de juiste route. Want de juiste route is naar de mening van LOKAAL-LIMBURG: wij hoeven geen onderonsje te doen. We zitten hier gezamenlijk. En deel dan die antwoorden hier gezamenlijk.

De voorzitter: Dank u wel. Mevrouw Depondt.

Mevrouw Depondt-Olivers (CDA): Dat wil ik graag doen. Ik heb ze nu niet allemaal op mijn lijstje bij de hand. Maar u heeft mijn vraag ook teruggehoord. Ik heb heel veel collega's hier horen zeggen: wij hebben er heel veel van geleerd. Dat betekent neem ik aan dat als je er iets van leert, dat dat ook vertaald wordt binnen je eigen fractie en binnen je eigen partij in een andere manier van handelen. En ik denk dat het heel goed is om dat gewoon met elkaar te delen en niet alleen in een situatie waarin het CDA dat aan de anderen vertelt, maar de twaalf anderen niet aan het CDA of aan elkaar. Dus ik zou die oproep eigenlijk graag willen doen: laten we het gewoon een keer samendoen. En dan mag u van ons alles weten wat u wilt.

De voorzitter: Tot slot de heer Franssen.

De heer Franssen (LOKAAL-LIMBURG) Ja dank u wel, voorzitter. Van onze kant heb ik de oproep aan u gedaan, en ook de oproep om het met ons gezamenlijk te delen. En ik hoop dat u dan gestalte geeft aan die oproep.

De voorzitter: Dank u wel. Dat is niet echt een vraag. De heer Van Caldenberg.

De heer Van Caldenberg (SP): Ja, allereerst waardering voor mevrouw Depondt dat ze op deze termijn hier staat en dit verhaal houdt, ook op de wijze zoals ze het houdt. Dus allereerst daar waardering voor. En ik wil eigenlijk de uitnodiging aanpakken om het concreet te maken. Wij willen dadelijk in tweede termijn een motie gaan indienen waarbij politieke partijen financiering vanuit het bedrijfsleven aan die politieke partijen, via zelfbinding gaan afzweren. De vraag aan het CDA is concreet: zou het CDA daarvoor openstaan?

De voorzitter: Mevrouw Depondt.

Mevrouw Depondt-Olivers (CDA): Ja, daar overvalt u me een beetje mee. En dan ga ik misschien een beetje een formeel antwoord geven, maar ik ben de politieke partij niet, ik ben de fractie. Ik heb uw motie nog niet gelezen. Wat ik wel in elk geval met u deel is dat openheid over verbindingen in zijn algemeenheid, en dan ook in concreto over financiën bij partijen bij campagnes, op zichzelf vind ik dat een nobel streven. Maar ik zou uw motie eerst moeten zien om te kijken of we hem daar dan...

De heer Van Caldenberg (SP): Dat gaan we <onverstaanbaar>.

De voorzitter: Oké, dank u wel. En dank u wel, mevrouw Depondt. Daarmee komen we aan het eind van de beraadslaging Eerste termijn van uw Staten. Ik schors de vergadering tot 15:15 uur.

[SCHORSING]

De voorzitter: Als iedereen zijn plaats weer in zou willen nemen. Ik heropen de vergadering en deel even mede dat mevrouw Jetten niet helemaal lekker was en naar huis is gegaan. Ik wens haar veel beterschap. En als ik het goed begrepen heb neemt de heer Baneke het fractievoorzitterschap voor dit debat nu verder over, bij wijze van uitzondering zullen we maar zeggen. Dat heeft alles te maken met het bijzondere debat. Er wordt nog even een paar minuten een algemeen shot gemaakt vanuit een plek waar we dat normaal gesproken niet gewend zijn. Bij wijze van uitzondering heb ik daar de gelegenheid voor gegeven. Dat zal een paar minuten zijn en dan zal de camera inclusief cameraman weer netjes achter de coulissen verdwijnen.

Ik zal dadelijk namens het College in eerste termijn reageren en daarvoor zou ik willen vragen of de vicevoorzitter, de heer Frische, de orde van de vergadering van mij zou willen overnemen.

De vicevoorzitter: Dan is het woord aan onze Gouverneur.

Gouverneur Roemer: Dank u wel, voorzitter. Ik denk dat ik het redelijk kort kan houden. Er is een heleboel gebeurd, en sommigen hebben daar ook naar gerefereerd, dat het ook wel voor dit College een bijzonder debat is. Degenen die allemaal aanwezig waren ten tijde dat er van alles gebeurd was, waren niet degenen die nu in het College zitten en aan de colleegetafel zitten. Dat wil niet zeggen dat wij ons niet verdiept hebben in wat er is gebeurd en zo veel mogelijk hebben gekeken, wellicht dan met een iets frissere bril dan dat je onderdeel bent, naar wat er allemaal is gebeurd. En natuurlijk ook vooral erg goed geluisterd hebben naar de reflectie van u en de aanbevelingen die u gegeven heeft. Via deze beantwoording en namens het College wil ik nogmaals ook de commissie die de parlementaire enquête heeft uitgevoerd ongelofelijk bedanken en complimenteren. Ik heb dat straks als voorzitter gedaan, maar ook namens het College wil ik u echt oprecht bedanken voor de enorme klus die allemaal ter hand heeft genomen. Dank daarvoor.

Ik zou willen beginnen met een paar algemene opmerkingen. Er is heel veel gezegd over bestuurscultuur. En ik denk, als wij hier met allen bij elkaar gaan en we gaan iedereen vragen wat precies bestuurscultuur is, dan is het heel lastig om een eensluidend en een duidelijk argument te hebben. Maar er komen wel steeds een aantal zaken naar voren die wij allemaal ongelofelijk belangrijk vinden. Dat is integriteit. Dat is integer handelen. Dat is transparantie. Dat is openheid. En het besef waarvoor we hier allemaal bij elkaar zitten. En hoe kunnen wij het elkaar niet moeilijker maar juist makkelijker maken om ons werk te gaan doen vanuit GS ondersteund door het ambtelijk apparaat naar u toe als Provinciale Staten gesteund ook door de Griffie. En daar valt op heel veel terreinen een wereld te winnen. En daar gaan wij, denk ik, na vandaag nog heel veel met elkaar over spreken. U heeft een aantal onderwerpen aangekaart die daarbij behulpzaam kunnen zijn. En niet alleen u. Als je uit alle rapporten, alles wat erover geschreven is, dat allemaal heel goed nakijkt, dan komen er een aantal grote en kleinere zaken naar voren waarvan we met elkaar zeggen dat dat anders moet en dat dat beter moet. Want ik heb hier helemaal niemand, binnen en buiten, horen zeggen dat de geschiedenis allemaal wel meeviel en dat we er wel zijn met een paar aanpassingen. Iedereen beseft heel erg goed dat er veel moet gebeuren. En terecht, wij volgen alle fracties die dat ook echt benadrukt hebben, wordt dat een samenspel. Dat zullen we echt samen moeten gaan doen. En daarin vindt u in uw voorzitter, in dit geval dus in uw CdK, een volledige medestander. Wij kunnen elkaar daarin echt versterken.

Ik ga niet op al die individuele voorbeelden of voorstellen of aanbevelingen in. Dat zijn er namelijk heel veel: in alle rapporten, in de enquête, in uw bijdragen. Maar we gaan ze wel allemaal bekijken. En we zullen ze met elkaar wel allemaal moeten bespreken. Hoe gaan we die checks and balances nu zo op orde maken dat ze ook daadwerkelijk houtsnijden, dat we het kunnen volgen en dat we er ook, en dat was het woord wat heel vaak terugkwam, op kunnen vertrouwen? Hoe kunnen wij de tegenmacht en de tegenkracht zo organiseren dat het iets voorstelt? Niet alleen als het niet zo moeilijk is, maar juist op momenten dat het lastig is. Dan moet het kunnen werken en dan moet je erop kunnen vertrouwen dat zijn effecten ook heeft. Hoe kunnen we ervoor zorgen dat de transparantie verbetert? Ik heb een aantal suggesties gehoord van: kunnen we ook niet kijken als er een ambtelijk advies heel anders is, hoe we dat transparant mee kunnen

geven? Al dit soort suggesties, al dit soort aanbevelingen. Ik denk niet dat dit het debat ervoor is om op al die details nu in te gaan, maar wel zo snel mogelijk met een reactie van GS naar uw Staten te gaan en diverse commissies dat met elkaar te gaan bespreken. Wat is de meerwaarde? Wat gaat werken? Wat gaat het doen? Wat zijn de bijeffecten? Wat zijn de gevolgen? Wat zijn de consequenties? Dat we die met elkaar ook inzichtelijk hebben en dan ook zeggen van 'die checks and balances moeten inderdaad doorgevoerd worden, dat hebben we al en dit missen we nog'. Die transparantie kan op die manier gegeven worden. De voorliggende stukken die naar PS gaan, kunnen op die manier transparanter of helderder worden of eerder gekomen zijn. Al dat soort zaken zullen we met elkaar aan moeten pakken. Ik zeg dat nou niet om nu een debat uit de weg te gaan, maar ik wil juist het debat aanmoedigen. Maar dan wel op basis van al die voorstellen en al die aanbevelingen die gedaan zijn, want anders zouden we ze daarmee te kort doen. Er is heel veel gezegd op het gebied van, ik was naar een nieuw blokje aan het gaan...

De vicevoorzitter: Er komt inderdaad een vraag aan van de heer Claassen voor u.

De heer Claassen (PVV): Ja, voorzitter. Maar dan moet, volgens mij, wel op het eind van vandaag helder worden, dat los van de onderzoeken en wat daar verteld is, wat dan precies door ons vandaag aangedragen is waar u samen met het College mee aan de slag gaat. Wat in de rapporten staat is helder. En als ik kijk naar de bijdrage van onze fractie, dan heb ik u twee specifieke vragen voorgelegd en dat hebben andere partijen ook gedaan. Er zou eigenlijk een overzicht moeten zijn waar we van zeggen: dat is dan ook wat we dan later terug zien komen. Want anders blijft het toch in de lucht hangen. En dan moeten we telkens weer zeggen: ja maar, toen hebben wij dit gezegd en waarom zit dat er nu niet bij. Ik wil dat toch concreet in een soort overzicht hebben.

De vicevoorzitter: Dan was dat de vraag. Daar was ik naar op zoek. Gouverneur.

Gouverneur Roemer: Als ik ze nu even een-op-een opsom, dan ben ik bang dat ik er eentje vergeet. Maar ik ben het volledig met u eens: het gaat niet alleen over de aanbevelingen in de rapporten. Want anders zou ik uw bijdrage in eerste termijn niet op waarde schatten. Dat zou natuurlijk heel raar zijn. Die twee die u noemde die heb ik bijvoorbeeld opgeschreven. Maar ik ben ook even voorzichtig, want anders vergeet ik er dadelijk een. Maar ik zeg u wel toe dat we zo snel mogelijk met een overzicht komen van al die aanbevelingen, zeker ook heel duidelijk gespecificeerd welke hier door u gevraagd en aangegeven zijn zodat we ook echt daar nog ruim voor de zomervakantie het inhoudelijke debat over kunnen voeren. Want ik wil het ook niet zo lang mogelijk laten doorslepen. Er moet nu ook echt wel vaart gemaakt worden en vooruitgang. We hebben, denk ik, nu heel lang met elkaar gesproken en onderzocht. Nu moeten er ook stappen gemaakt worden. Dus ik zeg dat graag toe en daar moet ruim voor de zomervakantie het eerste debat over worden gevoerd. Wellicht zal dat niet voldoende zijn, maar dan gaan we gewoon na de zomer daarmee verder want er komen vast wel nieuwe ideeën bij op basis van dat gesprek. Er is heel veel gezegd over vertrouwen: vertrouwen en wat het allemaal gedaan heeft. En ja, de afweging die is aan u als Staten. Maar ik wil hier nog wel even benadrukken dat heel veel mensen beschadigd zijn geraakt door wat er de afgelopen jaren is gebeurd. En ik denk dat het heel goed is om daar met elkaar ook bij stil te staan. Mensen hebben in vertrouwen en echt naar eer en geweten hun best gedaan om de zaken te dienen. En ja, het is terecht dat, zeker in uw rol, dat u daar zeer kritisch op bent en mensen ook kritisch bevraagd. Maar ik denk ook dat heel veel mensen het gevoel zullen hebben van: wat is er allemaal gebeurd? En was het allemaal wel of niet nodig? Dat is een hele lastige afweging en vooral een lastige afweging omdat u hem moet maken. Maar ik wil ook wel aangeven dat het gevoel breder is dan alleen de hoofdrolspelers in die debatten die er misschien met een raar gevoel of een lastig gevoel op terugkijken. Het gaat verder. Het gaat ook naar de ambtelijke organisatie. Het gaat ook naar u als Statenleden. Het gaat ook naar al die mensen die zich hebben gemeld met een voorval, of met een klacht of met een melding of met beleid waar ze niet blij mee zijn en wat het met hen gedaan heeft. Maar ook om het aanzien van de Provincie en onze inwoners om telkens in de krant te lezen of op de televisie te moeten horen dat het niet

naar wens gaat of dat er te veel op- of aanmerkingen zijn. Dat moeten wij ons, en dat deed u ook, allemaal aantrekken. Het is een opdracht voor ons samen.

En daarmee komen we bij mijn laatste blokje en ik denk dat daar ook door velen van u naar gevraagd is: het gevoel wat mensen hebben dat hun melding onvoldoende is behandeld. Dat komt ook nadrukkelijk terug in de motie die door u is ingediend. Laat ik helder zijn: toen er een oproep gedaan is om die meldingen in te leveren, zijn die rechtstreeks in een mailbox gegaan van een onafhankelijke externe commissie. Dus wij hebben ze niet. Ik kan dus ook niets beoordelen. Ik kan ook niets opvragen. En de afspraken die de commissie met de melders hebben gemaakt, zijn afspraken die zij hebben gemaakt in vertrouwelijkheid. Dat zegt niets over wat er alsnog moet gebeuren. En ik doe eigenlijk dan maar gewoon een oproep: we hebben natuurlijk ons, en dat heeft u in uw bijdrage, ik kijk nu naar de heer Kuntzelaers, ook gezegd, klachtenmeldpunt en een ander meldpunt, regulier. En eigenlijk heeft u ook een beroep gedaan dat, mocht iemand nu oprecht nog steeds echt vinden dat zijn melding, om welke reden dan ook en het liefst hoor ik dan ook waarom dan niet, onvoldoende is beoordeeld of bekeken. Dan roep ik die mensen op om hem alsnog via die lijnen toe te laten komen aan de Provincie. En ik zal daar hoogstpersoonlijk als CdK naar gaan kijken of die klacht ja dan nee terecht is geweest of dat er nog iets zou moeten gebeuren. Daarbij wel de kanttekening makend dat het ook inderdaad daadwerkelijk meldingen moeten zijn die Provincie gerelateerd zijn.

De vicevoorzitter: Een interruptie van de heer Kuntzelaers.

De heer Kuntzelaers (PvdA): Dank u wel, voorzitter. Die laatste nuance staat ook in de overwegingen vermeld. De vraag die ik zou willen, en de oproep die ik ook aan u zou willen doen, is om aan de commissie niet zozeer te vragen naar de meldingen die zijn gedaan of de informatie die er verstrekt is door melders, maar wel om de contactgegevens, dus de mailadressen, van die mensen om die mensen een-op-een te vragen of zij behoefte hebben om die melding nogmaals te doen. Dus niet een algemene oproep die wij hier doen en die mogelijk elders nog herhaald wordt, maar een rechtstreekse vraag aan de melders: heeft u behoefte om uw melding door te zetten naar de Gouverneur om daar in een regulier proces terecht te komen? Dat zou, volgens mij, recht doen aan de melders, want dan hebben we ook de zekerheid dat iedereen die een melding gedaan heeft, een antwoord van ons heeft en een juist antwoord ook heeft.

De vicevoorzitter: De Gouverneur.

Gouverneur Roemer: Ik kan het altijd vragen. Vragen staat namelijk vrij. Ik wil ook wel een winstwaarschuwing afgeven, want die commissie heeft ook heel nadrukkelijk gezegd dat ze daar afspraken over hebben gemaakt en dat ze ze hebben behandeld en dat ze ze daarna zullen vernietigen. Dus wellicht zijn ze er al niet eens meer en is die hele mailbox al weg. Geen idee. Dit is zoals het destijds is afgesproken en zoals het destijds gegaan is. Dus: ja, **ik zal die vraag nog stellen of ze er nog zijn en of zij dat eventueel wel of niet willen doen.** Want dat zou dan van hen moeten komen. Maar als dat niet is, dan blijft mijn oproep staan. En mensen die nog steeds vinden dat er te weinig gebeurd is, die weten zich wel te melden.

De vicevoorzitter: Mijnheer Kuntzelaers.

De heer Kuntzelaers (PvdA): Dank u wel, voorzitter. Mag ik een vraag stellen? Wanneer gaat u ons informeren over datgene wat de commissie aan u heeft teruggekoppeld? Ik ben wel heel nieuwsgierig naar de bereidwilligheid van de commissie om in ieder geval alleen de contactgegevens, niet de informatie die zij hebben gegeven, te geven.

Gouverneur Roemer: Dan doe ik het zelf.

De vicevoorzitter: De Gouverneur.

Gouverneur Roemer: Dank u wel, voorzitter, mijn excuus. Ik zal die vraag stellen. Dat hoeft niet zo lang te duren, dus ik neem aan, ik hoop, dat ik volgende week antwoord heb. Dank u wel.

De vicevoorzitter: Dus dat kunt u als een toezegging noteren, dat u uiterlijk volgende week daar een antwoord op heeft.

Gouverneur Roemer: Nee, ik kan toezeggen dat ik zeker volgende week die vraag gesteld heb. Ik ga niet over het antwoord.

De vicevoorzitter: Bon. Mevrouw Plusquin.

Mevrouw Plusquin (Partij voor de Dieren): Dank u wel voorzitter. Mijn vraag lag eigenlijk in de lijn van de vraag van de heer Kuntzelaers. Twee weken geleden hebben we aan de onderzoekers gevraagd wat er met die meldingen gebeurt. Dat was toen nog niet bekend. Dus ik neem aan dat ze ze in ieder geval twee weken geleden nog hadden. Als het met de AVG lastig is, dan kan ook vanuit het meldpunt natuurlijk nog een e-mail naar die mensen worden gestuurd, of een brief, van: wij hebben uw melding niet in behandeling genomen, maar voelt u nog de behoefte dan zijn dit de contactgegevens van de externe meldpersoon. Dan kom je niet in de knel met de AVG, volgens mij.

De vicevoorzitter: De Gouverneur.

Gouverneur Roemer: Ik laat er even naar kijken. Dat weet ik niet. Als dat een oplossing is, is dat een oplossing.

De vicevoorzitter: De heer Van Caldenberg.

De heer Van Caldenberg (SP): Ja, we hebben het over de meldingen gehad. De bedoeling van ons, toen we aan Johan Remkes vroegen om dit onderzoek, was dat de onderste steen boven moest komen. De vraag die ik concreet heb aan de opvolger van Johan Remkes is: hebben we die met dat rapport nu bovengekregen of zitten er nog een hele hoop open eindjes in?

Gouverneur Roemer: Ja, een paar antwoorden. Die vraag moet u niet aan mij stellen. Ik heb die meldingen nooit gezien. Ik heb ze ook niet op mijn tafel liggen. Dus ik kan nooit zeggen of een onderste steen boven komt. Ik geloof dat ik me maar zal aansluiten bij het antwoord dat de commissieleden van de Bestuurscommissie gaven: die zal uiteindelijk nooit boven zijn, want je weet het nooit zeker. Ik denk dat uw boodschap veel meer is, en die onderschrijf ik, dat als mensen serieus een melding hebben dat ze ergens twifelen of er iets niet goed gegaan is, dat mensen het gevoel moeten krijgen dat ze serieus genomen worden. Dat is de onderliggende boodschap. En als daar in het verleden onvoldoende aan gebeurd is in een aantal gevallen, dan zal ik ernaar kijken of dat nog op de een of andere manier te repareren valt. Maar ik sluit zeker ook niet uit dat er een heleboel mensen ontevreden blijven over een besluit dat is genomen, hetzij door het College hier of op gemeentelijk niveau. En dan kun je heel erg boos worden dat een besluit uiteindelijk zijn gang gegaan heeft. Ik heb mij laten vertellen, maar ik zeg al: ik heb alle meldingen niet gezien, maar een voorbeeld is ook dat, ik weet dat er ook mensen boos zijn, maar zo voor alles tot aan de Raad van State gebeurt. Ja, dan zijn op een gegeven moment de dingen wel klaar. Dat zeg ik even in zijn algemeenheid. Ik zal wat er binnenkomt op zijn merites beoordelen en kijken of dat procesmatig en qua gevoel en qua verwachtingen wel of niet goed gegaan is. Want dat is, denk ik, ook de essentie van de boodschap: mensen moeten zich serieus genomen voelen. En op het moment dat er inderdaad mensen zijn die zeggen van: ja, ik blijf gewoon het besluit vervelend vinden, dan is dat een ander verhaal.

De vicevoorzitter: Een interruptie van mevrouw Jenneskens.

Mevrouw Jenneskens (D66): Ja, voorzitter. Een van de dingen waar wij een beetje mee worstelden, ook in de afhandeling van de meldingen, is dat niet alle meldingen natuurlijk over de Provincie gaan. Zo zijn er melders die hebben iets gezegd over een zaak van de gemeente of het waterschap. Op het moment dat we alle melders teruggeven dat ze hem kunnen indienen bij de Provincie, kunnen we weer verkeerde verwachtingen wekken, want als Provincie zouden we geen oordeel moeten willen hebben over zaken rondom integriteit van andere bestuursorganen. Hoe zouden we dat procesmatig zo kunnen inrichten dat het niet voelt alsof er niets mee wordt gedaan, maar bijvoorbeeld met een goede doorverwijzing naar het juiste kanaal? Hoe kijkt u daarnaar is eigenlijk mijn vraag.

Gouverneur Roemer: Eigenlijk vind ik de omschrijving zoals die in de motie staat heel zuiver. Je moet een klacht of een melding doen bij het orgaan dat erover gaat. Ik weet de inhoud niet, dus als het over de Provincie gaat dan moet je bij de Provincie zijn. Als het echt over de gemeente gaat, dan moet je bij de gemeente zijn. In sommige gevallen kan het zijn dat je als rijksheer een rol hebt. Ik kan er niet over oordelen, want ik ken de klachten niet.

Mevrouw Jenneskens (D66): Hoe gaan we nu voorkomen dat mensen die een melding hebben gedaan nu hem gaan melden bij de Provincie en dat wij dan zeggen: ja, sorry, maar daar moet u eigenlijk niet voor bij ons...? Hoe...

Gouverneur Roemer: Op het moment... sorry.

Mevrouw Jenneskens (D66): Hoe lossen we dat op is mijn vraag.

De vicevoorzitter: De Gouverneur.

Gouverneur Roemer: Op het moment dat iemand toch een melding wil maken en hij gaat echt specifiek over een gemeentelijk besluit en hij komt bij ons binnen, dan zullen wij uiteraard, dat is ook verwachtingenmanagement, de mensen laten weten van: wij kunnen als Provincie hier niet over oordelen en dit is het adres waar u zijn moet.

Mevrouw Jenneskens (D66): Dat adres is... Dank.

De vicevoorzitter: Dank u wel. Er komt een volgende interruptie aan van mevrouw Depondt.

Mevrouw Depondt-Olivers (CDA): Ja, voorzitter, toch even over dit punt. Want ik kan me niet aan de indruk onttrekken dat toen het meldpunt vorig jaar is geopend, op zijn minst wel de verwachting bij melders is gewekt dat als je dan bij dat meldpunt van de Provincie kwesties meldt, dat de Provincie daar dan ook wat mee gaat doen. Hoe voorkom je nu aan de voorkant, als je diezelfde melders weer allemaal een mail gaat sturen van: u kunt als u dat wenst alsnog opnieuw uw melding neerleggen bij de Provincie, dat het antwoord vervolgens niet in 95% van de gevallen is: oh ja, maar daar gaan we niet over, daar moet u bij de gemeente zijn. Hoe managen we die verwachtingen aan de voorkant? Ik heb ook een beetje het gevoel dat het ook niet helemaal matcht met de strekking van wat vanuit de Staten gevraagd wordt. Het is terecht ook van: ja, dit zit een beetje dubbel, want je kunt geen uitspraken doen over iets waar je niet over gaat. Maar als wij als Staten zeggen: kijk nou nog eens naar die meldingen waarvan mensen zelf willen dat er nog een keer naar gekeken wordt: hoe kun je dan aan de voorkant managen dat je aan de achterkant niet alleen maar een procesantwoord gaat geven van vier regels?

De vicevoorzitter: De Gouverneur.

Gouverneur Roemer: Dat is een heel terechte vraag. Ik denk dat je dat heel moeilijk kunt managen. Ik kan geen ander dan een eerlijk antwoord geven. Stel dat er een melding binnenkomt van mensen die erg ontevreden zijn en ik ga die melding echt bestuderen en ik kom tot de conclusie dat het keurig verlopen is, maar mensen blijven ontevreden. Dan zullen die mensen altijd zeggen van: ja, nou hebben we het nog een keer gedaan en we zijn nog niet geholpen. Dat risico loop je. Het is een hele lastige. Het is vaak ook een gevoelskwestie.

Mevrouw Depondt-Olivers (CDA): Ja, maar er zijn twee scenario's, denk ik. Of u gaat hem inderdaad inhoudelijk bekijken, of de commissie bekijkt hem inhoudelijk en zegt dat alles al de revue is gepasseerd en dat het gewoon een kwestie is van 'niet eens zijn met' en daar houdt het op. Dat is toch een soort inhoudelijke beoordeling. Of u zegt: ja, maar deze kwestie gaat over een gemeente, over het handelen van ambtenaren of wethouders, en daar gaan wij helemaal niet over als Provincie dus ik stuur een mailtje terug naar de betreffende en zeg dat hij zich bij de burgemeester moet melden. Gaat u bij allemaal, iedereen die zich nu als nieuw meldt, dat eerste traject in of gaat u, daar waar het niet bij de Provincie thuishoort, het tweede traject in?

Gouverneur Roemer: Dat laatste. Als het niet bij de Provincie thuishoort, hoort het niet bij de Provincie thuis. Ik heb de bevoegdheid niet om over een gemeentelijk ... Die hebben een eigen klachtenafhandeling. Ze hebben een eigen meldafhandelingspunt. Ik kan daar niet in. Wij als Provincie kunnen ons daar niet in mengen. Dus dit is een heel terechte vraag. En dat zullen we van tevoren ... En dat zeg ik ook. En daarom vind ik het ook goed dat het zo ook in die motie staat: wij kunnen alleen maar over ons eigen handelen gaan.

De vicevoorzitter: De heer Van Caldenberg voor een interruptie.

De heer Van Caldenberg (SP): Ja, voorzitter, want volgens mij is de taakomschrijving van de Gouverneur om de integriteit binnen de Provincie te bevorderen en te stimuleren en daar komt nog een aantal dingen bij. Maar daarmee wordt niet bedoeld de provinciale organisatie, maar de Provincie Limburg. Nu hadden we een casus bij het waterschap waar nadrukkelijk een bemoeienis van onze interim CdK bij was. En nu vraag ik mij af: stel nu voor dat er bij een van die meldingen een soortgelijke casus is, en dat weet ik allemaal niet, en die komt bij de Gouverneur op het bordje. Hoe gaat hij daar dan mee om? Want als we dat dan doorverwijzen naar het waterschap of naar een lokale gemeente en zij zeggen dat het allemaal prima is, en dat gaat in tegen uw eigen opvatting van wat er gestimuleerd moet worden in Limburg. Hoe gaat u dat doen?

De vicevoorzitter: De Gouverneur.

Gouverneur Roemer: Precies zoals gezegd: ik beoordeel wat er binnenkomt en als het raakt aan de Provincie dan zal ik hem bekijken en als het raakt aan mijn rijkstaak, dan zal ik dat ook doen. En als er daadwerkelijk een integriteitsvraagstuk is, oprecht wat ook echt integriteit is, want die term wordt heel erg vaak ook wel gebruikt, dan onderzoek je het en dan blijkt gewoon dat mensen het niet eens zijn met een besluit. Dat heeft niets met integriteit te maken. Op het moment dat het daadwerkelijk een integriteitsvraagstuk is dan hoort hij bij mij als rijkstaak thuis.

De vicevoorzitter: Mevrouw Plusquin.

Mevrouw Plusquin (Partij voor de Dieren): Dank u wel, voorzitter. Dan dreigt er wel iets tussen wal en schip te vallen, want ik heb daar in mijn bijdrage ook aan gerefereerd. Wij zijn bijvoorbeeld geïnformeerd door waarnemend Gouverneur Remkes dat er naar aanleiding van bepaalde transacties reden was voor hem om die melding te doen bij het meldpunt. En die hebben vervolgens die zaak terzijde geschoven omdat er geen persoonsgericht onderzoek zou komen. Dus eigenlijk door degene die het meldpunt heeft opgericht, aangesteld, is ook een melding gedaan. Maar die zit nu wel heel ver weg. Worden dat soort meldingen die van intern zijn gedaan, of door de waarnemend Gouverneur, dan ook weer opgepakt?

Gouverneur Roemer: Ja, dat vind ik een hele lastige vraag, want ik weet niet waar we het dan over hebben. Maar als er een melding bij mij op tafel komt dan zal ik ernaar kijken.

Mevrouw Plusquin (Partij voor de Dieren): Ja, nee, maar dat kan niet, denk ik, omdat die intern is doorgegeven door de toenmalige CdK. Dat ging om een brief om het gunnen van bepaalde opdrachten, transacties aan een partner of ex-partner van een voormalig Gedeputeerde. Naar aanleiding daarvan is een openbare brief gestuurd aan Provinciale Staten dat de heer Remkes er voldoende aanleiding in zag om dat te laten onderzoeken door de commissie Bestuurscultuur. De commissie Bestuurscultuur heeft dat vervolgens niet gedaan, want het zat niet in de opdracht om persoonsgericht onderzoek te doen. Dus die zaak, ik zou het ook willen weten als het om mezelf ging bijvoorbeeld, wordt dan op deze manier niet opgepakt.

Gouverneur Roemer: Ik ga ervan uit dat die zaak intern is opgepakt en aan de externe is gedaan. Anders zou ik de melder zijn van: zorg dat die gemeld wordt. Ik kan hier op dit moment niets mee.

Mevrouw Plusquin (Partij voor de Dieren): Nee, maar die melder was de heer Remkes.

Gouverneur Roemer: Ja, goed. Ik kan ernaar kijken of iemand weet wat voor voorbeeld dat precies geweest is. Dan zal ik er persoonlijk naar kijken. Maar op dit moment kan ik er verder geen antwoord op geven want ik weet niet waar het over gaat en ik weet niet waar dat in de organisatie of in dat proces gebleven is.

Mevrouw Plusquin (Partij voor de Dieren): Wij zijn erover als PS geïnformeerd per brief. Ik ben heel slecht in datums uit mijn hoofd.

Gouverneur Roemer: Ik laat mij nog wel even informeren intern. En als het nodig is, kom ik daarop terug.

Mevrouw Plusquin (Partij voor de Dieren): Ja, ik zou het sowieso fijn vinden om daar een reactie op te krijgen dan, of misschien een vervolg op die informerende brief van de heer Remkes dan. Kunt u dat toezeggen?

Gouverneur Roemer: Als er iets zinnigs uitkomt om mee te delen: ja.

Mevrouw Plusquin (Partij voor de Dieren): Ook als er niets is. Het is juist belangrijk, denk ik, dat zo iets helder wordt.

Gouverneur Roemer: Ik laat mij informeren en ik houd u op de hoogte.

De vicevoorzitter: Dank u wel.

Gouverneur Roemer: Dat was het, voorzitter.

De vicevoorzitter: De Gouverneur is aan zijn afronding toegekomen. Dan geef ik het voorzitterschap graag weer over.

De voorzitter: Dank u wel, mijnheer Frische. Dan stel ik aan de orde de tweede termijn van uw Staten en ik geef daarvoor als eerste het woord aan mevrouw Plusquin. De heer Franssen.

De heer Franssen (LOKAAL-LIMBURG): Ja, voorzitter. Onze fractie is iets ontgaan of misschien is u iets ontgaan. In onze beleving is er een aantal fracties, wij ook onder meer, die een aantal vragen hebben

gesteld in de eerste termijn. Is er een mogelijkheid dat wij nu de beantwoording daarvan krijgen en dat we daarop kunnen reageren in de tweede termijn?

De voorzitter: Ik heb zojuist aangegeven dat ik al uw suggesties die u gedaan heeft, dat we daar niet specifiek een-voor-een nu allemaal op terugkomen want dan krijg je een ellenlang debat over heel veel details. Maar dat ik daar schriftelijk bij u allemaal op terugkom en dat we daarin ook een overzicht geven waar al die discussiepunten in zitten om tot verbetering over te gaan. Mocht het nog zo zijn dat u een hele specifieke vraag heeft waar vandaag echt een antwoord op moet komen, dan adviseer ik u die in de tweede termijn mee te nemen.

De heer Franssen (LOKAAL-LIMBURG): Oké. Maar mag ik dan nog één vervolgvraag stellen? Als u nu de toezegging heeft gedaan om hierop tot schriftelijke beantwoording over te gaan, betekent dat dan dat dat wederom aanleiding kan zijn voor vervolgvragen? Dienen de fracties die dan ook schriftelijk in te dienen of komt er dan nog, naar aanleiding van de schriftelijke ...

De voorzitter: Nou, ik stel voor dat als u een specifieke vraag heeft, dat u die in de tweede termijn nog even stelt.

De heer Franssen (LOKAAL-LIMBURG): Oké.

De voorzitter: Mevrouw Plusquin.

Mevrouw Plusquin (Partij voor de Dieren): Dank u wel voorzitter. Dit is niet de interruptiemicrofoon, maar ik wilde vragen, ik heb het misschien gemist, of er een termijn is genoemd voor de beantwoording van die vragen.

De voorzitter: Ik heb gezegd dat we er sowieso voor de zomervakantie nog regelmatig over gaan spreken. Vertrouwt u erop dat ik dit niet laat lopen. Daar is het allemaal veel te belangrijk voor.

Mevrouw Plusquin (Partij voor de Dieren): Ja. Ik heb nog een aantal vragen waarvan het toch fijn zou zijn als we daar op korte termijn antwoord op krijgen. Bijvoorbeeld over het ontbreken van aanbevelingen. Heeft GS daar aandacht aan besteed? En het bureau Vertrouwenspersoon. Ik hoop dat het geen maanden gaat duren.

Ik zal aan mijn termijn beginnen. Het bepalen van onze stem over het Statenvoorstel met betrekking tot het rapport van de Commissie Bestuurscultuur was bepaald niet eenvoudig, omdat we niet de eerste conclusie willen overnemen die ten onrechte de meeste aandacht heeft gekregen. Namelijk de conclusie dat de commissie geen systematisch patroon van omvangrijke integriteitsschendingen heeft kunnen vaststellen. Zoals we in de eerste termijn hebben aangegeven, is de bewijsvoering daarvoor veel te dun en de media analyse in het rapport en de toevoeging aan de bestuursopdracht waarmee de commissie buiten haar boekje is gegaan. Aan de andere kant komen uit het onderzoek en de daaruit getrokken andere conclusies zaken naar voren waarvan de Partij voor de Dieren vindt dat we die als Staten niet kunnen negeren. Over verkeerde machtsuitoefeningen door bestuurders, onvoldoende tegenspraak en weerwoord binnen en buiten het provinciaal bestuur en een zwak ontwikkelde praktijk van checks and balances binnen bestuursorganen en tussen bestuursorganen en daaraan verbonden partijen. Bevindingen die uitgebreid zijn weergegeven in hoofdstuk 5 tot en met 7 en die voor ons reden zijn om de motie van de Partij van de Arbeid te steunen. Omdat wij vinden dat de tekortkomingen van de bestuurscultuur niet alleen een imagoprobleem zijn, dienen we daarom ook een amendement in dat luidt ... Ik weet niet of het nu in het systeem staat. Ja? Oké. Tekortkomingen van de bestuurscultuur zijn niet alleen een imagokwestie. Dat de media-analyse is uitgevoerd naar aanleiding van opmerkingen van respondenten in interviews onder bestuurders en politici die echter juist deel uitmaken van het onderzochte probleem. De bevindingen en conclusies van deze media-analyse zijn opgenomen zonder wederhoor bij de betreffende media. Hiermee buiten de

onderzoeksopdracht, en ook overigens zonder voldoende grond, tekortkomingen in de Limburgse bestuurscultuur geheel worden toegeschreven aan een door de media gecreëerd imago. Besluiten aan het dictum van het ontwerp Statenbesluit op pagina 4 toe te voegen na de zinsnede 'de conclusies en bevindingen uit het rapport na bespreking met GS te onderschrijven' de zinsnede 'met uitzondering van de media-analyse en de conclusie: Een systematisch patroon van omvangrijke integriteitsschendingen heeft de commissie niet kunnen vaststellen'. Zo luidt het dictum van de motie en die kan uitgedeeld worden. Dank u wel.

De voorzitter: Amendement bedoelt u. Ja. Dank u wel. Geef ik nu het woord aan de heer Kuntzelaers namens de Partij van de Arbeid.

De heer Kuntzelaers (PvdA): Dank u wel, voorzitter. Kijk. Ik zie dat mijn dochter belt, dus het is altijd goed als iemand anders even de telefoon oppakt.

Voorzitter. Provinciale Staten mag niet weggijken. Dat is, volgens mij, een breed gedragen beeld hier vandaag in de zaal. En ik hoop dat de motie die wij unaniem indienen met zijn allen daar in ieder geval een eerste aanzet toe geeft en ook een richting bepaalt om met zijn allen te zorgen dat we recht doen aan bijvoorbeeld alle melders, recht doen aan de Limburgse burgers en ook rechtdoen aan onszelf hier als Provinciale Staten, zodat we met zijn allen weer een stap voorwaarts kunnen zetten. En ik wilde eigenlijk het betoog heel kort houden door mevrouw Depondt die zei 'we willen vooruit. Laten we dat dan maar doen' te quoten en daarmee ook mijn betoog hier meteen te eindigen tot ik verrast werd door het amendement dat ik zojuist nog voorbij hoorde komen. En ik vind het lastig om daarop te reageren omdat het zo vluchtig werd gepresenteerd dat ik nog niet het gevoel had dat ik een oordeel kon vellen op basis van het betoog dat gehouden werd. Ik wacht even af hoe de rest hierop reageert en ik zal nog even reflecteren op de inhoud op het moment dat hij ook uitgedeeld is. Maar ik zal bilateraal dan een antwoord geven aan mevrouw Plusquin over ... Anders staan we hier te freewheelen achter het spreekgestoelte. Laten we dat vooral proberen te beperken. Dus het antwoord gaat bilateraal naar mevrouw Plusquin. Tot zover.

De voorzitter: Dank u wel. Dan geef ik nu het woord aan de heer Claassen namens de PVV.

De heer Claassen (PVV): Dank u wel voorzitter. Interessant dagje. De vraag die voorligt is of we in kunnen stemmen met de conclusies en de aanbevelingen van de vier rapporten. Dat is de hoofdvraag. De PVV-fractie is van mening dat we, daar waar het gaat over het vraagstuk rondom het telefoontje van voormalig Gedeputeerde Geurts... Dat kan. Daar kunnen we wel mee akkoord gaan. Het extraparlementair onderzoek natuurlijk ook, want het is klip en klaar, denk ik wel, dat als we naar die vier onderzoeken kijken, dit het meest duidelijke is en dit ook met voldoende suggesties komt om daar verder handen en voeten aan te geven. Maar bij de andere twee hebben we als fractie toch wat bedenkingen als het gaat over of we de conclusies kunnen overnemen en dan ook nog de aanbevelingen. Want het is een beetje in contradictie met de motie van de PvdA die wij ook meeondertekend hebben, dus dat er met name op die twee stukken nog te veel onduidelijkheden zitten waar we de komende tijd nog eens een keer flink met elkaar moeten stoeien en dat het voor ons te prematuur is om voor die twee stukken te zeggen dat wij daar mee akkoord gaan. Tegen die twee zullen wij dan ook tegenstemmen, om die reden.

Ja, goed. Eén motie hebben we dus meeondertekend. Dan nog een reactie op de motie van mevrouw Mevrouw Plusquin (Partij voor de Dieren): daar zullen wij tegenstemmen.

De voorzitter: Dank u wel. Dan geef ik nu het woord aan de heer Van Caldenberg namens de SP.

De heer Van Caldenberg (SP): Ja, voorzitter, dank u wel. Laat ik meteen beginnen met de motie van de heer Kuntzelaers en het voorstel van mevrouw Plusquin, want de motie van de heer Kuntzelaers verwoordt, denk ik, de wijze waarop wij als Staten verder willen gaan in het proces om te komen tot een beter integriteitsbeleid en een betere werkwijze in Limburg. Als wij gewoon zeggen dat wij alle conclusies en alle aanbevelingen van alle rapporten overnemen, dan doet dat ook niet echt recht aan de discussie die we hier

met elkaar gehad hebben, want die was genuanceerd over de conclusies en de aanbevelingen. En nu weet ik niet hoe dat werkt in de praktijk. De heer Kuntzelaers zei dat we de Enquêtecommissie op zijn minst decharge moeten verlenen. Dat willen we zeker doen. Maar de vraag is eigenlijk of wij de voorstellen zoals die er verder liggen in stemming moeten brengen of dat wij ons gewoon kunnen beperken tot het stemmen over de motie die is ingediend door de heer Kuntzelaers en ik zal er dadelijk zelf ook nog eentje voorleggen. Want ik denk dat het heel ingewikkeld wordt voor partijen om alle conclusies en alle moties, met name van het rapport 'Engelen bestaan niet', zomaar klakkeloos over te nemen. Dat zit er niet in. En volgens mij is de bedoeling van de heer Kuntzelaers om vanavond als Limburg eensgezind naar buiten te gaan en daar heb ik, eerlijk gezegd, wel behoefte aan. Dus ik hoop dat dat zou kunnen. En nu komt de heer Kuntzelaers mij een vraag stellen. Kijk.

De voorzitter: De heer Kuntzelaers.

De heer Kuntzelaers (PvdA): Dank u wel voorzitter. Ja, je kunt niet vaak genoeg naar de microfoon lopen als je instemming krijgt van de SP. Voorzitter, de vraag die ik wilde stellen is... En dat is misschien ook wel een vraag waar we overeenstemming kunnen vinden. Die motie zegt dat we doorgaan met de verschillende onderzoeken. Ik denk dat het vaststellen van deze onderzoeken met name ook het afronden van het werk wat daar gedaan is, betekent. En in de motie die we met zijn allen onderschreven hebben staat inderdaad dat we de conclusies meenemen in dat vervolgproces. Als we met zijn allen afspreken dat we de stukken zo duiden dan hoeft niemand zich in een vreemde spagaat te begeven. En ik geloof dat dat is waar we elkaar vinden, toch?

De heer Van Caldenberg (SP): Ja, dat is precies waar we elkaar vinden, want ik heb eigenlijk niet de behoefte om nu dadelijk nee te moeten zeggen omdat ik het links of rechts niet met een conclusie of een aanbeveling eens ben, want het gros van het werk wat er ligt is echt de moeite waard om met elkaar over verder te praten.

Voorzitter, laten we dan ook maar meteen de koe bij de horens vatten. Onze fractie heeft zojuist aan de Griffie een motie overhandigd en het verzoek is om die ook rond te delen. En dat gaat over het volgende. En ik zal gewoon datgene wat wij aan het college van GS verzoeken, voorlezen zodat de collega's daar kennis van kunnen nemen. En dat is: aan de hand van de rapporten een voorstel te doen met voorwaarden en consequenties voor Provinciale Staten om middels zelfbinding, zoals we dat eerder ook bij het referendum hebben gedaan, geen enkele vorm van financiële, materiële of immateriële bijdragen door niet-particulieren aan onze partijen aan te nemen. En dat zou dan het voorstel zijn en ik hoor graag hoe de collega's daarover denken.

De voorzitter: U wordt op uw wenken bediend. Mevrouw Jenneskens.

Mevrouw Jenneskens (D66): Ja, voorzitter. Ik heb wat vragen over die motie, want wat ik een beetje lastig vindt is: één dat die in de tweede termijn wordt ingediend en twee 'geen enkele gift'. Dan denk ik eraan... De lokale democratie is prachtig, maar over het algemeen sta je gewoon met een vestje aan 's morgens vroeg in de kou, keelsnoepjes of een flyer uit te delen. U heeft het over 'geen enkel materieel, financieel of wat dan ook...'. Dus stel dat ik een krat appels gesponsord zou kunnen krijgen als politieke partij...

De heer Van Caldenberg (SP): Of bomen.

Mevrouw Jenneskens (D66): ...betekent dat dan ik... Ja, of keelsnoepjes of mijn ouders zetten een bord in hun tuin om mij te promoten of weet ik veel wat. Betekent de motie van de heer Van Caldenberg dat al dat soort dingen niet meer mogen?

De heer Van Caldenberg (SP): Nou ik denk dat we ervoor moeten waken dat we het principe van 'one man one vote', zoals we dat kennen, om het netwerk te onderhouden in die zin gaan verlaten, waardoor mensen

door politieke partijen te sponsoren, netwerkbijeenkomsten tegen betaling bij kunnen wonen. Dat we dat soort dingen met zijn allen niet moeten willen. En ik zou graag een concreter voorstel uitgewerkt zien. We hoeven niet vanavond in een keer keihard te besluiten, maar dat we over een maand of twee – net zo goed als dat we in het voorstel van de heer Kuntzelaers ermee aan de slag gaan – een voorstel hebben waar we het over kunnen hebben waar we de snoepjes, bij wijze van spreken, waar we dat soort dingen ook expliciet in kunnen regelen.

Mevrouw Jenneskens (D66): Maar dan heb ik nog even een andere vraag, voorzitter. Is het dan niet een klein beetje raar om aan het College te vragen om voor ons te bepalen hoe wij onszelf gaan binden aan onze toekomstige campagne? Is dat niet, of het nou staatsrechtelijk is of in ieder geval in de interne dynamiek, een klein beetje ingewikkeld?

De voorzitter: De heer Van Caldenberg.

De heer Van Caldenberg (SP): Nou ja, daar hebben we ook over zitten worstelen en wij hebben ook voorafgaand aan het debat met elkaar besproken dat we dat hier graag willen regelen en we zijn er nog niet uit. Daarvoor hebben we ook gedacht van: laten we nou eens uitzoeken wat er nu precies mogelijk is om dit te regelen. En we zijn creatief geweest bij het referendum, want dat ging grondwettelijk ook allemaal niet, maar hebben we uiteindelijk gezegd: wij binden onszelf hieraan. Dat zouden wij ook graag willen. En de wijze waarop we dat kunnen organiseren zouden we in die zin graag oppakken. Overigens, waarom ik hier in de tweede termijn mee kom, er was ooit een interim CdK die zei: wacht nou die eerste termijn af, luister eerst eens even en dien dan moties in. Dat hebben we dan maar gedaan.

Mevrouw Jenneskens (D66): Maar, voorzitter.

De voorzitter: Tot slot.

Mevrouw Jenneskens (D66): Ja, nog even een vraag. Waar ik mee worstel is het volgende. D66 wil ook graag meer transparantie indien er sprake is van giften, maar een voorstel vanuit GS voor zelfbinding in PS om geen enkel gift op welke manier meer toe te staan, dat voelt vooral als iets wat ontzettend onwerkbaar gaat worden. Dus ik vraag mij eigenlijk af of de heer Van Caldenberg openstaat voor andere suggesties ten aanzien van zijn motie.

De voorzitter: De heer Van Caldenberg.

De heer Van Caldenberg (SP): Laat ik het zo zeggen. We hebben een heel constructief debat met elkaar vandaag. Het is een handreiking naar elkaar en ook een handreiking naar de Limburgers om dat signaal te geven. Dus als mevrouw Jenneskens suggesties heeft, be my guest.

De voorzitter: Dank u wel. De heer Claassen.

De heer Claassen (PVV): Dank u wel, voorzitter. Net tussen neus en lippen door zei u: of bomen. Dat 'of bomen' is natuurlijk wat wel terugkomt in het rapport. Heeft u op basis... Want ik wil wel proberen uw motie in de context te plaatsen van waarom wij vandaag bij elkaar zijn en wat we in de rapporten terugvinden. Wat heeft u nog meer gevonden of waar heeft u weet van dat deze motie vandaag aan de orde zou moeten zijn? Heeft u voorbeelden van om hoeveel geld het gaat, bij welke partijen en waarom dat dan zou moeten stoppen?

De voorzitter: Mijnheer Van Caldenberg.

De heer Van Caldenberg (SP): Nou de reden dat wij dit naar voren brengen, is omdat een van de bijvangsten van de parlementaire enquête ging over de wijze waarop er netwerken worden onderhouden door bedrijven bij politieke partijen. En om nou de schijn uit te sluiten dat bedrijven op de een of andere manier geld overmaken aan politieke partijen om het netwerk te onderhouden maar daarmee misschien toch wat meer invloed te kunnen organiseren, moeten we misschien kijken of wij er zelf iets aan kunnen doen dat we dat niet meer willen.

De voorzitter: De heer Claassen.

De heer Claassen (PVV): Ja, ik heb de motie niet gezien. Ik heb hem u net horen voorlezen. Maar ik hoor nu wel een heel sterke nuance. En misschien staat die wel in de motie. Want het gaat over bedrijven die bijdragen aan de liquiditeit van een politieke partij?

De heer Van Caldenberg (SP): Ja, dat is wat krachtiger.

De voorzitter: De heer Van Caldenberg.

De heer Van Caldenberg (SP): Oh, voorzitter, via u inderdaad. Ja, dat is wat erachter zit. Dat is naar aanleiding van de bijvangst die daar geconstateerd is. En daar is ons denkproces ontstaan. Ja, als een particulier ..., ik doneer ook zelf aan mijn eigen partij.

De heer Claassen (PVV): Klopt. Elke maand twee keer.

De heer Van Caldenberg (SP): Dat doe ik. Ja, precies. Maar op het moment dat anderen proberen invloed te organiseren door middel van betalingen, dan moeten we daar iets van vinden.

De heer Claassen (PVV): En dat is terug te vinden in het dictum dus?

De voorzitter: Tot slot de heer Claassen.

De heer Van Caldenberg (SP): Ja, daar ga ik van uit. Of u dat erin vindt, weet ik natuurlijk niet.

De voorzitter: Dank u wel. De heer Nijskens.

De heer Nijskens (VVD): Ja, voorzitter, ook aanvullend. Het kwam al ter sprake. Wij als fractie sparen voor de volgende ronde – om het zo maar te zeggen – en daarbij zijn dus een aantal mensen die gesponsord hebben en die niet deel uitmaken van de nieuwe lijst. Als ik het strikt lees wat u schrijft, dan zijn wij in overtreding. Hetzelfde geldt voor u. U sponsort via uw loon uw partij. En wellicht zijn er mensen die dat doen die niet meer deelnemen aan verkiezingen terwijl dat geld wel gebruikt wordt voor verkiezingen. Dus ik denk: wat u nu oproept is een beeld dat ... U wilt iets heel goeds brengen, maar het werkt van geen ene kant. Ik zie nu al mensen nadenken: Hoe kunnen we dat plannetje van Van Caldenberg omzeilen via constructies? En dat is nou net, wat wij eigenlijk vandaag hebben uitgesproken, wat we niet moeten willen. Een transparant giftenregister zou daarbij natuurlijk veel beter zijn. Dan kan ook iemand uitdragen waarom hij het doet en wat hij doet. En de vraag is: Deelt u mijn mening?

De voorzitter: De heer Van Caldenberg.

De heer Van Caldenberg (SP): Nou, laat ik het zo zeggen. Ik ben in eerste instantie al blij met deze suggestie. En ik heb geen enkele intentie met dit voorstel dat ik dan allerlei mensen aan het werk zet om vervolgens de boel te gaan omzeilen. Dat is niet de intentie van dit voorstel. Als ik ga zeggen 'naar de openbaarheid', dat is goed. Want dan weet in ieder geval iedereen wie er aan welke politieke partij in welke

campagne doneert. Maar als we dan vervolgens met elkaar transparant hebben geconstateerd dat we dat eigenlijk niet oké vinden, dan moeten we misschien ook iets bedenken dat we daar iets aan kunnen doen. Dus ik probeer een beetje in uw richting te bewegen. Volgens mij zijn we daar samen naar aan het zoeken. Dat is een beetje het punt.

De voorzitter: De heer Nijskens.

De heer Nijskens (VVD): Ja, ik weet niet of de motie het gaat halen. Ik denk niet dat wij voor gaan stemmen. Dus dan komt er niet eens een voorstel. Maar bij een verkiezingscampagne heeft een of andere ondernemer twee partijen heel veel geld gegeven. Hij deed dat met goede bedoelingen. En u suggereert dat mensen die giften geven aan bepaalde partijen, of bomen of appels of weet ik wat, dat die daar intenties bij hebben. En vervolgens gaan wij dus oordelen of de ene gift een foute intentie heeft en de andere gift een goede. Maak het gewoon openbaar en dan kan de kiezer oordelen. Dat lijkt mij veel verstandiger. Bent u dat met mij eens?

De voorzitter: De heer Van Caldenberg.

De heer Van Caldenberg (SP): Ja, dat is wel heel veel waar ik het dan in een keer mee eens moet zijn, mijnheer Nijskens. Er verzet zich, wat mij betreft, niets tegen openbaarheid. Daar ben ik hartstikke voor. Dus dat is één. Voorts hoop ik natuurlijk dat de heer Nijskens zijn partij weet te overtuigen dat we het wel moeten doen. Ja, en als twee mensen met een bepaalde intentie dat doen, dan kan die intentie best goed zijn. Alleen het debat waar we het vandaag ook over hebben is of iedereen in de samenleving ook wel die intentie begrijpt dat de manier zoals die in de praktijk bedoeld is, en of we daar niet mee ongewild de schijn van belangenverstrengeling met elkaar toch in stand houden. Dus dat is wat ik eigenlijk met u wil bespreken.

De voorzitter: Dank u wel. Mevrouw Depondt.

Mevrouw Depondt-Olivers (CDA): Ja, voorzitter, twee vragen. Ik zal ze allebei stellen. Er is landelijk door de Tweede Kamer een heel stelsel vastgesteld over hoe met partijfinanciering moet worden omgegaan. Volgens mij is daar zelfs afgelopen week nog een debat over geweest. Vraag aan de heer Van De heer Van Caldenberg (SP): Op grond waarvan vindt hij dat we daar in Limburg van zouden moeten afwijken? En de tweede vraag is. Als we kijken naar partijstructuren, in ieder geval die van mijn partij en volgens mij ook die van u en wellicht van een aantal andere, dan is er een onderscheid tussen een partijorganisatie en de politieke gremia van die partij, dat zijn de Kamerfracties, Statenfracties en lokale fracties. Ik weet niet hoe het bij u geregeld is, maar bij ons is partijfinanciering een kwestie van de partijorganisatie met een ledenvergadering die daar van alles over mag vinden. Dus: Hoe komt de heer Van Caldenberg erbij dat wij hier in deze zaal, uitzonderingen daargelaten, überhaupt de positie hebben om via een motie dergelijke uitspraken te doen? Dan ga je toch volstrekt voorbij aan al die leden van ons die daar dan ook iets van zouden mogen/moeten vinden?

De voorzitter: De heer Van Caldenberg.

De heer Van Caldenberg (SP): Nou ... Allereerst de tweede vraag. Want wij hebben ook zo'n partijorganisatie en zo'n partijstructuur, maar ik denk dat wij, gelet op dit debat, ook best als volksvertegenwoordigers het signaal naar onze achterban mogen vertellen en naar onze mensen op onze ledenvergaderingen moeten durven uitdragen: dit kunnen wij doen en, volgens mij, moeten we dat niet meer willen. Wij proberen als partij juist heel erg onafhankelijk te zijn van dit soort giften. Wij willen dat niet voor elkaar krijgen.

Mevrouw Depondt-Olivers (CDA): Nee, dat kan. Dat kan het standpunt van de partijorganisatie ...

De voorzitter: Ogenblik, ogenblik, ogenblik, ogenblikje. Mevrouw Depondt. Ogenblikje.

Mevrouw Depondt-Olivers (CDA): Sorry.

De voorzitter: De heer Van Caldenberg.

De heer Van Caldenberg (SP): Stel de vraag maar.

De voorzitter: Ja? Oké. Mevrouw Depondt.

Mevrouw Depondt-Olivers (CDA): Ik begrijp dat de SP blijkbaar in haar partijorganisatie en haar ledenvergadering al heeft laten vaststellen dat ze geen euro accepteren van wie dan ook. Maar bent u bereid om te respecteren dat ik hier als Statenlid, mijn fractie hier als Statenleden, van alles en nog wat kan vinden maar dat uiteindelijk in een partijdemocratie de ledenvergadering bepaalt hoe een partij wel of niet ergens inzit?

De voorzitter: De heer Van Caldenberg.

De heer Van Caldenberg (SP): Nou ja, zo zit ons verenigingsrecht natuurlijk in elkaar, mevrouw Depondt. Mijn beroep is eigenlijk vooral dat wij hier de wens uitspreken dat we dat gaan regelen. Dat betekent niet dat het dan met het aannemen van de motie morgen geregeld is, maar als we met elkaar de wil uitspreken om dat te gaan doen dan hoop ik erop dat de CDA-fractie naar de CDA-ledenvergadering gaat en dat voorstel doet. Ik bedoel: er is niet een soort van wettelijke regeling dat wij nu vanuit de Provincie dat aan iedereen kunnen opleggen, maar wij kunnen wel zelf onze verantwoordelijkheid nemen om het op te pakken.

De voorzitter: Dank u wel. De heer Baneke heeft ook nog een vraag.

De heer Van Caldenberg (SP): Die moet u nog even herhalen.

Mevrouw Depondt-Olivers (CDA): Andere vraag nog. Waarom vindt u dat we van landelijke regelingen moeten afwijken?

De heer Van Caldenberg (SP): Nou, ik vind dat in die zin het gewoon noodzaak is om dat niet meer te doen. Landelijk heeft men het geregeld zoals men het geregeld heeft. En dat gaat wat ons betreft niet ver genoeg.

De voorzitter: Dank u wel. De heer Baneke.

De heer Baneke (GroenLinks): Dank u wel, voorzitter. Op zich onderschrijft GroenLinks de gedachte achter deze motie. Ik had dezelfde vragen die mijn voorgaande spreker had, maar daarnaast nog twee praktische. U verzoekt het College van Gedeputeerde Staten. Als dit een zelfbindend verhaal zou moeten zijn, is het dan geen wijsheid om het via de Griffie te regelen?

De heer Van Caldenberg (SP): Kan.

De heer Baneke (GroenLinks): Dat lijkt me iets dichterbij de Staten liggen. En punt twee: dit gaat alleen over de partijen die nu vertegenwoordigd zijn in de Staten. Er zijn natuurlijk partijen die buiten onze Staten opereren en wellicht volgende verkiezingen mee willen doen. Probeert u die hier ook mee te binden dan wel te betrekken?

De voorzitter: De heer Van Caldenberg.

De heer Van Caldenberg (SP): Allereerst de vraag of het niet bij de Griffie zou moeten zijn. Misschien heeft de heer Baneke daar wel gelijk in en kunnen we dat aanpassen. De Griffie is het orgaan dat ons ondersteunt en misschien moeten we die bal niet bij GS leggen. Dat is één.

En alle politieke partijen die er nog bij gaan komen ... Misschien is dat een beetje vloeken, maar misschien hebben we er toch al best een hele boel. Ja, de vraag is hoe we dat gaan doen. Ik denk dat, zodra die ook hier toetreden, misschien ook wel dat, zodra bekend wordt dat die aan campagnes mee gaan doen, we dat ook bij ze moeten neerleggen. Partijen die ik nog niet ken, daar kan ik ook nog niet mee spreken. Dat zit er niet in.

De voorzitter: Dank u wel. De heer Claassen.

De heer Claassen (PVV): Ja, voorzitter. Ik zal het inbrengen bij onze eerstvolgende ledenvergadering en dan terugkoppelen wat dat gaat betekenen.

De heer Van Caldenberg (SP): Dat is ook wel een bijzondere vorm van verenigingsrecht, ja.

De heer Claassen (PVV): Dat is één. Twee, als het mag voorzitter, wil ik u een suggestie doen, mijnheer Van Caldenberg. Onze partij heeft ook twee suggesties gedaan en vragen gesteld aan de CdK. Dat hadden we in de vorm van een motie kunnen doen. Wij hebben ervoor gekozen het op de manier te doen zoals we gedaan hebben zodat het een integraal onderdeel kan zijn van het verhaal van de motie waar we straks over gaan stemmen. Ik wil u de suggestie doen om hetzelfde te doen. De kans dat het nu gaat halen, is heel klein schat ik in. De kans dat het een onderdeel wordt van de gedachtes die we over het voorstel hebben, misschien dan beter landt in het traject waar we met elkaar ingaan na vandaag. Dus dat zou mijn suggestie zijn.

De voorzitter: De heer Van Caldenberg.

De heer Van Caldenberg (SP): Voorzitter, laat ik op die suggestie van de heer Claassen de reactie van het College dan maar eens afwachten, want dit is de bijvangst en het raakt niet aan het onderzoek. Dus ik ben wel benieuwd wat daar dan dadelijk uitkomt en wat het College eventueel zou willen oppakken. Afhankelijk daarvan ga ik hem of in stemming laten brengen of volg ik uw voorstel. Mocht mevrouw Jenneskens nog iets willen aanpassen, kan dat ook. En dan zou ik graag mijn termijn afmaken.

De voorzitter: Gaat uw gang.

De heer Van Caldenberg (SP): Voorzitter, we zijn er nog lang niet. En het debat van vandaag laat dat ook wel zien. We hebben vorig jaar ingrijpende besluiten genomen met elkaar en nu komen we tot een punt dat we, in ieder geval achter die besluiten die we toen genomen hebben, een punt kunnen zetten. Een punt kunnen zetten, maar vervolgens wel in het besef en in de wetenschap dat als we die punt nu zetten wij met zijn allen wel de verantwoordelijkheid hebben om naar voren te gaan en de mooie woorden, die we vandaag met zijn allen hebben uitgesproken, waar te maken. En de oproep die ik deed in de eerste termijn: matig u niet, maar wil weten wat het is, versterk uw parlement en doe dat met overtuiging. Dank u.

De voorzitter: Dank u wel. Dan geef ik nu het woord aan de heer Thewissen namens de fractie van SVL.

De heer Thewissen (SVL): Dank u wel, voorzitter. Nou, ik heb een klein briefje met grote letters, dus ik houd het kort. Laat ik beginnen met de heer Claassen te bedanken voor zijn vraag of zijn opmerking over het stemmen van de voorstellen. Ik ben blij, dus ook mijn dank, aan de heer Van Caldenberg en de heer Kuntzelaers met hun beantwoording en hun interactie want dat verhelderde voor ons in ieder geval een vraag waar wij ook mee zaten. Voor ons als SVL is een aantal zaken van belang. Dat is ook al gezegd. Eén:

dat we recht doen aan alle melders van mogelijke misstanden los van de inhoud waar de CdK het over had, maar wel dat ze duidelijkheid hebben. Dat ze duidelijkheid hebben wat er met hun melding is gebeurd: Is die afgehandeld of niet? Dan kunnen ze het met de afhandeling oneens zijn, maar dan weten ze in ieder geval waar deze ergens in het circuit landt.

Het tweede is dat wij het ontzettend belangrijk vinden dat voorkomen wordt dat de enige vraag na het debat van vandaag is: In welke la verdwijnen de rapporten?

En het derde is de daadwerkelijk significante verbetering van de informatiehuishouding in dit huis.

Die punten vinden wij terug in de motie, soms niet op de wijze waarop wij het graag gezien zouden hebben. Dus daarmee ondertekenen wij die motie. Wij hebben wel nog de nodige vragen, met name wat betreft de uitvoering ervan, maar we steunen hem.

En dan als laatste nog een opmerking met betrekking tot het rapport 'Engelen bestaan niet'. Voorzitter, ik denk ontzettend graag dat engelen wel bestaan, misschien tegen beter weten in, en ik hoop er ook nog ooit eentje tegen te komen en als zodanig te herkennen. Is het niet in dit huis, dan is het erbuiten. Want voor mij zijn engelen net zoals, pak hem beet, Sinterklaas of de paashaas of liefde: als je er niet in gelooft, krijg je nooit iets. Dank u.

De voorzitter: Dank u wel. Dan geef ik nu het woord aan de heer Nijskens namens de VVD-fractie.

De heer Nijskens (VVD): Ja, voorzitter. Ik wilde eigenlijk geen tweede termijn doen, maar aangezien er nog een motie en een amendement is ingediend toch een tweede termijn. Het amendement zullen wij niet steunen, want het impliceert immers dat als je de conclusie niet onderschrijft er geen systematisch patroon van integriteitsschendingen is, dat er wel is. En het zou heel vreemd zijn als ik alle beraadslagingen vandaag hoor dat we dan ineens, als een duveltje uit een doosje, bij de laatste vijf minuten gaan vaststellen dat er grootschalige integriteitsschendingen zijn in Limburg. Dat vind ik een onterechte en ook ongepaste discussie. Dus alleen al daarom zullen wij dat amendement niet steunen.

En de motie van de SP, dat hebben wij eigenlijk net al in het debat aangegeven, steunen we niet.

De voorzitter: Dank u wel. De heer Driessen.

De heer Driessen (Forum voor Democratie): Ja, het is leuk dat de heer Nijskens dat aanhaalt, want ik bedacht eigenlijk precies hetzelfde toen ik het amendement aan het lezen was. Na beraad met mezelf in deze zaal heb ik bedacht dat we het ook kunnen lezen als 'we kunnen niet vaststellen dat het er niet is. Dus onderzoekstechnisch zou je ook kunnen vaststellen dat het er niet is op die manier. Dus we hoeven niet per se te zeggen: als we niet kunnen vaststellen dat het er wel is, dat er dan dus per definitie niet is. Hoe staat u daar tegenover? Of vindt u dat het per definitie de andere kant op helt op die manier?

De voorzitter: De heer Nijskens.

De heer Nijskens (VVD): Ja, voorzitter, ik vind het altijd heel lastig om conclusies die getrokken zijn door onderzoekers naar aanleiding van hun eigen onderzoek ... Ik denk: die kun je onderschrijven of, zoals de Partij voor de Dieren zegt, niet onderschrijven. Maar om nu zelf conclusies toe te voegen aan het rapport, wij hebben er geen gebruik van gemaakt om dat te doen. Ik snap uw suggestie, maar volgens mij wil mevrouw Plusquin niet die kant op zoals u suggereert. Maar misschien dat ze het nu gaat vragen.

De voorzitter: Dank u wel. Mevrouw Plusquin.

Mevrouw Plusquin (Partij voor de Dieren): We krijgen misschien nog een paar minuten schorsing, voorzitter, want dan kijk ik even naar de formulering zodat mijnheer Nijskens zich er wellicht wel in kan vinden.

De voorzitter: Dank u wel. Mijnheer Nijskens, gaat u verder.

De heer Nijskens (VVD): Nou, ik roep mevrouw Plusquin op vooral daar geen moeite toe te doen, want ik vind het prima zoals het in het rapport staat. Wij zouden juist die conclusies allemaal wel willen onderschrijven. Zoals ik thuis vaker zeg: als je de riek tegen de muur laat staan, wordt de stal nooit uitgemest. Dank u wel.

De voorzitter: Die laten we even indalen, ja. Dank u wel. Dan geef ik nu het woord aan mevrouw Jenneskens namens D66.

Mevrouw Jenneskens (D66): Voorzitter. Eerste termijn veel gezegd. De vraag die voor ons blijft is: hoe kunnen wij in PS onze rol nou zo kritisch mogelijk maar zonder met modder te gooien, invullen zodat bestuurders zich gecontroleerd weten en tegelijkertijd vanuit vertrouwen kunnen handelen in het belang van Limburg? En dat is een vraagstuk van macht en tegenmacht waarin wij nog steeds op zoek zijn naar wat we nog meer beter zouden kunnen doen. En daar is een aantal concrete voorstellen voor gedaan. Ik denk dat die reëel zijn en dat ze goed zijn. En tegelijkertijd zullen we het er vaker met elkaar over moeten hebben. Met name over de uitvoerbaarheid zouden wij willen zeggen: als onze opdrachten in die unanieme motie te vierkant zijn, dan kan die uitwerking natuurlijk iet op rolletjes lopen. Dus we blijven op zoek naar het gesprek en naar dat vervolg. Specifiek voor D66 vragen we daarbij aandacht voor het overzicht op die grondpositie, fondsen en al die petten en de gevraagde checks and balances, op hoe we dat know your client wel beter in beeld kunnen krijgen en voor de versterking van de informatiepositie van PS. Want dat is niet alleen de huishouding of de plek van de informatie, waar deze staat en hoe vindbaar deze is. Het is ook onderzoekscapaciteit en tijd om dingen goed uit te kunnen zoeken. Wij vragen ons dan af of we de onderzoekscapaciteit bij de Griffie zouden moeten versterken of bijvoorbeeld de Rekenkamer. En daar is eigenlijk concreet de vraag aan de voorzitter of aan onze CdK, excuus. Er is een werkgroep over die versterking van de positie van PS. Kunt u ons toezeggen dat, als daar aanleiding toe is, dat dat werkgroepje onder uw voorzitterschap terugkomt naar PS?

Dan even de moties, of het amendement van mevrouw Plusquin (Partij voor de Dieren): daar zullen wij tegenstemmen. En de motie van de heer Van De heer Van Caldenberg (SP): ik heb even zitten kijken. We hebben een wet, en die heet de Wet openbaarheid partijfinanciering of zo iets. In ieder geval: daar staat al netjes in opgenomen dat politieke partijen verplicht zijn giften boven € 1.000 te melden. Onze vraag zal er meer op zitten hoe we dat transparant maken en niet, wat ons betreft, in vreemde constructies rondom zelfbinding via het College van GS uitspreken van iets wat onmogelijk is. Dus daar zullen wij ook tegenstemmen. Tot zover.

De voorzitter: Er komt een vraag aan. De heer Van Caldenberg.

De heer Van Caldenberg (SP): Ja, denkt mevrouw Jenneskens dan aan de giften die dan aan het Limburgse onderdeel van D66 of van de SP worden gedaan, dat wij die dan allemaal moeten gaan melden bij de Provincie Limburg en dat die die dan gezamenlijk publiceert? Gewoon uit interesse: Waar denkt mevrouw Jenneskens dan aan?

De voorzitter: Mevrouw Jenneskens.

Mevrouw Jenneskens (D66): Mijn vraag zou eigenlijk vooral zijn: Wat is er nu al ... Op dit moment is het niet inzichtelijk op provinciaal niveau. Dus daar zoek ik naar de verbanden. Hoe maak je dat inzichtelijk zonder daarbij iedere krat appels of goed bedoelde gift op te moeten geven in een onwerkbaar situatie?

De voorzitter: Dank u wel. En dank aan mevrouw Jenneskens. Dan geef ik nu het woord aan de heer Driessen namens Forum voor Democratie.

De heer Driessen (Forum voor Democratie): Dank u wel, voorzitter. Ik ga het ook heel kort houden en vandaag even beschouwen als een start van een nieuw begin. Want als dit het al zou moeten zijn, dan zou ik met een gevoel achterblijven dat het wel erg karig was. En ik ga dit dan ook beschouwen, mede dankzij de motie van de PvdA, dat dit met zijn allen een aanzet moet zijn om te kijken hoe we dergelijke zaken zoals gepasseerd in de afgelopen jaren, gaan voorkomen. En ik wil dan ook, nogmaals, een oproep doen aan alle partijen dat we daar structureel aan blijven werken, zoals in die motie is opgenomen. Even door de moties heenlopen die we hebben. De motie van de SP die zullen wij niet steunen, simpelweg omdat ik daar niet verantwoordelijk voor ben binnen de partij. En het amendement van de Partij voor de Dieren die dienen we mee in. Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel, mijnheer Driessen. Dan geef ik nu het woord aan mevrouw Palmen. Geen behoefte aan? Dank u wel. Geef ik nu het woord aan de heer Baneke namens de fractie van GroenLinks.

De heer Baneke (GroenLinks): Dank u wel, voorzitter. Voorgaande woordvoester van GroenLinks heeft hier veel over gezegd in de eerste termijn. Het is niet aan mij om dat nog een keer te gaan herhalen. De beraadslaging horende en vooral het antwoord van u, bleven daar twee dingen hangen: de term samenspel en de term tegenmacht ook als het moeilijk is. En ik denk dat daar de crux van vandaag ook ligt. Ik hoor heel veel fracties in de Staten dat onderschrijven dus ik hoop dat we met zijn allen die weg ook zeker opgaan en dat het blijvend verankerd is in deze organisatie. De motie die wij met zijn allen indienen die ondersteunt GroenLinks natuurlijk. De andere twee laten wij nog even bezinken, ook horende de discussie hier, maar wij wiebelen op dat gebied. Laat ik het zo maar formuleren. Dank u.

De voorzitter: Dank u wel, mijnheer Baneke. Dan geef ik nu het woord aan de heer Franssen namens LOKAAL-LIMBURG.

De heer Franssen (LOKAAL-LIMBURG): Dank u wel, voorzitter. Er is veel gezegd vandaag. En in gezamenlijkheid willen wij natuurlijk dat er verbeteringen plaatsvinden. Een omissie dat melders niet gehoord worden of niet opgeroepen zijn, vinden wij eigenlijk onaanvaardbaar. Eenieder die zich vooral de moeite neemt om te melden... En daar gaan afwegingen aan vooraf en tijd. En men realiseert zich soms niet welke invloed dat heeft op mensen. En als men dan teleurgesteld wordt dat er helemaal geen terugkoppeling plaatsvindt, is dat natuurlijk zeer teleurstellend. Vandaar dat wij ook de oproep doen dat hier alsnog – maar de toezegging is gedaan – serieus naar gekeken wordt. En die reactie van de Gouverneur stellen we dan ook zeer op prijs. Verder dienen er natuurlijk nogal wat zaken in te dalen. En een eerste aanzet daartoe en vervolgcacties die zien wij in de motie Onderweg naar morgen. Deze dienen wij dan ook mee in. Als wij vervolgens ingaan op de motie, dan wil ik even de motie van de heer Van Caldenberg 2837 toch onder uw aandacht brengen en eigenlijk een oproep doen aan de landelijke partijen. Want zoals u weet, ontvangen de lokale partijen niets uit de subsidiepot en er is een ongelijkheid in de verdeling. Dus ik roep de landelijke partijen op om te zorgen dat die ongelijkheid eigenlijk niet meer zal gaan plaatsvinden.

De voorzitter: De heer Baneke.

De heer Baneke (GroenLinks): Afgezien van het sturen van Tikkies. Volgens mij is in de Tweede Kamer deze week besloten – of in ieder geval het voorstel voorgelegd – dat ook lokale partijen gesubsidieerd gaan worden zoals landelijke partijen. Is u dat bekend?

De heer Franssen (LOKAAL-LIMBURG): Nee.

De voorzitter: De heer Franssen.

De heer Franssen (LOKAAL-LIMBURG): Vandaar dat ik het eigenlijk ook aanhaalde. Het voorstel is gedaan, verneem ik dan, maar ik hoop dan ook dat een meerderheid in de Tweede Kamer daarvoor gaat stemmen. En in de Tweede Kamer zijn landelijke partijen. Wij zijn een lokale partij: LOKAAL-LIMBURG. Dus we wachten af wat de uitkomst zal zijn.

De voorzitter: Mevrouw Depondt.

Mevrouw Depondt-Olivers (CDA): Mijnheer Franssen, u gelooft het of niet, maar het CDA heeft dat voorstel ingediend. Mag ik u dan vragen om, als u bij ons op de koffie komt, dan op zijn minst de vlaai mee te brengen? Of is dat niet integer?

De voorzitter: De heer Franssen.

De heer Franssen (LOKAAL-LIMBURG): Nou, ik vind dat een heel leuke suggestie. Maar, als u het goed vindt, misschien maak ik er gebakjes van. Misschien is dat lekkerder. Maar desalniettemin zullen we wel u aan uw toezeggingen refereren, laat ik het zo zeggen, dat u hetgeen u mij nader wilt toelichten natuurlijk ook deelt met de andere fracties, want ik wil dus niet geconfronteerd worden met het idee dat wij iets in de achterkamer zouden hebben besproken, want daar staan wij niet voor. We staan dus wel voor openheid. Voorzitter, daar wil ik het bij laten. Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel mijnheer Franssen. Dan geef ik nu het woord aan mevrouw Depondt namens de fractie van het CDA.

Mevrouw Depondt-Olivers (CDA): Voorzitter, ik zou bijna wat zeggen over mijnheer Franssen en ondergetekende in een achterkamer, maar dat doe ik maar niet. To the point. Het is prima dat u als CdK het initiatief gaat nemen, maar ik deed daarstraks al een oproep ... Of een oproep: u heeft eigenlijk allemaal gezegd dat we daar ook zelf een verantwoordelijkheid in hebben. En ik heb daarvan gemaakt: dat vind ik heel fijn, maar zet dat nou ook om in daden. En daden is niet van: wij willen van alles, hier GS, hier ambtelijke organisatie, hier Griffie heb je een stel apen, pak ze maar op je schouders en als ze goed gevoerd en gedrenkt zijn dan kom je er maar mee terug. Dus mijn concrete vraag/voorstel aan u is: Hoe ziet u de rol van ons, PS, in dat vervolgproces zelf?

Dan, ten aanzien van de formele overname van conclusies en aanbevelingen, deel ik de analyse van een aantal collega's: in essentie ja, maar wel binnen de kaders van de motie die is ingediend. En dat betekent dat we op basis daarvan nu een soort vervolgproces ingaan. En ik heb in mijn eerste termijn ook wat ruimte gevraagd om op een aantal onderdelen toch nog eens even te kijken of dat nou exact de juiste manier is of dat er toch iets van modificatie zou moeten zijn. Dus binnen die kaders kunnen wij dat besispunt wel onderschrijven.

Het amendement van de Partij voor de Dieren zullen we niet overnemen, want wij delen die conclusies wel. En als het gaat over de media-analyse dan is onze stelling dat de onderzoekers er blijkbaar aanleiding in hebben gezien om deze passage op te nemen en er iets van te vinden en wij respecteren dat. En inhoudelijk mag iedereen daarvan vinden wat hij wil, lijkt me.

De voorzitter: Mevrouw Plusquin.

Mevrouw Plusquin (Partij voor de Dieren): Ik wil even aangeven – voordat het zo meteen erg snel gaat – dat ik die formulering aan het herzien ben. Dus wie weet kan het CDA ermee instemmen dan.

Mevrouw Depondt-Olivers (CDA): We shall see.

De voorzitter: Dank u wel. De heer Claassen.

De heer Claassen (PVV): Voorzitter, een vraag die ik eigenlijk aan u en de Griffie heb. Want als je zegt: 'binnen het kader van ... kunnen we voor die behandelstukken zijn'. Maar volgens mij is de volgorde dat je eerst voor het behandelstuk stemt. En volgens mij moet je het daar dan volledig mee eens zijn. En dan is er een motie. Dus dan zou eigenlijk, volgens mij, als we het heel netjes zouden doen, zou iemand een amendement moeten schrijven die dat dictum op het behandelstuk legt en dat daarna die motie is. Want anders doen we feitelijk, volgens mij, iets onjuist.

Mevrouw Depondt-Olivers (CDA): Ja, maar dat lijkt me meer iets voor mijn rechterkant hier.

De voorzitter: Nee, het is een feit dat allereerst de stukken in stemming worden gebracht en daarna een motie. Als er sprake is van een amendement, komt eerst het amendement en dan het stuk. Dit is zoals de stemmingen zullen gaan, dus wat dat betreft had u gelijk. Mevrouw Depondt, gaat u verder.

Mevrouw Depondt-Olivers (CDA): En dan als laatste de motie van de SP. Daar zullen wij tegenstemmen, simpelweg omdat wij daar niet over gaan. En dat heb ik net al toegelicht.

De voorzitter: Dank u wel. Toch nog even een... oh. De heer Van Caldenberg.

De heer Van Caldenberg (SP): Ja, voorzitter. Toch even een punt van orde. Want de vraag is of wij formeel moeten stemmen over de voorstellen zoals ze er liggen of dat wij gewoon dit debat kunnen afronden met het stemmen over de moties. Want als wij moeten stemmen over de voorstellen, dan staat er 'alles overnemen', maar dat is niet de wens. En dan voelen we ons bezwaard om daar op punten stemverklaringen over te gaan afgeven. En de vraag is of alleen stemmen over de motie van de heer Kuntzelaers niet een veel efficiëntere vorm is.

De voorzitter: We zoeken het heel even uit. Dan kom ik er zo dadelijk even op terug. De heer Franssen.

De heer Franssen (LOKAAL-LIMBURG): Ja, dank u wel voorzitter. Wij zitten met hetzelfde dilemma dus we wachten het antwoord gaarne af.

De voorzitter: Ik schors de vergadering voor enkele ogenblikken.

[SCHORSING]

De voorzitter: ...waar mensen rondhangen met het verzoek om snel naar de zaal te komen. Ik heropen de vergadering. Op een buitengewoon plezierige, pragmatische wijze hebben wij een aantal nieuwe voorstellen via een spoed Presidiumvergaderingetje hiervoor aan tafel. En de conclusie is dat ... Bij dit agendapunt hadden wij vier rapporten. Het eerste rapport 'Handelen van voormalig gedeputeerde inzake handhavingstraject Vossenbergh' wordt gewoon in stemming gebracht zoals – het gaat ook over personen – ook is voorgesteld. Van de andere drie rapporten: 'Wegkijken als cultuur', 'Blinde hoeken van het integriteitsbeleid van de Provincie Limburg' en 'Engelen bestaan niet' wordt het dictum van het besluit drie keer geamendeerd. U krijgt daarvoor een mail in een schorsing. Het dictum zal luiden dat deze rapporten voor kennisgeving worden aangenomen om zo te voorkomen dat iemand zegt van 'nou, ik ben het wel met heel veel zaken eens, maar dit is wel heel erg strak dat ik het overall mee eens moet zijn. Maar we willen allemaal, en dat is eigenlijk ook de strekking van de motie die daarna in stemming wordt gebracht, alles wel zo goed en zo zuiver mogelijk meenemen in het vervolgtraject dat hierna komt. Dat is de reden waarom het dictum van die drie rapporten zal worden geamendeerd en ik hoop dat dat unaniem kan. Dat leek er in ieder geval net wel op. De Griffie is dat aan het voorbereiden. Het zal dan geamendeerd worden in: 'voor kennisgeving aannemen'. Ik hoop dat u het niet erg vindt dat ik nog twee korte opmerkingen maak in mijn tweede termijn zonder dat ik de heer Frische daarvoor vraag hier naar voren te komen. Mocht er wel op geïnterrupteerd worden, dan doen we dat alsnog.

Gouverneur Roemer: Het eerste is namelijk alleen **een toezegging** richting mevrouw Jenneskens over de werkgroep Versterking positie Provinciale Staten. U vroeg nadrukkelijk of, **als daar iets uitkomt vanuit de Provincie, dat standaard automatisch ook naar Provinciale Staten gaat**. Zonder overleg met die werkgroep kan ik zeggen dat **dat gaat gebeuren**.

En de tweede is. Mocht u nog een reactie van het College willen rondom de moties en het amendement, dan geldt voor alle drie: daar gaan wij niet over. Dus u zult van ons daar geen reactie op vragen. U zult van ons daarop ook geen reactie krijgen. Het is aan u om daarover te oordelen. Of, zoals de heer Claassen dat in het geval van de motie van SP heeft gedaan: neem dat mee in dat vervolgtraject en kijk of het daar wel of niet een plek kan krijgen. Maar ook dat is aan u en niet aan mij of aan het College.

De heer Van Caldenberg (SP): Voorzitter, dan gaan we hem aanhouden.

De voorzitter: Dan is die motie aangehouden. Dan schors ik nu de vergadering tot 17.00 uur. Dan hoor ik dadelijk wel of er nog een amendement of iets anders is aangepast. U krijgt in die tijd via de mail de geamendeerde voorstellen en dan kunnen we op dat moment ook overgaan tot stemmingen. Ik schors de vergadering tot 17.00 uur.

[SCHORSING]

De voorzitter: Ik heropen de vergadering. Wij gaan zo dadelijk over tot stemming. Alvorens we overgaan tot stemming geef ik allereerst het woord even aan mevrouw Plusquin.

Mevrouw Plusquin (Partij voor de Dieren): Dank u wel, voorzitter. Omdat met het nieuwe voorstel amendement 133 over de tekortkomingen van de bestuurscultuur zijn niet alleen een imagokwestie komt te vervallen, trek ik deze in.

De voorzitter: Het amendement door u ingediend namens de Partij voor de Dieren en Forum voor Democratie is ingetrokken. Dank u wel.

Mevrouw Plusquin (Partij voor de Dieren): Ja, omdat de noodzaak vervalt.

De voorzitter: En ik heb ook begrepen dat voor de stemmingen de heer Kuntzelaers graag een stemverklaring wil afleggen. En ik begreep dat hij dat namens meerdere fracties gaat doen.

De heer Kuntzelaers (PvdA): Dank u wel, voorzitter. Namens de voltallige Staten. Het idee is dat we zo dadelijk twee stukken gaan vaststellen, namelijk het parlementaire enquêterapport en het rapport Geurts en dat de twee andere rapporten die voorliggen voor kennisgeving worden aangenomen en dat de conclusies en aanbevelingen van allemaal samen terugkomen in de commissie FEB omdat we die daar verder gaan uitwerken en bediscussiëren met elkaar. Dat namens de Staten.

De voorzitter: Dank u wel. En dat is ook een verwijzing naar de Statenvoorstel ingediende motie. En omdat die motie aan een van de voorstellen gekoppeld moet worden en om dat dan maar meteen heel duidelijk te maken, is deze gekoppeld aan het eerste het beste voorstel waar we over gaan stemmen en dat is het Statenvoorstel over het handelen van de voormalig Gedeputeerde inzake Vossenbergh. Daar zal die motie aanhangen omdat deze ergens moet aanhangen.

Ik kijk even of de techniek helemaal op orde is. We kunnen een aantal dingen doen. We kunnen het hele stemkastjes en ... Dat kan allemaal. We kunnen ook met elkaar ... En dat zal ik per punt even gaan doen. We weten inmiddels hoeveel aanwezigen er zijn, zodat we precies weten wie er ..., 37 Statenleden zijn aanwezig. Ik ga gewoon per agendapunt met u langs.

Het eerste waar we over stemmen is 'P-22-004 Statenvoorstel behandeling rapport Handelen van voormalig Gedeputeerde inzake handhavingstraject Vossenbergh van 8 februari 2022'. Mag ik concluderen dat wij hier unaniem voor dit voorstel stemmen? Dan kijk ik even rond. Dan is er geen stemming nodig. Dan is deze unaniem aangenomen.

Hierbij zit de vandaag veel besproken gewijzigde motie 2836, Kuntzelaers c.s. inzake 'Onderweg naar beter'. Mag ik concluderen dat ook deze motie unaniem wordt omarmd door de Staten? Dat is het geval. Dan is geen stemming verder nodig en is hij aangenomen.

Gaan we naar agendapunt P-22-005. Allereerst het amendement dat u gemaakt heeft om het voor kennisgeving aan te nemen en daarna gaan we het Statenvoorstel 'Rapport Wegkijken als cultuur de relaties van de Provincie Limburg met oud-gedeputeerde Vreken' in stemming brengen. Allereerst het met u afgesproken amendement nummer 134. Kan ik ervan uitgaan dat die ook unaniem wordt aangenomen? Dat is het geval.

Dan stel ik nu het geamendeerde Statenvoorstel voor onder nummer P-22-005: 'Behandeling rapport Wegkijken als cultuur de relaties van de Provincie Limburg met oud-gedeputeerde Vreken'. Mag ik ook hier aannemen dat die ook unaniem door u wordt omarmd? Dat is het geval. Dan is conform besloten.

Gaan we naar agendapunt 'P-22-006 Statenvoorstel behandeling rapport Blinde hoeken van het integriteitsbeleid van de Provincie Limburg Enquêtecommissie van 26 januari 2022'. Voor de helderheid: deze is niet geamendeerd, dus het oorspronkelijke voorstel breng ik in stemming. Mag ik aannemen dat die weer unaniem door uw Staten wordt omarmd? Dat is het geval. Dan is die conform besloten.

Gaan we naar Statenvoorstel P-22-007. Amendement 135 Van Caldenberg c.s. 'Engelen bestaan niet De Limburgse bestuurscultuur onderzocht'. Allereerst het amendement. Kan ik ook hiervan uitgaan dat die unaniem wordt gesteund? Dat is het geval.

Gaan we naar 'P-22-007 geamendeerd Statenvoorstel behandeling rapport Engelen bestaan niet De Limburgse bestuurscultuur onderzocht rapport van 28 januari 2022'. Ook hier unaniem? Niet in stemming verder? Dan is conform besloten.

Daarmee zijn we aan het eind gekomen van deze vergadering en aan het begin van een heel belangrijk traject. We hebben met elkaar een heleboel tijd gehad om rapporten op te laten stellen, met elkaar daarover na te denken, zowel extern als een heel groot intern rapport. En dat heeft allemaal geleid tot eigenlijk... En een enkeling zei dat ook zo nadrukkelijk in het debat: dit is niet het einde, dit is het begin. Er ligt een enorme kluit aan werk met elkaar. Ik kom er ook zo snel mogelijk, zoals ik heb toegezegd, bij uw Staten op terug over al die specifieke blokken, onderwerpen, vragen – ook die hier vandaag gesteld zijn – en suggesties die vandaag zijn gedaan. Hoe die met u te bespreken. Wat daarvoor nodig is. Wat het allemaal inhoudt. En we komen daar zo snel mogelijk op terug. Ik wil u allen ongelofelijk bedanken voor het debat van vandaag. We hebben een flinke opgave met elkaar te gaan doen. En ik denk dat ik namens u allen mag zeggen: spijtig dat dit veel pijn gedaan heeft bij veel mensen, maar laat de opdracht vandaag zijn dat wij alles op alles zetten dat dit niet meer gebeurt.

9 Moties vreemd aan de orde van de dag

10 Sluiting

De voorzitter: Dank u wel allemaal, ik sluit hierbij de vergadering.

(Einde van de vergadering om 17.30 uur)

De notulen van de vergadering van 1 april 2022 zijn door Provinciale Staten goedgekeurd in hun vergadering van 3 juni 2022.

Dhr. mr. A.O.J. Pregled, griffier

Dhr. E.G.M. Roemer, voorzitter